

ΠΑΝΤΕΙΟΝ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

PANTEION UNIVERSITY OF SOCIAL AND POLITICAL SCIENCES

ΣΧΟΛΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

ΤΜΗΜΑ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑΣ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

«ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ»

ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ: ΤΑΥΤΟΤΗΤΕΣ ΚΑΙ ΔΙΑΠΡΟΣΩΠΙΚΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ

Η ταυτότητα του υιοθετημένου:

Μία σύνθεση του εαυτού στο χρόνο που αποκτά συνοχή
μέσα από την αυτοβιογραφική μνήμη

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Ευαγγελία Χαμουργιωτάκη

Αθήνα, 2024

Τριμελής επιτροπή:

Καθηγήτρια κ. Άννα Μαντόγλου

Επίκ.Καθηγήτρια κ. Άννα Κ. Τουλουμάκου

ΕΔΙΠ, κ.Αχιλλέας Ευθυμιόπουλος

Στον πατέρα μου,
που μου δίδαξε τη γνώση και την επίγνωση.

Περίληψη

Τα υιοθετημένα άτομα αντιμετωπίζουν ιδιαίτερες προκλήσεις στην ανάπτυξη της ταυτότητας, καθώς πτυχές της ιστορίας τους μπορεί να τους είναι άγνωστες, καθιστώντας δύσκολη την κατασκευή μιας συνεκτικής αφήγησης που να συνδέει το παρελθόν, το παρόν και το μέλλον. Σε αυτή την ερευνητική προσπάθεια αναλύονται οι συνεντεύξεις από τέσσερις ενήλικες υιοθετημένους. Η θεματική ανάλυση ανέδειξε τρεις θεματικές: 1. αναζήτηση πληροφοριών σε διαφορετικές περιόδους της ζωής, 2. η σημασία των νέων πληροφοριών και της επανασύνδεσης με τη βιολογική οικογένεια, και 3. το αίσθημα του ανήκειν, συγγένεια και οικογενειακή αφήγηση. Στην εξερεύνηση της θετικής ταυτότητας είναι εμφανής η διαδικασία της δημιουργίας νοήματος, καθώς τα άτομα αναστοχαζόμενα γύρω από την υιοθεσία τους, τη σημασία της και την επίδρασή της στη ζωή τους, προχωρούν ενεργά στην συλλογή πληροφοριών που θα βοηθήσουν στην κατανόηση και κατασκευάζουν μία αφήγηση με νόημα. Η ενσωμάτωση της αφηγηματικής προσέγγισης επιτρέπει να γίνουν ορατές οι διαφορές στον τρόπο που νοηματοδοτείται η ταυτότητα της υιοθεσίας και στους τρόπους που ενσωματώνεται με τις υπόλοιπες πτυχές του εαυτού.

Λέξεις-κλειδιά: υιοθεσία, ταυτότητα, αυτοσυνέχεια, αυτοβιογραφική μνήμη

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Περίληψη.....	4
ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	7
Ευχαριστίες.....	12
ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ: ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ.....	13
Κεφ.1.Εισαγωγή στην υιοθεσία.....	13
Μορφές υιοθεσίας.....	15
Κεφ.2. Ανάπτυξη ταυτότητας και Υιοθεσία.....	18
Η ανάπτυξη εαυτού και ταυτότητας.....	18
Η διαμόρφωση της ταυτότητας του υιοθετημένου ατόμου.....	19
Οικογενειακά και κοινωνικά πλαίσια ανάπτυξης και διαμόρφωσης της θετής ταυτότητας.....	22
Η συνέχεια της ταυτότητας στο χρόνο και η αυτοβιογραφική μνήμη	28
ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ: ΜΕΘΟΔΟΣ.....	32
Συνοπτική παρουσίαση σχεδιασμού.....	32
Επιστημονική τοποθέτηση.....	33
Συμμετέχοντες.....	33
Πρωτόκολλο συνεργασίας και εμπιστευτικότητα.....	34
Συεντεύξεις.....	35
Διεξαγωγή ανάλυσης.....	37
Παρουσίαση και ανάλυση αποτελεσμάτων.....	38
Συζήτηση.....	54
Επίλογος.....	63
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	64

**«Αν δεν ξέρεις πού πας, αναρωτήσου από πού έρχεσαι»
(παροιμία από την Αφρική)**

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η παρούσα έρευνα αναλύει την ανάπτυξη και διαμόρφωση της θετικής ταυτότητας στα άτομα από την παιδική ηλικία στην εφηβεία και κατά την ενηλικίωση. Έχοντας αφετηρία τις ιστορίες της ζωής των υιοθετημένων ατόμων, το ενδιαφέρον επικεντρώνεται στα νοήματα που αποδίδουν τα ίδια τα άτομα στις εμπειρίες τους και στις σχέσεις τους μέσα στα πλαίσια διαμόρφωσης της μνήμης, των αφηγήσεων και της ταυτότητάς τους.

Οι πρώτες μελέτες του Erikson για την ταυτότητα (1968) ασχολούνται με τομείς για τους οποίους τα άτομα έχουν κάποιο βαθμό επιλογής (π.χ. επάγγελμα, θρησκεία, πολιτικές απόψεις). Ωστόσο, τις τελευταίες δεκαετίες δίνεται όλο και μεγαλύτερη προσοχή σε πτυχές της ταυτότητας για τις οποίες, αν και τα άτομα έχουν ελάχιστες ή καθόλου επιλογές, επιχειρούν ωστόσο να κατανοήσουν και να νοηματοδοτήσουν (Grotevant, 1992). Τέτοιοι τομείς περιλαμβάνουν μεταξύ άλλων, την ταυτότητα φύλου, τη φυλετική ταυτότητα, την εθνοτική ταυτότητα και την ταυτότητα υιοθεσίας.

Η περίπτωση της θετικής ταυτότητας (αλλιώς ταυτότητα υιοθεσίας/ ταυτότητα του υιοθετημένου ατόμου), «τι σημαίνει για μένα η υιοθεσία και πώς αυτό ταιριάζει στην κατανόησή μου για τον εαυτό μου, τις σχέσεις, την οικογένεια και τον πολιτισμό μου;» (Grotevant & von Korff, 2011, σ. 585) αξίζει να αποτελέσει ένα σημαντικό πεδίο μελέτης, ενώ παράλληλα παρέχει και ένα πρότυπο για την κατανόηση της σημασίας και της δυναμικής που μπορεί να παίζει σε άλλους τομείς ταυτότητας.

Η διαμόρφωση της ταυτότητας για τα υιοθετημένα άτομα είναι βέβαιο πια ότι αποτελεί μία διαδικασία που εμπεριέχει διαφορετικά στοιχεία, τα οποία τα άτομα καλούνται να κατανοήσουν και να διαπραγματευθούν σε διαρκή διάλογο με τις υπόλοιπες περισσότερο ή λιγότερο σημαντικές τους ταυτότητες.

Τα υιοθετημένα άτομα αντιμετωπίζουν ιδιαίτερες προκλήσεις στην ανάπτυξη της ταυτότητας, καθώς πτυχές της ιστορίας τους μπορεί να τους είναι άγνωστες, καθιστώντας δύσκολη την κατασκευή μιας συνεκτικής αφήγησης που να συνδέει το παρελθόν, το παρόν και το μέλλον (Grotevant, Lo, Fiorenzo & Dunbar, 2017).

Επιπλέον, η ενσωμάτωση της βιολογικής οικογένειας στην ταυτότητα ενός υιοθετημένου ατόμου (Wrobel & Dillon, 2009) είναι από τα πιο ιδιαίτερα ζητήματα

που περιλαμβάνει το έργο της ταυτότητας για αυτά (Brodzinsky, Schecther, & Henig, 1992). Η εξερεύνηση από τα υιοθετημένα άτομα του τι σημαίνει να συνδέονται τόσο με την θετή όσο και με τη βιολογική τους οικογένεια, με τι τρόπο σχετίζονται και ανήκουν σε αυτές, και πώς αυτό ταιριάζει με την κατανόηση του εαυτού τους, της οικογένειας και του πολιτισμικού πλαισίου τους (Von Korff & Grotevant, 2011) είναι πρωταρχικής σημασίας κατά τη διαδικασία να συγκροτήσουν και να διατηρήσουν μία συνεκτική ταυτότητα και αφήγηση ζωής.

Αυτό σε κάποιες περιπτώσεις έχει ως αποτέλεσμα την εκδήλωση εσωτερικευμένων ή εξωτερικευμένων δυσκολιών προσαρμογής στα διάφορα στάδια ζωής (εθισμός, καταθλιπτικά συμπτώματα, εκπαιδευτικές δυσκολίες προσαρμογής, διατροφικές διαταραχές) που υποστηρίζεται σε εκτενή διεθνή βιβλιογραφία που υποδεικνύει αυξημένο κίνδυνο για την ανάπτυξη προβλημάτων προσαρμογής (Grotevant, Lo, Fiorenza & Dunbar, 2017).

Η πολυετής έρευνα πλέον έχει δείξει ότι αυτές οι δυσκολίες συσχετίζονται περισσότερο με τον τρόπο που τα στοιχεία της ταυτότητας των υιοθετημένων ατόμων γίνονται περισσότερο ή λιγότερο κατανοητά και αποδεκτά στα οικογενειακά πλαίσια.

Η ανοιχτή επικοινωνία μέσα στην οικογένεια έχει βρεθεί να κατέχει εξέχοντα ρόλο στην ανάπτυξη μίας υγιούς ταυτότητας των εφήβων μελών της, που είναι σημαντικότερος από την ίδια την κατάσταση της υιοθεσίας και τις προκλήσεις που συνεπάγεται. Η "ανοιχτή επικοινωνία" για σχετικά ζητήματα μέσα στην οικογένεια, σε συνδυασμό με την διευκόλυνση της κατασκευής των απαραίτητων παραμέτρων μίας αφηγηματικής ταυτότητας από την προσχολική και παιδική στην εφηβική ηλικία, συνδέονται με σαφή αυτοαντίληψη και αίσθηση αυτοσυνέχειας, θεμελιώδη στοιχεία αναφορικά με την απόκτηση ευημερίας από τα άτομα στην ενήλικη ζωή.

Η ιδέα της ταυτότητας που μας ενδιαφέρει στην παρούσα μελέτη συνδέεται με την έννοια της αφήγησης, το οποίο σημαίνει ότι οι ιστορίες που λέμε για τον εαυτό μας στους εαυτούς μας και στους ξένους κατασκευάζουν την αίσθηση του ποιοι είμαστε και πώς σχετιζόμαστε με τους άλλους (Brockmeier & Carbaugh, 2001).

Οι αφηγήσεις, ειδικότερα, θεωρούνται ως ένας τρόπος με τον οποίο τα άτομα είναι σε θέση να κατασκευάσουν μια αίσθηση νοήματος και συνέχειας στη ζωή και να αποκτήσουν συνοχή, ιδίως σε εκείνες τις ιστορίες ζωής στις οποίες η ασυνέπεια είναι αισθητή (McAdams & McLean, 2013). Για τους υιοθετημένους η έλλειψη γνώσης της

βιολογικής οικογένειας μπορεί να σημαίνει ότι οι ιστορίες ζωής τους γίνονται αντιληπτές ως ασύνδετες (Yngvesson & Mahoney, 2000), μια κατάσταση που έχει περιγραφεί ως «αφηγηματική ρήξη» (Dorow, 2006). Οι αφηγήσεις επιτελούν το ρόλο να χρησιμεύουν ως ένας τρόπος για να ενσωματώσουν τα άτομα τη βιολογική τους οικογένεια στην αίσθηση της ταυτότητάς τους και στην κατασκευή της οικογένειας, καθιερώνοντας έτσι την ατομική και οικογενειακή τους ταυτότητα (Grotevant, Dunbar, Kohler & Esau, 2000). Αυτό είναι σημαντικό, διότι οι συνεκτικές αφηγήσεις θεωρείται ότι αποτρέπουν τα υιοθετημένα άτομα από το να βιώνουν ψυχολογική δυσφορία (Grotevant, 1997).

Στην παρούσα μέλετη προκειμένου να κατανοήσουμε την ταυτότητα των υιοθετημένων, την εξετάζουμε μέσα από τις αφηγήσεις των ίδιων για την υιοθεσία και τον εαυτό τους (Von Korff & Grotevant, 2011).

Η πλειονότητα των πρόσφατων μελετών για την υιοθεσία στην Ελλάδα εντοπίζονται σε σχέση με το ιστορικό, ανθρωπολογικό και θεσμικό σκέλος της συγγένειας και της υιοθεσίας. Επίσης, προηγούμενες έρευνες δείχνουν υψηλότερη εκπροσώπηση των αφηγήσεων των θετών γονέων, των εμπειριών γονεϊκότητας και των προβλημάτων προσαρμογής που αντιμετωπίζουν τα θετά τους παιδιά για τα οποία αναζητούν υπηρεσίες ψυχικής υγείας, παραβλέποντας τις ιστορίες των ίδιων των υιοθετημένων για την συγκρότηση της ταυτότητάς τους.

Στην παρούσα μελέτη, συμβάλλουμε στην αντιμετώπιση αυτού του ερευνητικού κενού εξετάζοντας αφηγήσεις από ενήλικες υιοθετημένους που αφηγούνται τις ιστορίες της ζωής τους αναδεικνύοντας όσα οι ίδιοι έχουν βιώσει και πώς τα έχουν νοηματοδοτήσει.

Η έρευνά μας ακολουθώντας τις αφηγήσεις των ίδιων των ατόμων εξερευνά τις διαφορές στον τρόπο με τον οποίο σχετίζονται τα υιοθετημένα άτομα με τις βιολογικές και τις θετές οικογενειές τους και τη διαδικασία ενσωμάτωσης αυτών των δύο οικογενειών στη ζωή τους. Αυτό μπορεί να φανεί στις προσπάθειές τους να δικαιολογήσουν, να ονομάσουν και να νομιμοποιήσουν (Galvin, 2006) την αίσθηση του οικογενειακού τους ανήκειν, αλλά και στην αντίληψή τους για την οικογένεια ως θεσμό.

Τα υιοθετημένα άτομα διαφέρουν τόσο ως προς το βαθμό της γνώσης που διαθέτουν για τους συγγενείς τους και την καταγωγή τους (Grotevant, Wrobel, Von

Korff κ.ά., 2007), όσο και ως προς τον τρόπο που έχουν επεξεργαστεί και ενσωματώσει αυτές τις πληροφορίες (ή την απουσία αυτών) (Dunbar, 2003; Dunbar & Grotevant, 2004). Αυτή η παρατήρηση μάς υποδεικνύει τη χρησιμότητα μίας προσέγγισης που να επιτρέπει την ανάδειξη της ιδιαιτερότητας και τη διαφορετικότητα των αφηγήσεων.

Η ενσωμάτωση προσεγγίσεων από την επεξεργασία του έργου του Erikson και αφηγηματικών προσεγγίσεων επιτρέπει να γίνουν ορατά σημαντικά ενδοψυχικά στοιχεία της διαδικασίας ταυτότητας, ενώ παράλληλα επιχειρείται η πλαισίωση της ταυτότητας ως αφήγηση ή ιστορία ζωής που συνδέει το παρελθόν, το παρόν και το μέλλον (Grotevant & von Korff, 2011). Το τελευταίο είναι ένα ιδιαίτερα συναρπαστικό στοιχείο στην περίπτωση της υιοθεσίας, όπου στοιχεία του παρελθόντος και του παρόντος μπορεί να είναι άγνωστα, καθιστώντας την κατασκευή της ιστορίας της ζωής κάποιου ένα δύσκολο έργο.

Στην παρούσα έρευνα, τέσσερις ενήλικες υιοθετημένοι, περιγράφουν πτυχές της διαμόρφωσης της ταυτότητας της υιοθεσίας μέσα από τις ιστορίες της ζωής τους. Η ηλικία τους ποικίλλει από 23 μέχρι 47 ετών και κοινό χαρακτηριστικό τους είναι ότι υιοθετήθηκαν σε βρεφική ή προσχολική ηλικία και απευθύνθηκαν μέσα στο τελευταίο έτος στο “Κέντρο Βρεφών - ΜΗΤΕΡΑ”, για αναζήτηση πληροφοριών που αφορούν τη βιολογική τους οικογένεια.

Η θεματική ανάλυση που χρησιμοποιήθηκε για τα δεδομένα που παράχθηκαν ανέδειξε τρεις μεγάλες θεματικές. Η πρώτη είναι η αναζήτηση πληροφοριών στα διάφορα στάδια της ζωής, όπου οι αφηγήσεις αναδεικνύουν την περιέργεια των υιοθετημένων ατόμων, τις ενέργειες εξερεύνησης, και της απόκτησης πληροφοριών. Η δεύτερη θεματική αναφέρεται στη σημασία που έχουν για την ταυτότητα οι νέες πληροφορίες και η επανένωση με τη βιολογική οικογένεια, αντανακλώντας τα ατομικά νοήματα για την αίσθηση συνοχής και την αίσθηση συνέχειας που τα άτομα ενεργούν για να διατηρήσουν. Τέλος, η ένταξη και η συγγένεια στην οικογένεια αναδύθηκε μέσα από αφηγήσεις διαπραγμάτευσης της ενσωμάτωσης της βιολογικής και θετής οικογένειας.

Μία έρευνα γύρω από τις απόψεις και τις εμπειρίες των ίδιων των υιοθετημένων ατόμων στην ενήλικη ζωή πιστεύουμε ότι είναι απαραίτητη. Μέχρι σήμερα, λίγες ποιοτικές μελέτες έχουν επικεντρωθεί στην ταυτότητα των υιοθετημένων ατόμων με μία αφηγηματική προσέγγιση και καμία από αυτές στον ελληνικό χώρο. Επίσης, η

έρευνά μας επιχειρεί τη διερεύνηση της διαμόρφωσης της ταυτότητας των ατόμων με έναν αναδρομικό τρόπο, ενθαρρύνοντας τα άτομα να αναστοχαστούν γύρω από την κατανόηση της υιοθεσίας και των προκλήσεων για την ταυτότητα στα διάφορα ηλικιακά στάδια της ζωής τους, σε αντίθεση με τις περισσότερες έρευνες που εστιάζουν σε θέματα μίας συγκεκριμένης ηλικίας, όπως η γονεϊκότητα κατά την ενήλικη ζωή και η προσαρμογή στην οικογένεια κατά την σχολική ηλικία. Ο ρόλος της αυτοβιογραφικής μνήμης στην συγκρότηση στο σήμερα μίας ιστορίας που διατρέχει παρόν παρελθόν και μέλλον αναστοχάζομενο το άτομο για τον εαυτό του παρελθόντος, με τη σημερινή σαφή αυτοαντίληψη για να απαντήσει “πώς έγινα αυτός που είμαι σήμερα;” είναι ένα συναρπαστικό στοιχείο αυτής της μελέτης.

Ο θεσμός της υιοθεσίας με τον τελευταίο νόμο, Ν.4538/2018, παρουσιάζει αλλαγές στην εφαρμογή της, και οι υπηρεσίες είναι απροετοίμαστες κατά την προσέγγιση των θεμάτων αυτών στη συνεργασία με τις θετές οικογένειες. Επίσης, η αναζήτηση ριζών είναι ένα αίτημα που διατυπώνεται προς τις υπηρεσίες ολοένα και περισσότερο από την πλευρά των υιοθετημένων ενηλίκων και υπαγορεύει την κατάλληλη πλαισίωση και υποστήριξή τους.

Με τη μελέτη αυτή θέλουμε να συμβάλλουμε στην ανάδειξη των ξεχωριστών προκλήσεων που τα ίδια τα υιοθετημένα άτομα αναδεικνύουν από τις εμπειρίες τους, αποβλέποντας στο να ευαισθητοποιήσουμε για τα ιδιαίτερα θέματα που αφορούν τη διαδικασία διαμόρφωσης της θετής ταυτότητας, υπέρ της έναρξης μίας συζήτησης για την ανοιχτότητα της επικοινωνίας στην υιοθεσία.

Επίσης, θέλουμε να ενθαρρύνουμε την εννοιολογική μετάβαση σε ένα σύγχρονο μοντέλο υιοθεσίας (Vadilonga, 2010), από παρελθοντικές πρακτικές που οι ανάγκες των σημερινών ενηλίκων υιοθετημένων αποδεικνύουν ότι δεν είναι συμβατές με τις ανάγκες και τα δικαιώματά τους, σε μία νέα κατανόηση της θετής εμπειρίας που κατανοεί, υποστηρίζει και αγκαλιάζει τη συμφιλίωση της βιολογικής και θετής καταγωγής.

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Η πραγματοποίηση αυτής της έρευνας ξεκίνησε από το επαγγελματικό μου ενδιαφέρον ως κοινωνική λειτουργός στην παιδική προστασία. Δεν φανταζόμουν όταν την επέλεξα ότι θα μάθαινα τόσα πολλά κατά την πορεία της διεξαγωγής της και ότι θα με επηρέαζε τόσο πολύ ως επαγγελματία και ως άνθρωπο.

Για την ολοκλήρωσή της ιδιαίτερες ευχαριστίες οφείλω στην κοινωνική λειτουργό του ΜΗΤΕΡΑ, Βάσω Ταλάντζη, που με την πολυετή πείρα, την ευαισθησία της και τη συμβολή της συνεισέφερε ουσιαστικά στη διεξαγωγή της παρούσας μελέτης. Θερμά ευχαριστώ την αν. επιστημονική δ/ντρια του ΜΗΤΕΡΑ, κυρία Ελευθερία Ψαρρά που καλωσόρισε από την αρχή αυτό το εγχείρημα. Ήταν τιμή για εμένα η εμπιστοσύνη που έδειξαν στο πρόσωπό μου τόσο οι συνάδελφοί μου όσο και οι συμμετέχουσες/οντες στην έρευνα.

Ευχαριστίες οφείλω σε όλους τους καθηγητές μου στο Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών του Παντείου Πανεπιστημίου και τους επιβλέποντες καθηγητές μου για την έμπνευση που αποτέλεσαν με την αρτιότητα και την επιστημονική τους κατάρτιση, αλλά και για την ευκαιρία που μου έδωσαν μέσα από αυτό το μεταπτυχιακό να ζήσω μία κοπιαστική αλλά μοναδική διαδρομή.

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ

ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΗΝ ΥΙΟΘΕΣΙΑ

Τα κοινωνικά πλαίσια της υιοθεσίας

Η υιοθεσία ως μορφή σχηματισμού οικογένειας συνδέεται με τις εκάστοτε συνθήκες κουλτούρας, ιστορίας, οικονομίας και ιδεολογίας, ώστε για να γίνει κατανοητή η θετή ταυτότητα, πρέπει να ληφθεί υπόψη το κοινωνικό πλαίσιο μέσα στο οποίο αναδύεται και διαπλάθεται. Ο Baumeister (1999) διατυπώνει ότι «οι ταυτότητες υπάρχουν μόνο στις κοινωνίες, οι οποίες τις ορίζουν και τις οργανώνουν» αντανακλώντας την ιδέα ότι η αναζήτηση για ταυτότητα περιέχει το ερώτημα του “ποια είναι η κατάλληλη σχέση του ατόμου με την κοινωνία ως σύνολο».

Καθώς η πολιτική και η πρακτική στην εφαρμογή του θεσμού της υιοθεσίας αλλάζει όσο μεταβάλλονται και οι κοινωνίες, αντίστοιχα μεταβάλλονται και στοιχεία όπως η δημογραφία της υιοθεσίας, ποιος υιοθετεί, ποιος υιοθετείται και ποιος εμπλέκεται στην τοποθέτηση ενός παιδιού σε υιοθεσία. Τα χαρακτηριστικά ανάμεσα στους υποψήφιους θετούς γονείς και τα παιδιά που υιοθετούνται ποικίλλουν, και νέα χαρακτηριστικά προστίθενται, δημιουργώντας νέα σύνθετα πλαίσια για την ανάπτυξη της ταυτότητας της υιοθεσίας (Grotevant, Dunbar, Kohler & Esau, 2000).

Κατά τα τελευταία είκοσι χρόνια το πλαίσιο της υιοθεσίας έχει εμφανέστατα αλλάξει. Το κοινωνικό και πολιτιστικό σκηνικό έχει εξελιχθεί, ώστε και το μοντέλο της υιοθεσίας έχει επαναπροσδιοριστεί (Vadilonga, 2010). Πολλές από τις πεποιθήσεις και τις αξίες που για πολλές δεκαετίες κατασκεύασαν τις πρακτικές της υιοθεσίας τίθενται σε επαναδιαπραγμάτευση.

Οι πεποιθήσεις στην ευρωπαϊκή και αμερικάνικη ιστορία της υιοθεσίας, που τείνουν να αντικατασταθούν, μπορούν να συνοψιστούν στα εξής: η υιοθεσία δεν διαφέρει από το να έχεις γεννηθεί στην οικογένεια που σε μεγάλωσε, και η ενημέρωση του παιδιού για την υιοθεσία είναι σαν την ενημέρωση για το φύλο του, δηλαδή σαν τη διάκριση ανάμεσα σε αγόρια και κορίτσια (Vadilonga, 2010). Η πράξη της υιοθεσίας υπηρετούσε ένα μεγαλειώδη σκοπό, να προστατευθούν τα παιδιά από το στίγμα του παράνομου παιδιού, του εκτός γάμου γεννημένου, και η θετή οικογένεια από το στίγμα της ατεκνίας. Η βιολογική οικογένεια απαλλάσσεται από μία ευθύνη που δεν επιθυμεί,

το θετό παιδί αποκτά σπίτι και σταθερότητα και οι θετοί γονείς που δεν μπορούν να τεκνοποιήσουν αποκτούν ένα τέλειο μωρό. Ο στόχος της προστασίας όλων των πλευρών επέβαλλε την τήρηση της εμπιστευτικότητας.

Η διαμόρφωση της στάσης των δυτικών κοινωνιών για τους δεσμούς συγγένειας στη βάση κυρίως, αν όχι αποκλειστικά, στις συγγένειες εξ αίματος (Schneider, 1980), επισημαίνεται ως ιδιαίτερης σημασίας για την ταυτότητα της υιοθεσίας. Η τήρηση της εμπιστευτικότητας και της πρακτικής «ταιριάσματος» εξωτερικών χαρακτηριστικών, στοιχείων προσωπικότητας ή άλλων χαρακτηριστικών μεταξύ παιδιών και θετών γονέων, ενισχύθηκε από την πεποίθηση ότι θα διασφαλιστούν οι ισχυροί οικογενειακοί δεσμοί μεταξύ θετών παιδιών και γονέων εξαλείφοντας τα περιθώρια αμφιβολιών για την προέλευση του παιδιού. Στο δίλημμα αν πρέπει ή όχι να μιλήσουν οι θετές οικογένειες για την υιοθεσία στο παιδί τους, οι κοινωνικές υπηρεσίες και οι επαγγελματίες υγείας απάντησαν παρέχοντας κατευθύνσεις σύμφωνα με το πνεύμα της εποχής.

Η κριτική τοποθέτηση απέναντι στην υπερισχύουσα άποψη ότι οι θετές οικογένειες πρέπει να συμπεριφέρονται και να λειτουργούν σαν να μοιράζονται κοινούς βιολογικούς δεσμούς άργησε να απασχολήσει την ερευνητική δραστηριότητα, παρότι εμφανίστηκε νωρίς στη δουλειά του David Kirk (1964), ο οποίος αμφισβήτησε την επικρατούσα άποψη ότι η θετή γονεϊκότητα δεν διαφέρει από τη βιολογική. Συνεχίζοντας στο ίδιο μονοπάτι ο Brodzinsky (1993) διέκρινε μία καινοτόμα για την εποχή προσέγγιση, της επιτυχούς προσαρμογής στην θετή γονεϊκότητα αναγνωρίζοντας τις ιδιαίτερες συνθήκες των θετών οικογενειών.

Σταδιακά, σημειώθηκε το πέρασμα από την εμπιστευτικότητα των υιοθεσιών και την παρότρυνση της απόκρυψης της υιοθεσίας, στην υιοθέτηση διαφορετικού βαθμού ανοιχτότητας γύρω από την υιοθεσία και την παρότρυνση οι θετοί γονείς να μιλούν από νωρίς στα παιδιά τους για αυτήν.

Το μοντέλο που βασίζεται σε πρακτικές μυστικότητας, στο χάσμα του πριν και του μετά και στη θεώρηση της υιοθεσίας ως μίας καινούργιας γέννησης και της θετής οικογένειας ως της μοναδικής, έχει ξεπεραστεί στον επιστημονικό διάλογο σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες, όπως στην Ιταλία.

Δίνει τη θέση του στο μοντέλο της υιοθεσίας που τοποθετεί την αρχή της ιστορίας του υιοθετημένου ατόμου στη γέννησή του και όχι στην ημέρα της υιοθεσίας

του, ανακτά το παρελθόν του βασιζόμενο στη συνέχεια και όχι σε πριν/μετά, και αναπτύσσει τη θεώρηση της θετής οικογένειας ως μίας θετής τριάδας (Sorosky, Baran & Pannor, 1978) στο εσωτερικό της οποίας οι τρεις πόλοι (παιδί, βιολογικοί γονείς και θετοί γονείς) συνδέονται σε ένα χρονικό συνεχές που εκτείνεται από το παρελθόν στο μέλλον.

Τις τελευταίες δύο δεκαετίες το ολοένα συχνότερα εκφραζόμενο αίτημα των υιοθετημένων ατόμων για αναζήτηση ριζών και επανένωση με τη βιολογική οικογένεια, σε απόλυτη συνάρτηση με το κίνητρο για την οικοδόμηση της ταυτότητας στη βάση μίας σαφέστερης γνώσης για τον εαυτό και την αποκατάσταση της αυτοσυνέχειας, επικυρώνει αυτή την ανάγκη.

Μορφές της υιοθεσίας

Το κοινό χαρακτηριστικό που έχουν όλες οι υιοθεσίες είναι ότι τα υιοθετημένα παιδιά έχουν αποκοπεί νομικά από την βιολογική τους οικογένεια και εντάσσονται πλήρως νομικά στην οικογένεια των θετών τους γονέων. Οι λόγοι της υιοθεσίας, τα χαρακτηριστικά είτε των παιδιών είτε των θετών γονέων, όπως είναι η ηλικία ενός παιδιού κατά τη υιοθεσία, αλλά και διαφορές μεταξύ τους, καθώς και ο ρόλος των κρατικών/ διακρατικών υπηρεσιών, διαφοροποιούν τους κόσμους αυτούς μεταξύ τους. Κατά συνέπεια, διερευνώντας αυτές τις διαφορές ανάμεσα στις μορφές υιοθεσίας και τα υιοθετημένα άτομα, παρέχεται ένα σημαντικό σκηνικό για τη μελέτη της θετής ταυτότητας (Grotevant, 1997).

Οι επικρατούσες μορφές υιοθεσίας στην Ευρώπη σήμερα είναι, η ιδιωτική υιοθεσία, η υιοθεσία από το σύστημα παιδικής προστασίας, η διακρατική υιοθεσία και η υιοθεσία από συγγενικό πρόσωπο/υιοθεσία τέκνου του/της συζύγου. Αποτελούν «κόσμους» πολύ διαφορετικούς για τα υιοθετημένα άτομα, εάν αναλογιστούμε όλες τις διαφορετικές εκείνες εμπειρίες πληροφοριών και συναισθήματος που θα συμμετέχουν στη διαμόρφωση της θετής ταυτότητας των ατόμων. Μία διαρκώς επικαιροποιημένη γνώση γύρω από «τους διαφορετικούς κόσμους της υιοθεσίας» ευνοεί την κατανόηση των ειδικότερων θεμάτων που σχετίζονται με τη θετή ταυτότητα.

Η μορφή της ιδιωτικής υιοθεσίας των παιδιών γίνεται με τη «συναίνεση» των βιολογικών γονέων, καθώς είναι οι ίδιοι που αποφασίζουν για την τοποθέτησή τους σε θετή οικογένεια. Οι λόγοι και τα κίνητρα ποικίλλουν, και η διαδρομή αυτή της υιοθεσίας δέχεται σφοδρή και δικαιολογημένη κριτική μετά από τις πολλές

περιπτώσεις κυκλωμάτων που αποκαλύφθηκαν να δραστηριοποιούνται σε παράνομες διαδικασίες αγοραπωλησίας. Η νέα νομοθεσία ελπίζουμε πως θα συμβάλλει στην οριστική εξάλειψη αυτών των πρακτικών.

Σε αντίθεση με την προηγούμενη συνθήκη κατά την οποία οι ίδιοι οι βιολογικοί γονείς έχουν ένα ορισμένο σχέδιο υιοθεσίας από τη γέννηση του παιδιού, υπάρχει η περίπτωση τα παιδιά να υιοθετούνται κατόπιν απομάκρυνσής τους από τα σπίτια τους και εισόδου στο σύστημα παιδικής προστασίας, καθώς το οικογενειακό περιβάλλον κρίνεται ακατάλληλο λόγω παραμέλησης ή κακοποίησης. Κατά το διάστημα μετά την απομάκρυνση τα ερωτήματα ταυτότητας που εγείρονται είναι διαφορετικά, αφού η προοπτική του παιδιού μένει σε εκκρεμότητα, «Γιατί είμαι εδώ; Για πόσο; Πότε θα με πάρουν;».

Εάν μέσα από προσπάθειες υποστήριξης και ενδυνάμωσης της οικογένειας (όπως για παράδειγμα με την ένταξη σε πρόγραμμα απεξάρτησης, εύρεση εργασίας, συμβουλευτική) δεν έχει επιτευχθεί ένα επαρκές επίπεδο ασφάλειας του παιδιού, ώστε να επιστρέψει στους βιολογικούς γονείς, τα γονικά δικαιώματα αφαιρούνται και το παιδί μπορεί να υιοθετηθεί.

Σε άλλες χώρες, όπως για παράδειγμα στο αμερικάνικο σύστημα, τα παιδιά μπορεί στο διάστημα της απομάκρυνσης και μέχρι να υιοθετηθούν να ζήσουν σε μία ή περισσότερες ανάδοχες οικογένειες. Αυτή η συνθήκη εγείρει ξεχωριστά ζητήματα ταυτότητας για το παιδί, όπως «πού ανήκω;» και «ποιοι είναι οι γονείς μου;». Πώς αποκτάται η αίσθηση του εαυτού για το παιδί όταν συχνά καλείται να αλλάζει σπίτι, οικογένεια, σχολείο, γειτονιά; Πώς διατηρεί επαφή με τους γονείς, τα αδέρφια και τους συγγενείς και πώς αυτή η επαφή συνεισφέρει στην διαμόρφωση της αναδυόμενης αίσθησης του εαυτού; Πώς συμφιλιώνει τη σχέση με τους γονείς της/του, των οποίων τα γονικά δικαιώματα έχουν αφαιρεθεί; (Grotevant & Von Korff, 2011).

Στην Ελλάδα οι πολλαπλές τοποθετήσεις δεν είναι η συνήθης πρακτική, καθώς μέσα από τις διαθέσιμες επιλογές οικογενειακής αποκατάστασης του παιδιού φαίνεται ότι προτιμώνται μονοπάτια που εγγυώνται τη μονιμότητα της τοποθέτησης. Έτσι, η βραχυπρόθεσμη αναδοχή δεν είναι παραδοσιακά μία επιλογή άμεσα διαθέσιμη και η υιοθεσία μπορεί συχνά να προκύπτει μέσα από την τοποθέτηση μέσω αναδοχής στην ίδια οικογένεια.

Η σύγχρονη διακρατική υιοθεσία αφορά τη συνθήκη κατά την οποία ένα άτομο ή μια οικογένεια υιοθετεί ένα παιδί από το εξωτερικό θέτοντας ένα διαφορετικό πλαίσιο ερωτημάτων που σχετίζονται με την ταυτότητα. Ποιο το νόημα που αποδίδουν στο ότι φαίνονται διαφορετικοί από τους γονείς τους; Πώς κατανοούν τη σύνδεσή τους με θετούς και βιολογικούς γονείς που δεν μοιράζονται την ίδια γλώσσα, κουλτούρα και εθνική κληρονομιά (Grotevant & Von Korff, 2011); Ποιες προκλήσεις και εμπόδια συναντούν κατά την αναζήτηση πληροφοριών στην ενηλικίωση και την επιθυμία επανένωσης με τη βιολογική οικογένεια πέρα από τα εθνικά και πολιτισμικά σύνορα;

Σε αρκετές περιπτώσεις που οι βιολογικοί γονείς δεν μπορούν να φροντίσουν για τα παιδιά τους, αναλαμβάνουν ανεπίσημα την ανατροφή τους οι συγγενείς ή υιοθετούνται νομικά από τη γιαγιά και τον παππού ή από τον νέο σύζυγο του γονέα τους. Το παιδί εξακολουθεί ουσιαστικά να ζει είτε με τον ένα βιολογικό γονέα είτε σε διαφορετικό σπίτι από τους γονείς, τους οποίους μπορεί να έχει ή και όχι τη δυνατότητα να παρατηρεί σε κάποιο βαθμό στην διαφορετική ζωή τους. Τα ερωτήματα που αναδύονται στον κόσμο αυτό της υιοθεσίας μπορεί να μην είναι ίδια με τα προηγούμενα, καθώς αλλάζουν μορφή.

Η παραπάνω ανάλυση μέσα από μία πολύ σύντομη περιγραφή των κόσμων της υιοθεσίας, αποτελεί μέρος της προσπάθειας να αναδειχθεί η ανάγκη όταν μιλάμε για την «υιοθεσία» να βλέπουμε πέρα από τον όρο, ώστε να κατανοήσουμε τις ξεχωριστές οικογενειακές περιστάσεις του κάθε υιοθετημένου ατόμου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2. ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΑΥΤΟΤΗΤΑΣ ΚΑΙ ΥΙΟΘΕΣΙΑ

Η ανάπτυξη εαυτού και ταυτότητας

Ένα σημαντικό έργο στην ανάπτυξη των ατόμων είναι η ανάπτυξη του εαυτού και της ταυτότητας. Ο όρος ταυτότητα αναφέρεται στην «οργάνωση των αυτοαντιλήψεων που καθορίζουν τη 'θέση του ατόμου στον κόσμο'» (Schwartz, Marilyn & Montgomery, 2006, σ. 5). Η ταυτότητα σχετίζεται με τις προσπάθειες των ατόμων να απαντήσουν ερωτήματα όπως «ποιος είμαι;» και «ποια είναι η θέση μου στον κόσμο;» (Erikson, 1968), και μία συνεπής και ουσιαστική κατανόηση της ταυτότητάς τους είναι απαραίτητη για να διαχειρίζονται με επιτυχία τη ζωή τους (Berzonsky, Cieciuch, Duriez & Soenens, 2011). Επίσης, παρέχει ένα αξιόπιστο σύνολο προτύπων στα οποία μπορεί να στηριχθεί κανείς όταν συναντά καταστάσεις που απαιτούν τη λήψη αποφάσεων ή την επίλυση προβλημάτων.

Η ικανότητα κάποιου να δει το παρελθόν, το παρόν και το μέλλον του με συνοχή και νόημα αποτελεί το βασικό ενδιαφέρον στην ανάπτυξη της ταυτότητας και αποτέλεσε το μεγαλύτερο πάθος και το έργο ζωής του Erik Erikson. Οι ιδέες του για την βασική ανθρώπινη ανάγκη για συνοχή του εαυτού και η συσχέτισή της με την ψυχική υγεία παραμένουν επίκαιρες και αποτελούν κεντρικό ερευνητικό ενδιαφέρον του πώς οι πολιτισμικές κοινωνίες εμποδίζουν ή διευκολύνουν την *εξερεύνηση του εαυτού* (self-exploration) από τα άτομα.

Από το 1968, έτος κατά το οποίο εκδόθηκε το βιβλίο-ορόσημο του Erikson «*Identity: Youth and Crisis*», μέχρι σήμερα, η έρευνα των πολλαπλών σημασιών της προσωπικής ταυτότητας σε παιδιά, εφήβους και ενήλικες, έχει επηρεαστεί από τις διάφορες και συνεχείς αλλαγές στα κοινωνικά όρια και πλαίσια, με την παγκοσμιοποίηση να είναι το πιο καθοριστικό, αφού πυροδότησε αλλαγές που μεταμόρφωσαν την ανάπτυξη της ταυτότητας σε ένα πεδίο ιδιαιτέρως απαιτητικό. Οι επιλογές και τα μονοπάτια για την ανάπτυξη της ταυτότητας των ατόμων διευρύνθηκαν, όμως παράλληλα με τις επιλογές ακολουθεί η σύγχυση, και η ανάπτυξη της προσωπικής ταυτότητας γίνεται ακόμα πιο δύσκολο έργο.

Η διαμόρφωση της ταυτότητας του υιοθετημένου ατόμου

Η ταυτότητα της υιοθεσίας συνδέεται για τα υιοθετημένα άτομα με την απάντηση ερωτημάτων, όπως «ποιος είμαι ως υιοθετημένο άτομο;», «τι σημαίνει για μένα το να είμαι υιοθετημένος και πώς αυτό ταιριάζει στην κατανόηση του εαυτού μου, στις σχέσεις μου, την οικογένειά μου και τον πολιτισμό μου;» (Grotevant & Von Korff, 2011).

Για την κατανόηση της θετής ταυτότητας και της αναπτυξιακής διαδικασίας διαμόρφωσής της, στην οποία ο Grotevant αναφέρεται ως «διαμόρφωση της θετής ταυτότητας» (adoptive identity formation), δίνεται έμφαση σε τρεις πτυχές της ταυτότητας.

Ο Grotevant περιέγραψε τις τρεις σημαντικότερες πτυχές της ταυτότητας για τους υιοθετημένους ως εξής: (α) αυτοπροσδιορισμός (self-definition), τα χαρακτηριστικά με τα οποία αυτοπροσδιορίζεται κάποιος ή από τα οποία αναγνωρίζεται κάποιος από τους άλλους στο δεδομένο κοινωνικό και ιστορικό πλαίσιο του/της, (β) αίσθηση συνοχής (coherence), η υποκειμενική εμπειρία της συνοχής της ταυτότητας ή των τρόπων με τους οποίους οι διάφορες πτυχές της προσωπικότητάς του ταιριάζουν μεταξύ τους, και (γ) αίσθηση συνέχειας στο χρόνο, οι συνδέσεις μεταξύ παρελθόντος, παρόντος και μέλλοντος που διατρέχουν τον τόπο και συνδέουν σχέσεις και πλαίσια. Έτσι, η ταυτότητα συνδέει την προσωπικότητα, την υποκειμενική επίγνωση του εαυτού, τις σχέσεις και το εξωτερικό πλαίσιο, ώστε η ουσία της ταυτότητας είναι ο «εαυτός στο πλαίσιο», μία ψυχοκοινωνική κατασκευή (Erikson, 1968).

Ο Grotevant και οι συνεργάτες του προτείνουν ότι η θετή ταυτότητα αναπτύσσεται σε μία διαρκή συναλλαγή και αλληλεπίδραση μεταξύ πλαισίου και πυρήνα, σε τρία επίπεδα, το ενδοψυχικό, το οικογενειακό, και το κοινωνικό πλαίσιο πέρα από την οικογένεια. Έτσι, πραγματοποιείται μία διεργασία διαπραγμάτευσης ανάμεσα σε πλαίσιο και πυρήνα όταν τα επίπεδα διασταυρώνονται (Grotevant, Dunbar, Kohler, & Esau, 2000, σ.381).

Η ανάπτυξη της ταυτότητας των υιοθετημένων ατόμων διεγείρεται κυρίως κατά την εφηβεία, όπως για όλα τα άτομα, από παράγοντες εσωτερικούς και εξωτερικούς προς το αναπτυσσόμενο άτομο καθιστώντας την ηλικιακή αυτή φάση μία περίοδο ιδιαίτερης ενασχόλησης για την ταυτοτική εξερεύνηση. Οι γνωστικοί παράγοντες (π.χ.

υποθετικός συλλογισμός) και οι βιολογικές αλλαγές (που οδηγούν για παράδειγμα σε σεξουαλικό ενδιαφέρον και δραστηριότητα) προκαλούν την περιέργεια σε υιοθετημένα άτομα σχετικά με την καταγωγή τους και τις συνέπειες που μπορεί να έχει το παρελθόν τους για το μέλλον (Wrobel & Dillon, 2009).

Μέσα στα διαφορετικά πλαίσια αλληλεπίδρασης με τα οποία έρχονται σε επαφή, τα έφηβα υιοθετημένα άτομα αρχίζουν να αναστοχάζονται για το νόημα που έχει για εκείνα το ότι έχουν μεγαλώσει στη θετή οικογένεια ενώ γενετικά σχετίζονται με τους βιολογικούς γονείς. Οι σκέψεις και οι εμπειρίες τους γύρω από το νόημα της υιοθεσίας ενσωματώνονται σιγά σιγά σε συνεκτικές αφηγήσεις θετής ταυτότητας (Grotevant, Dunbar, Kohler & Esau, 2000). Σε αυτή τη διαδικασία οι ελλειπείς πληροφορίες για τη βιολογική τους οικογένεια και τους λόγους της υιοθεσίας τους συνιστά μία “αφηγηματική ρήξη” (Dorow, 2006; Grotevant, Dunbar, & Lo, 2017).

Η κουλτούρα, η εθνικότητα, η εθνοτική καταγωγή, συχνά συσχετίζονται με άλλα στοιχεία, όπως ο τόπος γέννησης, το χρώμα του δέρματος, προσωπικές μνήμες και αξίες, τα οποία θεωρούνται όλα ουσιώδη για την ταυτότητα ενός ατόμου. Εμπειρίες, όπως είναι οι διακρίσεις με φυλετικά κριτήρια ή η αναζήτηση οικογενειακού ιστορικού από τα υιοθετημένα άτομα, αποτελούν δυναμικό έναυσμα για ταυτοτική ενασχόληση (Grotevant & Von Korff, 2011). Για παράδειγμα, μια σοβαρή ασθένεια μπορεί να εγείρει νέα ερωτήματα αν το υιοθετημένο άτομο δεν έχει πληροφορίες για το ιατρικό ιστορικό του ενός ή και των δύο βιολογικών γονέων και ο θάνατος του θετού γονέα μπορεί να οδηγήσει στην αναζήτηση των βιολογικών συγγενών.

Μία σημαντική πρόκληση της θετής ταυτότητας είναι ότι ανακατασκευάζεται και διαπραγματεύεται όταν αναδύονται νέες φάσεις στη ζωή του ατόμου μετά από μνημειώδη γεγονότα και αλλαγές. Μία τέτοια περίοδος είναι η είσοδος τους στη γονεϊκότητα, όταν τα υιοθετημένα άτομα επανεξετάζουν την ιστορία της υιοθεσίας τους, την άποψή τους για τους βιολογικούς γονείς και τις οικογενειακές σχέσεις (Field & Pond, 2018) και “ξαναεπισκέπτονται παλιά θέματα σε νέο πλαίσιο” (Brodzinsky, Singer & Braff, 1984).

Κατά την εξερεύνηση αυτή αποκτούν σπουδαιότητα θέματα, όπως ο τρόπος που οι ίδιοι θέλουν να μεγαλώσουν τα παιδιά τους παρέχοντάς τους όσα δεν μπόρεσαν οι βιολογικοί γονείς να δώσουν στους ίδιους ή ακόμα και η αναγκαιότητα να μάθουν για το ιατρικό τους ιστορικό, επιβεβαιώνοντας την διαπίστωση ότι οι νέες εμπειρίες της

γονεϊκότητας γίνονται μέρος της διαδικασίας αναδιαμόρφωσης της θετής ταυτότητας (O' Connor , Egan & Egan, 2022).

Περιέργεια και αναζήτηση πληροφοριών

Η διαδικασία αντιμετώπισης της ασυνέχειας στην ιστορία τους και των κενών που έχουν οι πληροφορίες τους για την περίοδο πριν την υιοθεσία (Grotevant, 1997), είναι μία κοινή διαδικασία στα υιοθετημένα άτομα που συνδέεται με ενασχόληση για την ανακάλυψη επιπλέον πληροφοριών.

Η περιέργεια του υιοθετημένου ατόμου για την υιοθεσία του, η έντονη αναζήτηση και το “ψάξιμο” αναφέρεται σε όλο το φάσμα σκέψεων, συναισθημάτων και συμπεριφορών που χαρακτηρίζει το ενδιαφέρον τους να μάθουν για τους βιολογικούς τους γονείς, και κυμαίνεται από “έντονη περιέργεια” μέχρι την εκδήλωση συμπεριφοράς αναζήτησης, με στόχο να εντοπίσει τους βιολογικούς γονείς, π.χ. μέσω κινητού, internet, κλπ. (Kohler, Grotevant & McRoy, 2002). Κατά την εφηβεία η περιέργεια αφορά κυρίως τους λόγους που οι βιολογικοί γονείς επέλεξαν την υιοθεσία τους, ενώ κατά την αναδυόμενη ενηλικίωση προστίθενται απορίες για το ιατρικό ιστορικό της βιολογικής οικογένειας (Wrobel, Grotevant, Samek & Von Korff, 2013).

Οι επιθυμίες συλλογής πληροφοριών για το ιστορικό της υιοθεσίας ή τους βιολογικούς γονείς είναι αποτέλεσμα πολλών παραγόντων και δεν σχετίζονται άμεσα με την απουσία επικοινωνίας με τους βιολογικούς γονείς. Αυτό διαπιστώνεται και από εμπειρικά δεδομένα που δείχνουν ότι η ένταση της ενασχόλησης των εφήβων για την υιοθεσία τους και τις οικογενειακές τους σχέσεις, δεν διαφοροποιείται ανάμεσα στις ανοιχτές υιοθεσίες και τις εμπιστευτικές.

Συναισθήματα απώλειας

Κατά την διαδικασία κατανόησης από τα υιοθετημένα άτομα θεμάτων που αφορούν την υιοθεσία και για να δημιουργήσουν νόημα σε σχέση με τη σημασία που έχουν αυτά για τον εαυτό τους, αναδύονται αντικρουόμενα συναισθήματα σχετικά με την υιοθεσία (Grotevant, Dunbar, Kohler, & Esau, 2000). Με την ανάπτυξη της λογικής σκέψης στα παιδιά, αυτά αντιλαμβάνονται ως αποτέλεσμα της οικογενειακής

ασυνέχειας, ότι η υιοθεσία δεν σημαίνει μόνο κερδίζω μια οικογένεια, αλλά ότι παράλληλα χάνω μία άλλη (Smith & Brodzinsky, 1994).

Τα συναισθήματα που αναδύονται σε σχέση με την κατανόηση αυτής της πραγματικότητας μπορεί να είναι από τη μία θετικά, γύρω από μία αφήγηση που ενισχύει ευνοϊκά στοιχεία της υιοθεσίας για τη ζωή τους, ενώ από την άλλη μπορεί να περιλαμβάνουν το αίσθημα απώλειας, που συνδέεται με τη βιολογική οικογένεια και παρατηρείται εντονότερα στην εφηβική ηλικία, ενώ μειώνεται σταδιακά όσο το υιοθετημένο άτομο μεγαλώνει (Barroso & Barbosa-Ducharne, 2019). Αυτό εξηγείται από το γεγονός ότι οι έφηβοι μεγαλώνοντας μπορούν να αναγνωρίζουν τα θέματα που αφορούν την υιοθεσία και είναι σε θέση να ενσωματώνουν καλύτερα στην ταυτότητά τους το τι σημαίνει η υιοθεσία και η ιστορία τους πριν την υιοθεσία.

Οικογενειακά και κοινωνικά πλαίσια ανάπτυξης και διαμόρφωσης της θετικής ταυτότητας

Τα πλαίσια στα οποία τα έφηβα και νεαρά άτομα δραστηριοποιούνται, κοινωνικά και οικογενειακά, μπορεί να είναι τόσο χώροι διαπραγμάτευσης, όσο και επαναδιαπραγμάτευσης της ταυτότητας, μέσα στα οποία καλούνται να ξανασκεφτούν την ταυτότητά τους και να την αναδιαμορφώσουν με νέους τρόπους (Azmitia, Syed & Radmacher, 2008).

Οι κοινότητες, οι οικογένειες, οι συνομήλικοι, το σχολείο, ως σημαντικά πλαίσια και κόσμοι δημιουργίας νοήματος, αναλαμβάνουν το ρόλο να καθοδηγήσουν και να δημιουργήσουν τα βοηθήματα των νέων στη διαδρομή της ανάπτυξης της ταυτότητάς τους, μέσα από νέους στόχους, αξίες και πεποιθήσεις, στην κατανόηση του ολοένα και πιο ώριμου ρόλου τους στην κοινότητα και της θέσης τους στον κόσμο.

Εκτός από πηγή προσανατολισμού και βοήθειας όμως, τα πλαίσια την ίδια στιγμή μπορεί να λειτουργήσουν και ως πρόκληση για την διαμόρφωση της ταυτότητας και τη σταδιοδρομία των νέων. Έτσι, η ανάπτυξη της ταυτότητας εμπεριέχει το έργο της γεφύρωσης και της διαπραγμάτευσης ανάμεσα στα σημαντικά (salient) προσωπικά τους πλαίσια (Cooper, 1999).

Η επίτευξη μίας αίσθησης συνοχής (coherence) που να ενσωματώνει τις πολλαπλές ταυτοτικές κατηγοριοποιήσεις των ατόμων στα διάφορα πλαίσια και μέσα

στο χρόνο, ουσιαστικά συνεπάγεται ή προϋποθέτει μία αίσθηση συνέχειας (continuity) στα πλαίσια αυτά, η επίτευξη της οποίας σύμφωνα με τον Erikson θα ήταν η βέλτιστη δυνατή έκβαση της αναπτυξιακής διαδρομής της ταυτότητας των εφήβων.

Η ανάπτυξη της ταυτότητας όμως δεν σταματά στην εφηβεία, αλλά εκτείνεται πέρα από αυτή, στην «αναδυόμενη ενηλικίωση» (Arnett, 2006), τη μεταβατική περίοδο δηλαδή ανάμεσα στην εφηβεία και την ενηλικίωση διευρύνοντας το πεδίο μελέτης ανάπτυξης της ταυτότητας. Επιπλέον, οι ανησυχίες για την ταυτότητα αντανακλώνται και αργότερα κατά τις διάφορες φάσεις της ενήλικης ζωής, καθιστώντας τη διαμόρφωση ταυτότητας μία ενασχόληση που διαρκεί όσο η ζωή.

A. Η οικογένεια ως πλαίσιο ανάδυσης και διαμόρφωσης της θετικής ταυτότητας

Βασικό πλαίσιο ανάδυσης της θετικής ταυτότητας είναι οι οικογενειακές σχέσεις και τα όρια σε αυτές. Στα πρώτα χρόνια, η οικογένεια λειτουργεί ως βασική πηγή πληροφοριών και νοηματοδότησης για το παιδί μέσω ιστοριών, αντικειμένων (φωτογραφίες, δώρα κ.λπ.), τραγουδιών, γραπτού υλικού και κοινωνικών σχέσεων.

Η πρώιμη διαδικασία κοινωνικοποίησης των υιοθετημένων παιδιών συνήθως εμπλέκει το παιδί με μια οικογενειακή ιστορία ή «αφήγηση εισόδου στην υιοθεσία» (Horstman & Kellas, 2011). Τα στοιχεία και τα χαρακτηριστικά αυτής της ιστορίας είναι πιθανόν να επηρεάσουν την αναπτυσσόμενη αφήγηση του παιδιού για την υιοθεσία και την αυτοαντίληψή του (Schwartz, Luyckx & Vignoles, 2011).

Η ιστορία, που τυπικά περιλαμβάνει πληροφορίες για τους βιολογικούς γονείς και τις συνθήκες της υιοθεσίας, επικοινωνεί τα γεγονότα που οι θετοί γονείς επιλέγουν την εκάστοτε χρονική στιγμή να αποκαλύψουν, μαζί με θετικά ή αρνητικά μηνύματα για τους βιολογικούς γονείς του παιδιού και τις συνθήκες υιοθεσίας. Επίσης, η οικογενειακή αφήγηση επηρεάζεται από τις συμβουλές για την υιοθεσία από τους επαγγελματίες προς τους γονείς σχετικά με το τι πρέπει να ειπωθεί, πόσα και πότε (Wrobel, Kohler, Grotevant, & McRoy, 2003).

Τα υιοθετημένα παιδιά και οι έφηβοι μπορεί να προκύψει να επανεξετάσουν την δοθείσα οικογενειακή τους αφήγηση με διάφορους τρόπους στη διάρκεια της ζωής. Με την ανάπτυξη του αφηρημένου συλλογισμού, μπορεί να αρχίσουν να προβληματίζονται σχετικά με τις σύνθετες νομικές, κοινωνικές, σχεσιακές και

σεξουαλικές σημασίες που εμπλέκονται στην υιοθεσία (Brodzinsky, Singer, & Braff, 1984). Πληροφορίες που απουσιάζουν, όπως οι ταυτότητες των βιολογικών γονέων ή οι λόγοι για την υιοθεσία, μπορεί να δημιουργήσουν ερωτήματα σχετικά με την οικογενειακή αφήγηση.

Εάν ένα παιδί δεν είχε ενημερωθεί για την υιοθεσία ή για σημαντικές πτυχές της υιοθεσίας, η ανακάλυψη αυτών των λεπτομερειών θα μπορούσε να οδηγήσει σε ερωτήματα σχετικά με το γιατί ήταν απαραίτητο να κρατηθούν αυτές οι πληροφορίες μυστικές. Επιπλέον, τα μυστικά σχετικά με σημαντικές προσωπικές πληροφορίες και οι παραπλανητικές οικογενειακές αφηγήσεις που συνδέονται με αυτά τα μυστικά, μπορεί να υπονομεύσουν την αίσθηση του παιδιού για τον εαυτό του και το οικογενειακό του ανήκειν (Brown- Smith, 1998), ακόμα και να βιώνονται, σε ορισμένες περιπτώσεις, ως τραυματικά.

Επιπλέον, η άνεση της οικογένειας να αναγνωρίσει ότι η θετή γονεϊκότητα είναι εγγενώς διαφορετική από τη βιολογική (Kirk, 1981), και η άνεση να συζητήσουν για την υιοθεσία, χρησιμεύουν επίσης ως μέρος του πλαισίου, υπό την έννοια ότι η υιοθεσία γίνεται συχνά «ορατή» μέσα στις οικογένειες λόγω πραγματικών ή αντιληπτών διαφορών στη φυσική εμφάνιση, τις ικανότητες ή την προσωπικότητα, που σε αντίθεση με τις βιολογικές οικογένειες, δεν οφείλονται στην κληρονομικότητα.

Καθώς τα υιοθετημένα άτομα εξετάζουν αυτά τα ζητήματα και επαναπροσδιορίζουν την οικογενειακή τους αφήγηση για την υιοθεσία, αρχίζουν να ενσωματώνουν την θετή ταυτότητα στην ευρύτερη αίσθηση του εαυτού (Grotevant, 1997).

B. Κοινωνικά πλαίσια

Μία άλλη κατάσταση που απειλεί την αυτοαντίληψη και αυτοσυνέχεια των υιοθετημένων ατόμων είναι η διαδικασία κατά την οποία καλούνται να ενσωματώσουν την εθνική και εθνοτική ταυτότητα. Η υιοθεσία παιδιών πέρα από φυλετικά ή εθνικά σύνορα καθιστά τις οικογένειες διπολιτισμικές ή πολυπολιτισμικές. Οι διαφορές τείνουν να είναι πιο ορατές σε οικογένειες με υιοθετημένα παιδιά διαφορετικά ή διεθνώς. Η φυλετική και πολιτισμική σύνθεση της κοινότητας της οικογένειας θα καθορίσει κατά πόσο η ιδιότητά τους αποτελεί πηγή ορατής διαφοράς ή όχι. Ανάλογα με το πλαίσιο της κοινότητας, τα υιοθετημένα παιδιά μπορεί να βιώνουν μια σειρά αντιδράσεων, από την ανοιχτή αγκαλιά μέχρι την προσβολή ή την υποτίμηση.

Ακόμη και όταν τα παιδιά που υιοθετούνται διαφυλετικά ή διεθνώς είναι αποδεκτά στις κοινότητές τους, μπορεί να αντιμετωπίσουν προκλήσεις στην αναδυόμενη αίσθηση της ταυτότητας όταν μετακινούνται σε διαφορετικά πλαίσια. Ξαφνικά, μπορεί να θεωρηθεί «έγχρωμο άτομο», μια ετικέτα που δεν συνάδει με την αυτοαντίληψή του/της. Μέσω των κοινωνικών αλληλεπιδράσεων, οι υιοθετημένοι έφηβοι μπορεί να αρχίσουν να ταυτίζονται ή να ευθυγραμμιστούν με τις φυλετικές ή εθνοτικές ομάδες των βιολογικών γονέων τους, αλλά μπορεί να διαπιστώσουν ότι δεν ταιριάζουν επειδή δεν γνωρίζουν τη γλώσσα ή τις πολιτιστικές αξίες.

Ο Lee (2003) έχει υπογραμμίσει την σημαντικότητα των αντιφατικών εμπειριών, που ονομάζει «παράδοξο της διαφυλετικής υιοθεσίας». Για τα παιδιά που υιοθετούνται από λευκούς γονείς πέρα από φυλετικές ή εθνοτικές γραμμές, το παιδί ή ο έφηβος μπορεί να θεωρείται από την ευρύτερη κοινωνία ως εθνοτική μειονότητα ή ως έγχρωμο άτομο. Ωστόσο, από άλλους μπορεί να θεωρούνται (και ίσως από τον εαυτό τους) ως μέλη της πλειοψηφικής κουλτούρας, επειδή υιοθετήθηκαν σε μια λευκή οικογένεια και μεγάλωσαν σε αυτό το πλαίσιο. Ο βαθμός «προσαρμογής» της θετής οικογένειας με το πλαίσιο της κοινότητάς της είναι μία παράμετρος που πιστεύεται ότι θα έχει επίδραση στον τρόπο με τον οποίο θα διαμορφωθεί η ανάπτυξη της ταυτότητας στα έφηβα υιοθετημένα άτομα (McGinnis, 2009).

Ο τρόπος με τον οποίο οι οικογένειες αντιμετωπίζουν τη διαφορά παίζει σημαντικό ρόλο στην ανάπτυξη της θετής ταυτότητας. Η Kaye (1990) διαπίστωσε ότι τόσο η έμφαση στις διαφορές όσο και η ελαχιστοποίησή τους σχετίζονταν με οικογενειακά προβλήματα και με χαμηλή αυτοεκτίμηση των εφήβων και ότι και τα δύο στυλ λόγου μπορεί να έχουν αρνητικές συνέπειες για την ανάπτυξη της ταυτότητας. Όταν οι διαφορές αναγνωρίζονται χωρίς να τονίζονται, οι πραγματικές εμπειρίες των εφήβων για τη διαφορετικότητα επικυρώνονται, ενώ παράλληλα ενισχύεται η σύνδεσή τους με την θετή οικογένεια.

Γ. Ανοιχτή επικοινωνία για τη βιολογική οικογένεια

Από όλες τις αλλαγές που έχουν συντελεστεί στον τομέα της υιοθεσίας τις τελευταίες δεκαετίες, «ίσως καμία δεν άλλαξε το πρόσωπο της υιοθεσίας και δεν άλλαξε τη φύση της ζωής της θετής οικογένειας τόσο πολύ όσο η εμφάνιση της ανοικτής υιοθεσίας» (Brodzinsky, 2006).

Η ανοιχτότητα για την υιοθεσία έγκειται στο βαθμό πρόσβασης του υιοθετημένου σε πληροφορίες βιογραφικής γνώσης είτε μέσω της ανταλλαγής πληροφοριών είτε μέσω της πραγματικής επαφής με μέλη της βιολογικής οικογένειας (March, 1995) και αλλάζει μορφή και περιεχόμενο όσο το παιδί/ έφηβος/ ενήλικας εξερευνά την ιστορία του/της.

Θα μπορούσαμε να πούμε ότι αναφέρεται σε ένα συνεχές στο οποίο αποτυπώνονται τα επίπεδα επικοινωνίας μεταξύ βιολογικής και θετής οικογένειας (Berge, McRoy, Green & Grotevant, 2006) και το οποίο εκτείνεται από το ένα άκρο του που βρίσκονται οι κλειστές υιοθεσίες, οι οποίες χαρακτηρίζονται από έλλειψη επαφής και ανταλλαγή μόνο των πιο βασικών πληροφοριών (π.χ. η καταγωγή του παιδιού), στο άλλο άκρο που βρίσκονται οι ανοικτές υιοθεσίες, οι οποίες χαρακτηρίζονται από άμεση επαφή μεταξύ ενός ή περισσότερων μελών της βιολογικής και της θετής οικογένειας (Grotevant, Wrobel, Von Korff & Skinner, 2007). Ανάμεσα στα δύο άκρα υπάρχουν όλα τα διαφορετικά επίπεδα επαφής που υιοθετούνται σε κάθε περίπτωση, ανάλογα με τις επιλογές της οικογένειας και τις επιταγές της κοινωνίας.

Ένας σημαντικός παράγοντας σχετικά με τη λήψη αποφάσεων για την ανοιχτή επικοινωνία από τα μέλη μίας οικογένειας είναι οι επιφυλάξεις των θετών γονέων για την επίδραση που μπορεί να έχει στην προσαρμογή των θετών τους παιδιών. Οι θετοί γονείς δηλώνουν ότι παρότι είναι άνετοι με την επαφή με μέλη της βιολογικής οικογένειας του παιδιού, είναι αρκετά ανασφαλείς σχετικά με τις πιθανές επιπτώσεις αυτής.

Όμως, όπως αναδεικνύεται και ερευνητικά, οι ρυθμίσεις πλήρους αποκάλυψης των πληροφοριών, όταν ρυθμίζονται εκούσια και σταδιακά, δεν φαίνεται να θέτουν επιπλέον ρίσκο για τα θετά παιδιά ως προς τις προσλαμβανόμενες εξωτερικευμένες συμπεριφορές. Τα προβλήματα συμπεριφοράς των παιδιών, που αναφέρουν οι θετοί γονείς, δεν φαίνεται να συνδέονται άμεσα με την επαφή με το βιολογικό περιβάλλον. Μάλιστα, οι αυτοαναφορές των θετών παιδιών δείχνουν ότι τα επίπεδα των προσλαμβανόμενων εξωτερικευμένων συμπεριφορών είναι χαμηλότερα σε θετούς εφήβους που έχουν την εμπειρία μίας μακράς άμεσης επαφής με το βιολογικό περιβάλλον συγκριτικά με εκείνους που δεν έχουν επαφή (Von Korff, Grotevant & McRoy, 2006).

Μάλιστα, η συζήτηση με τους θετούς γονείς για θέματα υιοθεσίας, με αφορμή την επικοινωνία με τους βιολογικούς συγγενείς, και όχι η ίδια η επαφή από μόνη της, μπορεί να διευκολύνει τους νέους να κατασκευάσουν μία συνεκτικότερη αφήγηση για την ταυτότητά τους (Von Korff & Grotevant, 2011).

Οι θετοί γονείς μπορούν να βοηθήσουν οι ίδιοι τα παιδιά τους να εκκινήσουν την επικοινωνία για θέματα που αφορούν τους βιολογικούς γονείς. Σε έρευνα στην Ιταλία με δείγμα 537 διεθνώς υιοθετημένων παιδιών ηλικίας περίπου 5,5 ετών, που εξέτασε την ανοιχτή επικοινωνία σε δύο διαφορετικές χρονικές περιόδους, έξι και δώδεκα μήνες μετά την τοποθέτηση σε υιοθεσία, διερεύνησε εάν τα θετά παιδιά ρωτούν για την υιοθεσία, εάν μοιράζονται αναμνήσεις, και αν μιλούν για τις βιολογικές οικογένειες. Ενώ τα μισά παιδιά σχεδόν θυμούνται το παρελθόν τους, ελάχιστα μιλούν γι αυτό. Ένα χρόνο μετά και αφού οι γονείς τους μιλούσαν από την αρχή για την υιοθεσία, τα παιδιά άρχισαν να διατυπώνουν ερωτήματα για το παρελθόν τους (Santona, Tognasso, Miscioscia, Russo & Gorla, 2011).

Έρευνα που εξέτασε σε 184 οικογένειες τον διαμεσολαβητικό ρόλο που έχει η *οικογενειακή συζήτηση* για θέματα υιοθεσίας, στη σχέση μεταξύ της διευκόλυνσης από τους θετούς γονείς της επικοινωνίας με τους βιολογικούς γονείς και της ανάπτυξης της θετής ταυτότητας του εφήβου, διαπίστωσε ότι η επαφή με τους βιολογικούς γονείς σχετίζεται με συχνότερη οικογενειακή συζήτηση γύρω από θέματα υιοθεσίας, που με τη σειρά της σχετίζεται με την ανάπτυξη της θετής ταυτότητας. Προηγούμενα ερευνητικά συμπεράσματα επιβεβαιώνουν ότι οι κοινωνικές αλληλεπιδράσεις, συμπεριλαμβανομένης της συζήτησης, παρέχουν δυναμικά κοινωνικά πλαίσια για την αφηγηματική ανταλλαγή και τη διαμόρφωση ταυτότητας (Pasupathi, 2001).

Συνοψίζοντας τα παραπάνω, η δημιουργία ενός κλίματος επικοινωνίας από την πλευρά των γονέων για τα θέματα της υιοθεσίας, όχι μόνο διευκολύνει, αλλά πολύ περισσότερο καθορίζει την ανάπτυξη της θετής ταυτότητας υπό την πολύ ουσιαστική έννοια, ότι οι οικογενειακές συζητήσεις-αφηγήσεις είναι ο χώρος που τέμνονται το ενδοψυχικό, το κοινωνικό και το οικογενειακό πλαίσιο κατασκευής των αφηγήσεων για τον εαυτό.

Η συνέχεια της ταυτότητας στο χρόνο και η αυτοβιογραφική μνήμη

A. Η αίσθηση της αυτοσυνέχειας και η αυτοβιογραφική μνήμη

Σύμφωνα με τον Erikson, ένα καθοριστικό χαρακτηριστικό της προσωπικής ταυτότητας είναι η *αυτοσυνέχεια*, η αίσθηση ότι το παρελθόν, το παρόν και το μέλλον του ατόμου συνδέονται με νόημα (Erikson, 1968). Πιο αφηρημένα η αυτοσυνέχεια μπορεί να εννοηθεί ως μία υποκειμενική αντίληψη ότι οι αλλαγές είναι, συνδέονται και ταιριάζουν με την προσωπική ιστορία του ατόμου (McAdams, 2008).

Με βάση το παραπάνω επιχείρημα του Erikson, η συμφιλίωση ενός ατόμου με την ταυτότητά του ως υιοθετημένος/η, θα είναι κεντρικής σημασίας για τη συνολική διαδικασία της ανάπτυξης της ταυτότητάς του. Το ερώτημα που τίθεται είναι «πώς το γεγονός της υιοθεσίας ενσωματώνεται στην συνολική ταυτότητα του ατόμου;», και «με ποιο τρόπο διαμορφώνεται ένα συνεκτικό σύνολο;» (Grotevant, 1997).

Η σημαντική πρόκληση για τα άτομα να κατασκευάσουν και να διατηρήσουν μια αίσθηση συνέχειας του εαυτού (Becker, et al., 2017) επιτυγχάνεται μέσω της κατασκευής μιας ιστορίας ζωής (McAdams, 1993). Στην εξερεύνηση της θετικής ταυτότητας τα άτομα αναστοχαζόμενα γύρω από την υιοθεσία τους, τη σημασία της και την επίδρασή της στη ζωή τους, προχωρούν ενεργά στην συλλογή πληροφοριών που θα βοηθήσουν στην κατανόηση και κατασκευάζουν μία αφήγηση με νόημα.

Μία αφηγηματική προσέγγιση στην ανάπτυξη της ταυτότητας των υιοθετημένων μας επιτρέπει να εξετάσουμε ποιο νόημα αποδίδει το άτομο στο ότι είναι υιοθετημένο και πώς η κατάσταση της υιοθεσίας αλληλεπιδρά με τις άλλες πλευρές της ταυτότητας. Για τα υιοθετημένα άτομα η ανάπτυξη της ταυτότητάς τους περιλαμβάνει μία αφήγηση η οποία θα εξηγεί, θα αιτιολογεί ή θα δικαιολογεί την κατάσταση της υιοθεσίας. Η συνοχή της ιστορίας ζωής είναι το σημείο αναφοράς για να εκτιμήσουμε πώς το νόημα και μία αίσθηση ακεραιότητας κατασκευάζονται και διατηρούνται στο πέρασμα του χρόνου. Η *συνοχή* απαντά στο ζητούμενο της ενσωμάτωσης και μας επιτρέπει να ερευνήσουμε πώς τα διαφορετικά πεδία της ταυτότητας συντίθενται μεταξύ τους.

Ενώ οι αφηγήσεις με συνοχή σχετίζονται συνήθως με ψυχολογική ευημερία και ανθεκτικότητα των ατόμων, αντίθετα η αδυναμία κατασκευής μίας συνεκτικής

αφήγησης που να αποδίδει νόημα στις εμπειρίες και τις συνθήκες της ζωής του ατόμου, μπορεί να σχετίζεται με μορφές ψυχολογικής δυσφορίας (Grotevant, 1997).

Δεδομένου ότι η αφήγηση παρέχει σε κάποιον τη δυνατότητα να περιγράψει και να κατανοήσει τόσο την προσωπική συνοχή όσο και την αναπτυξιακή αλλαγή (Pasupathi, Mansour & Brubaker, 2007), μέσω της κατασκευής μιας ιστορίας ζωής φαίνεται ότι μπορούν να αμβλυνθούν οι ασυμφωνίες και οι ασυνέπειες μεταξύ των πτυχών του εαυτού και να καλλιεργηθεί η αντίληψη ότι «παρά τις πολλές αλλαγές που συνοδεύουν το πέρασμα του χρόνου, ο εαυτός του παρελθόντος οδήγησε ή έθεσε τις βάσεις για τον εαυτό του παρόντος, ο οποίος με τη σειρά του θα οδηγήσει ή θα θέσει τις βάσεις για τον εαυτό του μέλλοντος» (McAdams, 1995, σ. 382).

Όμως η αίσθηση ότι είμαι το ίδιο άτομο σε όλη τη διάρκεια της ζωής μου δεν είναι κάτι δεδομένο και πρέπει να κατασκευάζεται ενεργά (Becker, et al., 2017). Όταν συμβαίνουν αλλαγές που βιώνονται ως απειλές, όπως ενδεικτικά είναι η ανεργία ή ο αναγκαστικός εκτοπισμός, έχουν ως συνέπεια την αυτο-ασυνέχεια και τα άτομα βιώνουν προσωρινά μια διαταραγμένη αίσθηση αυτοασυνέχειας (Habermas και Köber, 2015) είτε ακόμα δυσφορία και απώλεια νοήματος σε βαθμό που μπορεί να επιδρά σοβαρά στην ψυχική τους υγεία. Αβεβαιότητα, σύγχυση, ευλωτότητα ή αρνητικότητα είναι στοιχεία της κατάστασης που βρίσκεται το άτομο και το απομακρύνουν από το να μπορεί να σκεφτεί θετικά για το παρόν ή να κάνει σχέδια για το μέλλον του (Sedikides, Hong & Wildschut, 2023).

Ένας τρόπος να ρυθμίζεται η δυσφορία που βιώνει το άτομο με την αυτο-ασυνέχεια είναι η προσφυγή στην αυτοβιογραφική μνήμη (Sedikides, Hong & Wildschut, 2023). Οι έρευνες διαπιστώνουν τον καθοριστικό ρόλο της αυτοβιογραφικής μνήμης σε καταστάσεις μεταβαλλόμενων συνθηκών ζωής, και εμπειρίες που διαταράσσουν τη συνέχεια της ζωής όπως είναι γνωστή μέχρι εκείνη τη στιγμή, καθώς η αντιμετώπιση μπορεί να περιλαμβάνει “βιογραφική νοηματοδότηση” για την ενσωμάτωση του γεγονότος στην ταυτότητα του ατόμου (Park, 2010). Ο συνειδητός αναστοχασμός του παρελθόντος είναι η ενεργός προσπάθεια να δημιουργηθεί μια συνεκτική ιστορία ζωής προκειμένου να εξηγηθούν και να διαπραγματευτούν οι προσωπικές αλλαγές (Habermas and Köber, 2015), και να προκύψει ένας συνεκτικός απολογισμός της ταυτότητας στο χρόνο (Sedikides, Hong & Wildschut, 2023).

Η απουσία σημαντικών βιογραφικών πληροφοριών (π.χ. όπως μπορεί να συμβεί στη μακροχρόνια ιδρυματική φροντίδα), μπορεί να αποτρέψει έναν ενδεδειγμένο αναστοχασμό των πληροφοριών και των εμπειριών του παρελθόντος, που απαιτείται για τον σχηματισμό ταυτότητας. Η επίτευξη της ταυτότητας επομένως κινδυνεύει και τα άτομα μπορεί να μην είναι σε θέση να επιλύσουν πλήρως τα ερωτήματα σχετικά με τον εαυτό τους.

B. Αφηγηματική ταυτότητα, αυτοβιογραφική μνήμη και οικογενειακή μνήμη

Οι αυτοβιογραφικές αναμνήσεις περιλαμβάνουν την *ιστορία της ζωής* μας. Από τις επεισοδιακές αναμνήσεις της αυτοβιογραφικής μνήμης, το άτομο κατασκευάζει και *εσωτερικεύει* μία εξελισσόμενη και ενοποιημένη ιστορία για τη ζωή του (McAdams, 1992). Κατά μια πολύ βαθιά έννοια, παρέχουν μια αίσθηση του εαυτού μας μέσω μιας *αφηγηματικής ταυτότητας* (Habermas & Bluck, 2000).

Η αφηγηματική ταυτότητα θα αναπτυχθεί στα άτομα όχι νωρίτερα από την εφηβεία (Habermas & Bluck, 2000) όταν τα άτομα είναι σε θέση να κατασκευάσουν ιστορίες για τη ζωή τους, οι οποίες χαρακτηρίζονται από *αιτιώδη συνάφεια* (πώς τα προηγούμενα γεγονότα οδήγησαν στα πιο πρόσφατα) και *θεματική συνοχή* (οργάνωση ανάμεσα σε όμοια θέματα σε βάθος διάρκειας ζωής), όταν δηλαδή αναπτυχθεί ο *αυτοβιογραφικός συλλογισμός* (autobiographical reasoning) (Habermas & Bluck, 2000). Ο αυτοβιογραφικός συλλογισμός αναφέρεται «στη διαδικασία της εξαγωγής νοήματος από επεισοδιακά γεγονότα στη ζωή. Από την εφηβεία μέχρι τη μέση ηλικία, ο αυτοβιογραφικός συλλογισμός μεγαλώνει σε σκοπό και πολυπλοκότητα (Habermas & Bluck, 2000).

Για να μπορέσει να αναπτυχθεί η αφηγηματική ταυτότητα στα άτομα πρώτα έχουν μάθει να μοιράζονται *ιστορίες* σε συμφωνία με συγκεκριμένες πολιτιστικές παραμέτρους και μέσα σε επίσημα ή ανεπίσημα πλαίσια ομάδων, όπως η οικογένεια και οι συνομήλικοι. Η συζήτηση και η σημασία των κοινωνικών πλαισίων είναι ισχυρές παράμετροι όχι μόνο γιατί επηρεάζουν την ανάδυση της αφηγηματικής ταυτότητας, αλλά επιδρούν και στην περαιτέρω ανάπτυξή της αφού αποτελούν για τα άτομα χώρους διαμοιρασμού των ιστοριών τους (McAdams & McLean, 2013).

Οι προσωπικές αφηγήσεις εμπλουτίζονται από τις ιστορίες που γνωρίζουμε για τον εαυτό μας και για τους άλλους, και αυτό μπορεί να ισχύει ιδιαίτερα για τις οικογενειακές ιστορίες. Μια από τις σημαντικότερες ρουτίνες στις οικογενειακές

διαδικασίες είναι η αφήγηση, η οποία επιτρέπει στους γονείς και τα παιδιά να μοιράζονται τις εμπειρίες τους αφηγόμενοι, αναγνωρίζοντας και περιγράφοντας τον εαυτό τους, οικοδομώντας έτσι την οικογενειακή τους ταυτότητα και το ανήκειν (Demetrio, 2008).

Παιδιά και έφηβοι συμμετέχουν σε οικογενειακές αναπολήσεις σε καθημερινή βάση. Σύμφωνα με ορισμένες εκτιμήσεις, το παρελθόν αναδύεται ως θέμα συζήτησης περίπου δώδεκα φορές την ώρα (Fivush, Habermas, Waters, & Zaman, 2011), και περιλαμβάνει πολλαπλές ιστορίες για την οικογένεια.

Η αφήγηση της υιοθεσίας είναι η πρωταρχική διαδικασία διαμόρφωσης της κοινής οικογενειακής μνήμης στην εμπειρία της οικογενειακής μετάβασης. Αποτελεί τον σχεσιακό χώρο μέσα στον οποίο οι οικογενειακοί δεσμοί διαμορφώνονται και εδραιώνονται.

Στην εμπειρία της τεκνοποίησης και της βιολογικής γονεϊκότητας η οικογενειακή ιστορία εξελίσσεται μέσα σε μια οικογενειακή μνήμη που συνυφίνεται στις διαφορετικές ιστορίες των γενεών. Η θετή οικογένεια, στην πραγματικότητα, ξεκινά το ταξίδι της σε έναν χώρο που στερείται οικογενειακής μνήμης για την εμπειρία ζωής του καθενός και για εκείνη που μοιράζονται τα μέλη της ευρύτερης οικογένειας: οι γονείς έχουν μνήμη της δικής τους διαδρομής πριν από την υιοθεσία, το παιδί μπορεί να μην έχει καν μνήμη της ζωής του και της οικογενειακής του ιστορίας πριν από την υιοθεσία. Μόνο στην αφήγηση η οικογενειακή μνήμη παίρνει μορφή μέσα από την αμοιβαία γνωριμία, την ακρόαση των αναγκών του άλλου και την ανταλλαγή ιστοριών που δεν βιώθηκαν μαζί (Paradiso, 2017).

Μέσω της γνώσης και της ανταλλαγής της υποκειμενικής και οικογενειακής αυτοβιογραφικής μνήμης μπορεί να ενσωματωθεί η βιολογική και η θετή καταγωγή δίνοντας νόημα στις καταστάσεις που καθόρισαν την αλλαγή της οικογένειας και την υιοθεσία (Paradiso, 2017).

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ

ΜΕΘΟΔΟΣ

Συνοπτική παρουσίαση σχεδιασμού

Στην παρούσα ποιοτική έρευνα μάς ενδιαφέρει να μελετήσουμε την ανάδυση και διαμόρφωση της ταυτότητας των υιοθετημένων ατόμων σε σχέση με τη συγκρότηση και διατήρηση της αυτοσυνέχειάς τους.

Σκοπός αυτής της ποιοτικής μελέτης ήταν να επικεντρωθεί στις αφηγήσεις υιοθετημένων ατόμων που έχουν ενηλικιωθεί. Πηγή των δεδομένων μας είναι τα ίδια τα άτομα, και πιο συγκεκριμένα, οι αφηγήσεις τους. Οι ιστορίες που ανακαλούν, είναι γεμάτες από τις αυτοβιογραφικές τους μνήμες, τις εμπειρίες, τις σκέψεις, τις σχέσεις και τα συναισθήματα.

Η φύση της γνώσης που μας ενδιαφέρει να προσεγγίσουμε ορίζει και το είδος της έρευνας. Η ποιοτική έρευνα υπηρετεί το σκοπό της περιγραφής και κατανόησης του φαινομένου της παρούσας μελέτης επιτρέποντας την ανάδειξη νέων γνώσεων και θεωριών. Επίσης, η έρευνά μας είναι περισσότερο συμβατή με μία ερευνητική διαδικασία που να είναι ευέλικτη επιτρέποντας να αναδεικνύονται και να εξετάζονται νέα ερωτήματα που προκύπτουν στην πορεία. Το μικρό δείγμα επιτρέπει την εις βάθος εξερεύνηση των ερωτημάτων της έρευνας. Τέλος, η φύση των ίδιων των δεδομένων που παράγονται, οι ιστορίες, οι προσωπικές εμπειρίες, τα θετικά και αρνητικά συναισθήματα μπορούν να αναδυθούν μέσα από μία άμεση επαφή του ερευνητή με τους συμμετέχοντες που επιτρέπει η ποιοτική έρευνα.

Σε πλήρη αντιστοιχία με τους σκοπούς της μελέτης μας, μία αφηγηματική προσέγγιση επιτρέπει να αναδειχθούν οι τρόποι με τους οποίους το ίδιο το άτομο κατανοεί το ότι είναι υιοθετημένο, τη σημασία και τα νοήματα που έχει για τον εαυτό του η ταυτότητα της υιοθεσίας, καθώς και την εναλλαγή ανάμεσα στην κατάσταση της υιοθεσίας με άλλες πλευρές της ταυτότητας του ατόμου (Grotevant, 1997). Τέλος, μέσα από την αφηγηματική προσέγγιση μπορούμε να ακολουθήσουμε τις προσωπικές και οικογενειακές ασυνέχειες στη ζωή των υιοθετημένων, και πώς αποκαθιστούν την αυτοσυνέχειά τους. Η χρησιμότητα της αφηγηματικής προσέγγισης υπογραμμίζεται

από το γεγονός ότι επιτρέπει την ανάδειξη των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών ανάμεσα στις διαφορετικές αφηγήσεις.

Δεδομένου ότι ελάχιστα είναι ήδη γνωστά για τις ιστορίες ζωής των ενηλίκων που υιοθετούνται από το σύστημα παιδικής προστασίας στην ελληνική βιβλιογραφία, η προσέγγιση που ακολουθείται εδώ είναι αυτή της αφήγησης στο πλαίσιο της ανακάλυψης. Εξετάζουμε τις ανοιχτές αφηγήσεις για την ανεύρεση ευρέων μοτίβων, θεμάτων, εικόνων και ποιοτικών χαρακτηρισμών για τη δημιουργία νέων γνώσεων, αντί για τον έλεγχο υποθέσεων.

Επιστημονική τοποθέτηση

Η αφηγηματική ανάλυση αναγνωρίζει ότι οι αφηγήσεις κατασκευάζονται κατά τη διάρκεια μίας συνεχούς αλληλεπίδρασης μεταξύ αφηγητή και ερευνητή. Οι ιστορίες επηρεάζονται από τις κοινωνικές, πολιτικές και πολιτισμικές εμπειρίες και απόψεις των ατόμων. Η παρούσα μελέτη προσεγγίστηκε από μία κοινωνικο-κονστροκτιβιστική θέση που αναγνωρίζει την ανάγκη να αμφισβητούνται οι δεδομένες παραδοχές, όπως για παράδειγμα η ταυτότητα, και να εξετάζονται μέσα στα κοινωνικά, πολιτισμικά και ιστορικά τους πλαίσια.

Συμμετέχοντες

Οι συμμετέχοντες της έρευνας είναι τέσσερις ενήλικες που υιοθετήθηκαν στη βρεφική ή προσχολική τους ηλικία. Κοινό χαρακτηριστικό τους είναι ότι μέχρι την υιοθεσία τους φιλοξενήθηκαν στο Κέντρο Βρεφών ΜΗΤΕΡΑ, το σημερινό Παράρτημα Προστασίας Παιδιού Αττικής - Η ΜΗΤΕΡΑ, του Κέντρου Κοινωνικής Πρόνοιας Περιφέρειας Αττικής και υιοθετήθηκαν από οικογένειες που ζουν στην Ελλάδα.

Επιλέχθηκαν υποψήφιοι που είχαν πρόσφατη εμπειρία αναζήτησης πληροφοριών ή/και επανένωσης με τους βιολογικούς τους συγγενείς με στόχο μία εις βάθος κατανόηση του υπό διερεύνηση ερευνητικού θέματος.

Στην έρευνα εκπροσωπούνται και τα δύο φύλα, καθώς οι συμμετέχοντες είναι δύο άντρες και δύο γυναίκες. Η ηλικία των συμμετεχόντων ποικίλλει από 23 μέχρι 47 ετών, συγκεκριμένα είναι 23, 30, 34 και 47 ετών. Οι δύο κατοικούν στην Αττική, ενώ

οι άλλοι δύο λόγω εργασίας και σπουδών στον παρόντα χρόνο πηγαionoέρχονται ανάμεσα στην Αττική και στον σημερινό τόπο εργασίας/σπουδών τους.

Κατά την στιγμή της τοποθέτησης¹ στη θετή οικογένεια οι συμμετέχοντες ήταν ηλικίας από λίγων μηνών μέχρι τριών ετών. Σε τρεις περιπτώσεις δεν υπάρχουν αδέρφια στις θετές οικογένειες των συμμετεχόντων, ενώ σε μία υπάρχει μία μικρότερη βιολογική αδελφή που έχει επίσης υιοθετηθεί στην ίδια οικογένεια και έχουν μεγαλώσει μαζί. Και στις τέσσερις περιπτώσεις οι θετοί γονείς περιλαμβάνουν θετή μητέρα και θετό πατέρα.

Οι τρεις συμμετέχοντες είναι άγαμοι και ο ένας σε συμβιωτική σχέση. Ο ένας συμμετέχων είναι γονέας παιδιού στην εφηβεία.

Όλοι οι συμμετέχοντες πριν τις συνεντεύξεις είχαν έρθει σε επαφή για πρώτη φορά ως ενήλικες με το Τμήμα Αναζήτησης Ριζών για αναζήτηση επίσημων πληροφοριών που αφορούν τη βιολογική τους οικογένεια.

Στη μία περίπτωση υπήρξε η επανένωση με την αδελφή της βιολογικής μητέρας, δηλαδή τη θεία. Σε δύο περιπτώσεις οι συμμετέχοντες επιθυμούσαν μόνο να μάθουν πληροφορίες για τη βιολογική οικογένεια, τη μητέρα, τον βιολογικό πατέρα και την ύπαρξη αδελφών. Στην τέταρτη περίπτωση επιθυμούσε να μάθει πληροφορίες και να έρθει σε επαφή με τη βιολογική μητέρα, αλλά αυτό δεν είχε πραγματοποιηθεί ακόμα. Και στις τέσσερις περιπτώσεις οι συμμετέχοντες πραγματοποίησαν επίσκεψη στο χώρο του ιδρύματος, στο οποίο είχαν ζήσει πριν την υιοθεσία τους.

Πρωτόκολλο συνεργασίας και εμπιστευτικότητα

Μετά από σχετική έγκριση του ανωτέρω φορέα, που ήταν απαραίτητη προϋπόθεση για τη διενέργεια της έρευνας, ακολούθησε η συνεργασία στο στάδιο της ερευνητικής διαδικασίας με τους υποψήφιους που επιβεβαίωσαν ότι επιθυμούν να συμμετέχουν.

¹ η υιοθεσία νομικά συμπίπτει με την έκδοση της αντίστοιχης δικαστικής απόφασης, που πολύ συχνά απέχει αρκετούς μήνες, κάποιες φορές και χρόνια, από την αρχική τοποθέτηση του παιδιού στη θετή του οικογένεια. Ως εκ τούτου εδώ αναφέρεται η ηλικία των συμμετεχόντων κατά την αρχική τοποθέτησή τους στη θετή οικογένεια περίοδος που σηματοδοτεί την νέα οικογενειακή εμπειρία.

Στην αρχική τηλεφωνική επικοινωνία μαζί τους δόθηκαν πληροφορίες, όπως το υπόβαθρο της ερευνήτριας, ο σκοπός και το αντικείμενο της έρευνας, η προστασία των προσωπικών τους στοιχείων, η διάρκεια, η δομή και τα χαρακτηριστικά της συνέντευξης και η καταγραφή της συνέντευξης. Ενημερώθηκαν για τη δυνατότητα εξ αποστάσεως συμμετοχής την οποία επέλεξαν όλοι ως τρόπο. Στη διεύθυνση του email τους, έλαβαν το “Έντυπο συμμετοχής σε έρευνα” (βλ.Παράρτημα), το οποίο όλοι υπέγραψαν σύντομα και απέστειλαν στην ερευνήτρια επιβεβαιώνοντας με αυτό τον τρόπο τη συναίνεσή τους στην έρευνα.

Στην επεξεργασία των δεδομένων τα ονόματα των συμμετεχόντων έχουν αντικατασταθεί και δεν αναφέρονται τοποθεσίες, ονόματα συγγενών, σπουδές που θα παραβίαζαν τη συμφωνία εμπιστευτικότητας.

Συνεντεύξεις

Τα δεδομένα συλλέχθηκαν μέσω ημι-δομημένων αφηγηματικών συνεντεύξεων. Η κάθε συνέντευξη ολοκληρώθηκε σε μία συνάντηση που είχε διάρκεια περίπου 1,5 ώρα.

Η συνέντευξη δεν περιλάμβανε εκ των προτέρων αυστηρά διαμορφωμένες ερωτήσεις. Διαμορφώθηκε ο οδηγός των συνεντεύξεων με ερωτήσεις/θεματικές που κάλυπτε τα ενδιαφέροντα της έρευνας, αλλά και παράλληλα δημιουργούσε χώρο για τις ιστορίες των ατόμων γύρω από όσα ανακαλούσαν στην εξέλιξη της συζήτησης και ήθελαν να αφηγηθούν.

Οι θεματικές που καθοδήγησαν τις ερωτήσεις αντιστοιχούν στις διαστάσεις της διαμόρφωσης της ταυτότητας της υιοθεσίας, που επιτρέπουν τη διερεύνησή της και χρησιμοποιήθηκαν ως άξονας της εξερεύνησής μας κατά την παραγωγή των δεδομένων στις συνεντεύξεις.

Συγκεκριμένα, σύμφωνα με τις έξι θεωρητικές σημαντικές διαστάσεις και προοπτικές αφηγηματικής ταυτότητας (Fiese, Sameroff, Grotevant, Wamboldt, Dickstein, & Fravel, 1999; Grotevant, 1993), η διαμόρφωση της θετής ταυτότητας μπορεί να διερευνηθεί ως προς:

α) *το βάθος της εξερεύνησης της ταυτότητας*, δηλαδή η σοβαρή, αναστοχαστική σκέψη σχετικά με το νόημα της υιοθεσίας στη ζωή κάποιου.

β) η *σπουδαιότητα*, που αναφέρεται στην προβολή ή τη σημασία της υιοθετημένης ταυτότητας σε σχέση με άλλες πτυχές της ταυτότητας και τον βαθμό στον οποίο η ταυτότητα υιοθεσίας, ειδικότερα, επηρεάζει συμπεριφορές, σκέψεις, αποφάσεις και συναισθήματα.

γ) η *εσωτερική συνέπεια*, βλέπει την ταυτότητα ως θεωρία για τον εαυτό. Οι εσωτερικά συνεπείς αφηγήσεις παρέχουν υποστήριξη για συμπεράσματα και οι πτυχές της θεωρίας παρουσιάζουν ελάχιστη αντίφαση.

δ) η *ευελιξία* αφορά την ικανότητα του ατόμου να εξετάζει τα ζητήματα από πολλαπλές οπτικές γωνίες και να ενσωματώνει δυνητικά αντιφατικές απόψεις.

ε) η *θετική επίδραση* αναφέρεται σε εκφράσεις θετικών συναισθημάτων σχετικά με διάφορες πτυχές της υιοθεσίας και

στ) η *αρνητική επίδραση* αξιολογεί το αρνητικό συναίσθημα. Η θετική και η αρνητική επίδραση αξιολογούνται ξεχωριστά, επειδή τα συναισθήματα που σχετίζονται με την αίσθηση της υιοθετημένης ταυτότητας μπορεί να διαφέρουν ανεξάρτητα. Για παράδειγμα, τα υιοθετημένα άτομα μπορεί να αισθάνονται πολύ θετικά για ορισμένες πτυχές της υιοθεσίας τους, αλλά αρνητικά για άλλες πτυχές.

Έτσι, ο οδηγός περιλάμβανε ερωτήματα για την ιστορία της υιοθεσίας των συμμετεχόντων, συμπεριλαμβανομένης της ιστορίας πριν την υιοθεσία και την ιστορία της βιολογικής οικογένειας, τις σκέψεις και τα συναισθήματα για τη βιολογική οικογένεια πριν και μετά την αναζήτηση πληροφοριών και την επαφή/επανάληψη με τη βιολογική οικογένεια, αναμνήσεις και συναισθήματα γύρω από την αναζήτηση και την επαφή με τη βιολογική οικογένεια, την επικοινωνία γύρω από θέματα που αφορούν την υιοθεσία μέσα στην θετική οικογένεια, και εμπειρίες ως θετά άτομα μέσα στην κοινότητα (π.χ. σχολείο, φίλοι).

Τα ερωτήματα ήταν ανοιχτά με στόχο να επιτρέψουν να εξελιχθούν οι αφηγήσεις των συμμετεχόντων, οι αυτοβιογραφικές μνήμες και τα συναισθήματα. Η αφηγηματικότητα, που είναι βασική μέθοδος στην αναζήτηση της ταυτότητας, παρουσιάστηκε στις συνεντεύξεις μέσα από την ενθάρρυνση των συμμετεχόντων να αφηγηθούν ιστορίες από τη ζωή τους σχετικά με τις εμπειρίες τους ως θετά άτομα.

Διεξαγωγή ανάλυσης

Στην παρούσα έρευνα εφαρμόσαμε την *θεματική ανάλυση*, καθώς έχοντας να διερευνήσουμε ένα αντικείμενο για το οποίο πολύ λίγα είναι αποτυπωμένα από την ελληνική εμπειρία, επιθυμούσαμε να αναδείξουμε τις απόψεις και εμπειρίες των ίδιων των υιοθετημένων ατόμων, το νόημα που δίνουν στις εμπειρίες και τις αναμνήσεις τους και τις ιδιαίτερες προκλήσεις που αντιμετωπίζουν στη διαμόρφωση της ταυτότητάς τους.

Σύμφωνα με τους Braun και Clarke (2006), η θεματική ανάλυση είναι ένας κατάλληλος τρόπος για να προσδιοριστεί τι είναι κοινό στον τρόπο που μιλούν διαφορετικά άτομα για ένα θέμα και να κατανοηθούν οι ομοιότητες που παρουσιάζουν. Ομοίως, στην παρούσα έρευνα αναλύσαμε τις αφηγήσεις των υιοθετημένων ατόμων με το στόχο να προσδιορίσουμε τις κοινές θεματικές που αναδύονται και οι οποίες περιγράφουν τα διαφορετικά νοήματα που αποδίδουν τα υιοθετημένα άτομα στο γεγονός της υιοθεσίας τους, στο πώς η υιοθεσία επιδρά στην κατανόηση και τη διαμόρφωση του εαυτού και στην διαδικασία αναζήτησης πληροφοριών ή /και επαφών σχετικά με τη βιολογική οικογένεια.

Η ανάλυση των συνεντεύξεων ήταν μία διαδικασία με πολλαπλά βήματα χωρίς όμως να αποτελεί μία γραμμική πορεία. Κατά το πρώτο στάδιο, οι συνεντεύξεις απομαγνητοφωνήθηκαν αυτολεξεί, και η ερευνήτρια άρχισε να εξοικειώνεται με τα δεδομένα. Στη συνέχεια, ακολούθησε η ανάγνωση της κάθε συνέντευξης αρκετές φορές κρατώντας σημειώσεις και εντοπίζοντας τα δεδομένα που προσδιορίζουν τα σημαντικά υπό διερεύνηση θέματα λαμβάνοντας υπόψη και τη σχετική γνώση από την υπάρχουσα βιβλιογραφία. Τέλος, από την ανάλυση αυτή αναδύθηκαν κοινές θεματικές που συνοψίζουν τα νοήματα που οι συμμετέχοντες αποδίδουν στις εμπειρίες τους.

Ο αρχικός σχεδιασμός ήταν η ανάλυση των δεδομένων βάσει των έξι διαστάσεων που αποτέλεσαν και τον οδηγό των συνεντεύξεων και αρχικά η ανάλυση έγινε βάσει αυτών. Ωστόσο μέρος των δεδομένων που παράχθηκαν δεν μπορούσε να αντιπροσωπευθεί από αυτές. Στις συνεντεύξεις αναδείχθηκαν διαφορετικά τα ενδιαφέροντα των υιοθετημένων για την θετή τους ταυτότητα και έτσι ακολουθώντας τις δικές τους αφηγήσεις οι θεματικές που επιλέχθηκαν στη συνέχεια, και αναλόγως προσαρμόστηκε εκ νέου και η ανάλυση, είναι περισσότερο αντιπροσωπευτική.

ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΚΑΙ ΑΝΑΛΥΣΗ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ

Παρουσίαση θεματικών

1. Αναζήτηση πληροφοριών σε διαφορετικές περιόδους της ζωής

Η θεματική αυτή χαρακτηρίζεται από τις περιγραφές των αφηγητών γύρω από το εξελισσόμενο και μεταβαλλόμενο ενδιαφέρον τους σχετικά με πληροφορίες γύρω από την υιοθεσία τους και τη βιολογική τους οικογένεια σε διαφορετικά στάδια της ζωής, όπως είναι η παιδική ηλικία, η εφηβεία και η ενηλικίωση. Η θεματική αυτή περιλαμβάνει τα πλαίσια και τις καταστάσεις που προσέλκυσαν το ενδιαφέρον στην υιοθεσία τους και σε θέματα σχετικά με τη βιολογική οικογένεια που τους απασχόλησαν ιδιαίτερα.

Στις αφηγήσεις τους οι συμμετέχοντες θυμούνται τις σκέψεις που έκαναν και τα συναισθήματα που είχαν κατά την παιδική και εφηβική ηλικία, και που περιλαμβάνουν από απουσία ενδιαφέροντος, άρνηση για συζήτηση του θέματος, μέχρι ένα αυξανόμενο ενδιαφέρον για την υιοθεσία και την καταγωγή μέσα από καταστάσεις που προκαλούσαν διαφορετικά συναισθήματα.

Μία αυθόρμητη περιέργεια και ένα απροσδιόριστο ενδιαφέρον από τους υιοθετημένους συμμετέχοντες για την υιοθεσία και τους βιολογικούς γονείς συναντούσε άλλοτε ανοιχτή συζήτηση και απαντήσεις μέσα στη θετή οικογένεια και άλλοτε ασαφή μηνύματα για το εάν είναι ένα καλό ή κακό θέμα συζήτησης, ασαφείς απαντήσεις μέχρι και την πλήρη άρνηση έως και απόκρυψη του γεγονότος της υιοθεσίας.

Η Μαρίνα είναι 23 ετών και υιοθετήθηκε σε ηλικία περίπου 3,5 ετών. Ανακαλεί το ξεκίνημα της ζωής στη θετή οικογένεια σαν κάτι που δεν της φάνηκε ποτέ ‘ξένο’.

“Δεν θυμάμαι την πρώτη φορά που μου το είπαν και το κατάλαβα. Μπορεί να το ήξερα κιόλας. Απλά να μην ήξερα τη λέξη ‘υιοθεσία’. Δεν το θυμάμαι σαν κάτι νέο, αλλά ήταν κάτι ευχάριστο”.

Η Λένα είναι 30 ετών και γνώριζε από τους γονείς της για την υιοθεσία της από την πρώτη στιγμή που έζησαν μαζί ως οικογένεια όταν η ίδια ήταν τριών ετών. Μέσα από το παιχνίδι και την αφήγηση “ήξερα ότι ζούσα σε κάτι σπιτάκια και δεν μπορούσε να με μεγαλώσει η βιολογική μου μητέρα και με μεγάλωσαν οι θετοί. Όσο ήμουνα πιο μικρή, ακόμα και παιδάκι, μέχρι και εφηβεία, δεν με απασχολούσε καθόλου, δεν το σκεφτόμουν. Λέω, εντάξει, είμαστε οικογένεια. Με πήραν γιατί με επιλέξανε”.

Ο Κυριάκος είναι 34 ετών και υιοθετήθηκε σε βρεφική ηλικία. Θυμάται ότι σε μικρή ηλικία έμαθε για την υιοθεσία του και από τους θετούς γονείς του γνωρίζει πολύ συγκεκριμένες πληροφορίες. *«Δεν ήταν κάτι κρυφό, δεν ήταν σίγουρα κάτι που μου είπαν ψέματα, ή μου κρύψανε την αλήθεια. Ούτε όμως θυμάμαι να μου έχουνε πει κάτι παραπάνω οι γονείς μου»*.

Ο Περικλής, 47 ετών, υιοθετήθηκε όταν ήταν λίγων μηνών βρέφος και από μικρός πίστευε ότι είναι υιοθετημένος, αλλά δεν του αποκαλύφθηκε παρά πολύ πρόσφατα που χρειάστηκε να πείσει για να αποκαλυφθεί *“το παραμύθι”*. *“Η δικιά μου σχέση με τους γονείς μου ξεκίνησε με ένα ψέμα και αυτό με τα χρόνια γινόταν και μεγαλύτερο. Από τα 16 είχα τις υποψίες και μέχρι τα 37, που το συνειδητοποίησα απόλυτα, πηγαινοερχόταν στο μυαλό μου”*.

Ο Κυριάκος αρχικά λέει πως δεν σκεφτόταν ιδιαίτερα για τη βιολογική του οικογένεια, όμως διαπιστώνει την ενασχόλησή του με την υιοθεσία από την ηλικία της προεφηβείας-εφηβείας, όταν θυμάται τον εαυτό του να αναζητά τις απαντήσεις που δεν μπορούσαν αλλιώς να αποκτηθούν. Όπως λέει χαρακτηριστικά *“είχα πάντα ένα σαράκι”*. *“Ψιλοέψαχνα κάτι στο σπίτι να βρω κάποιο χαρτί ή κάποια πληροφορία παραπάνω, όπως αυτές που έμαθα τώρα»*. Αναφέρεται με αβεβαιότητα στη σημασία των βιογραφικών πληροφοριών για τον εαυτό του τόσο στο παρελθόν όσο και σήμερα που απέκτησε περισσότερες πληροφορίες.

Στην αφήγηση της Μαρίνας υπάρχουν τα χαρακτηριστικά της βαθιάς επιθυμίας για πληροφορίες για την υιοθεσία και αργότερα για επαφή με την βιολογική οικογένεια. Λέξεις όπως *άγνοια, απορίες*, και ρήματα όπως *ξέρω, (δεν) γνωρίζω*, επαναλαμβάνονται στην ανάκληση αναμνήσεων από την παιδική και εφηβική ηλικία. Λέει ότι στην παιδική ηλικία η υιοθεσία ήταν ένα θέμα που ήδη την απασχολούσε πολύ, με έναν τρόπο που δεν μπορεί να εξηγήσει ακριβώς, αλλά από όπου απέρρευε κάτι διάχυτα αρνητικό.

Η απουσία πληροφοριών ή ακόμα περισσότερο η υποψία ότι υπάρχουν πληροφορίες αλλά δεν της αποκαλύπτονται δημιουργούσε δυσκολία στην επικοινωνία και απείλησε τη σχέση εμπιστοσύνης μέσα στην οικογένεια της Μαρίνας, *“μου κρύβετε κάτι, κάπως έτσι το αισθάνθηκα, ένιωθα θυμωμένη σε κάποια φάση”*. Ιδιαίτερα όταν υπήρχε θυμός και ένταση με τη θετή μητέρα για οποιοδήποτε θέμα, βίωνε έντονα ότι μπορεί να της πουν κάτι που θα την πληγώσει σχετικά με το ζήτημα της υιοθεσίας της,

“όσο ήμουν δημοτικό και όλα αυτά τα χρόνια, αυτό που θα ήθελα να μάθω και θα με πλήγωνε περισσότερο ήταν πάνω στην υιοθεσία... Θυμάμαι φορές που αυτή η άγνοια με σκότωνε ... σκέφτομαι τι είναι αυτό που ξέρεις παραπάνω και δεν μου έχεις πει, άρα πήγαινε πάντα το μυαλό μου σε αυτό, το εισέπραττα έτσι”.

Ακόμη και όταν τα παιδιά μεγαλώνουν πιστεύοντας ότι η υιοθεσία είναι ένας θεμιτός τρόπος δημιουργίας οικογένειας, τα σχόλια από τρίτους μη ενήμερους σχετικά με την υιοθεσία μπορεί να αμφισβητήσουν αυτή την άποψη ή να προκαλέσουν ερωτήματα σχετικά με το γιατί η αφήγηση της οικογένειας διαφέρει από εκείνη των άλλων.

Ο διπολιτισμικός χαρακτήρας της θετής οικογένειας της Μαρίνας συγκέντρωνε τις απορίες των άλλων και σιγά σιγά και τις δικές της γύρω από αυτό. *“Σίγουρα είναι τελείως διαφορετικό να βλέπεις δύο άσπρους, απλά εμένα σίγουρα δεν με πείραζε”.* Στην πορεία της προσαρμογής και της ταύτισης με τους θετούς γονείς της, ήταν αυτό που ερχόταν από τα άλλα παιδιά, *“το ‘αχ μαύρη, υιοθετημένη’”* που γινόταν σιγά σιγά μια ετικέτα που αμφισβητούσε την προσαρμογή της σε μία οικογένεια όπου την αγαπούν και την προστατεύουν, και της οποίας αυθόρμητα ένιωθε μέλος.

Ήδη από την παιδική ηλικία το εγχείρημα της ενσωμάτωσης της εθνικής και εθνοτικής ταυτότητας κατά τη διαδικασία διαμόρφωσης της θετής ταυτότητας είναι για τη Μαρίνα μία μεγάλη πρόκληση και η ανάκληση του απαιτητικού αυτού έργου γίνεται με γρήγορη και έντονη αφήγηση μέσα σε συναισθηματική φόρτιση όσο ανακαλεί τις αντιδράσεις που βίωσε.

Η μετάβαση από τη μία εκπαιδευτική βαθμίδα στην άλλη την έφερε αντιμέτωπη με ένα άλλο πλαίσιο που έθετε ερωτήματα που δεν ταίριαζαν με αυτά που ήξερε για τον εαυτό της. *“Σε μία τέτοια ηλικία στο νηπιαγωγείο τα συνομήλικά μου δεν τα ενδιαφέρει γιατί οι γονείς μου είναι άσπροι. Δεν υπήρχαν ερωτήσεις. Φεύγοντας από το νηπιαγωγείο, πηγαίνοντας στο δημοτικό απλά θυμάμαι την αντιμετώπιση των άλλων σε κάτι ξένο”.* Στην σχολική καθημερινότητά της στο δημοτικό η διαφορετικότητα αυτή επανέφερε διαρκώς το *“από πού είσαι,”* κάτι που διαπίστωνε ότι η μικρότερη βιολογική της αδερφή που υιοθετήθηκε και εκείνη στην ίδια θετή οικογένεια, αλλά δεν είχε διαφορετικό χρώμα, δεν χρειάστηκε να βιώσει. Η διαδικασία διαμόρφωσης της θετής ταυτότητας εμπειρείχε για τη Μαρίνα την πρόκληση να επεξεργαστεί τις

πρωτόγνωρες εμπειρίες παράλληλα με τις ελλιπείς πληροφορίες για τον εαυτό. *“Αυτό που με πλήγωνε είναι ότι όντως δεν ήξερα”*.

Για τον Περικλή η ανάγκη για αναζήτηση της αλήθειας - και της ταυτότητας - αναδύθηκε μέσα από το οικογενειακό πλαίσιο, όπου διάσπαρτες λεπτομέρειες της καθημερινότητας παρέπεμπαν σε μία άλλη οικογενειακή αφήγηση που διέφερε από την επίσημα αποδεκτή: *“πρώτον, μου έκανε εντύπωση ότι υπάρχουν φωτογραφίες από έξι μηνών και μετά... δεύτερον, όσο και να προσέχανε το λεξιλόγιό τους υπήρχαν κι άλλοι που δεν μπορούσαν να το διαχειριστούν καλά, ας πούμε άκουσα μια-δυο τη φράση “όταν σε φέραν στο σπίτι”, όχι “όταν γεννήθηκες”*.

Κατά τη διαδικασία κατανόησης θεμάτων που αφορούσαν την υιοθεσία στη διάρκεια της παιδικής και εφηβικής ηλικίας των αφηγητών μας, αναδύεται η προσπάθεια της δημιουργίας του νοήματος που έχουν αυτά για τον εαυτό τους. Η Λένα λέει, *“θυμάμαι λίγο τον εαυτό μου εκεί στο δημοτικό, να ρωτάω στους γονείς μου, εμένα δηλαδή απλά με παράτησαν”*.

Τα θετικά συναισθήματα γύρω από την ευνοϊκή επίδραση που έχει η υιοθεσία στη ζωή τους, συγκρούεται με αισθήματα απώλειας, που συνδέονται με τη βιολογική οικογένεια. Η Λένα κατά την παιδική ηλικία, που αναπτύσσεται η λογική σκέψη σε ένα παιδί, προσπαθούσε να κατανοήσει την υιοθεσία. Ήξερε ότι έχει μία οικογένεια που την ήθελε και την αγαπούσε, αλλά για να γίνει αυτό, υπήρχε μία άλλη που δεν είναι μαζί πια. *“Δηλαδή αυτό που ήξερα ως μικρό παιδί μέχρι τα δέκα είναι το ότι το παιδί βγαίνει από τη μητέρα και δεν ήμουν αυτό που βγήκε από τη θετή μου μητέρα, ότι υπήρχε μία άλλη που με γέννησε, αλλά αυτή με μεγαλώνει. Όταν είμαστε μικρά δεν μπορούμε να καταλάβουμε τον όρο υιοθετημένη. Λες είναι κάτι άλλο τώρα αυτό, κάτι διαφορετικό, κάτι περίεργο”*. Οι απορίες της παιδικής ηλικίας, που χτίζεται η γνώση για τον εαυτό, αλλά και η εικόνα για αυτόν μέσα από τα μάτια της οικογένειας αλλά και των άλλων, περιστρέφονταν για τη Λένα γύρω από το τι σημαίνει αυτό το διαφορετικό και επίσης, τι ξέρουν οι άλλοι; *“Γνωρίζουν τι έχει συμβεί στην οικογένειά μας;”*.

Η Μαρίνα περιγράφει πόσο μπερδεμένα ήταν τα συναισθήματα που την έκαναν να νιώθει αβοήθητη. Από το γυμνάσιο και μετά, η ανάγκη για αναζήτηση πληροφοριών που θα συμπληρώσουν τα κενά για την ιστορία πριν την υιοθεσία, δεν μπορούσε να ικανοποιηθεί και συνοδευόταν από συναισθήματα απόρριψης, λύπης, άγχους, θυμού, *“όλα αυτά τα αρνητικά συναισθήματα”*. Οι *“απορίες ζωής”*, όπως τις λέει, και οι

απαντήσεις στο “για ποιον λόγο δεν με θέλανε, δεν με αγαπάνε” απασχολούσαν τη σκέψη της.

Η Μαρίνα λέει ότι από το γυμνάσιο και μετά παρότι οι απορίες υπήρχαν, σταμάτησε να ρωτάει. Πίστευε πια ότι οι θετοί γονείς δεν μπορούν να της απαντήσουν σε αυτά που θέλει να μάθει γιατί απλά δεν έχουν τις απαντήσεις. Αυτός ήταν λόγος αποστασιοποίησης από εκείνους, “μετά από λίγο δεν ρωτούσα. Αυτό ήταν το κακό. Δεν μπορούσε να μου πει κάτι παραπάνω. Και στη συνέχεια κάπως το απέφευγα, απέφευγα και τη λέξη (υιοθεσία).

Η Λένα, λέει πως έπαιρνε απαντήσεις, “ίσως όχι την αλήθεια γιατί μπορεί και οι ίδιοι να μην ξέρουν την αλήθεια, απλά τις απαντήσεις που θεωρούσαν οι γονείς μου ότι θα με κάλυπταν για την ηλικία μου”. Καθώς όμως είχε περιέργεια για τους λόγους που οι βιολογικοί γονείς επέλεξαν την υιοθεσία της, και αφού οι διαθέσιμες πληροφορίες όσο η ίδια μεγάλωνε απαντούσαν όλο και λιγότερο τα βαθύτερα ερωτήματα του πώς και γιατί, άρχισε να κάνει υποθέσεις μόνη της για τα πιθανά “σενάρια”.

Όταν οι συμμετέχοντες ανακαλούσαν σκέψεις γύρω από την υιοθεσία και τη βιολογική οικογένεια, αναδύθηκε η δυσκολία να συζητούν ανοιχτά για την υιοθεσία μέσα στη θετή τους οικογένεια.

Ο Κυριάκος κατά τη συνέντευξη συνειδητοποιεί ότι πάντα τον απασχολούσαν τα ερωτήματα για την υιοθεσία, αλλά ενστικτωδώς απέφευγε να ρωτήσει ανοιχτά, “δεν ήταν και κάτι που συζητάγαμε”. Μέσα στη θετή οικογένεια του Κυριάκου το ζήτημα της υιοθεσίας ήταν ένα “λεπτό θέμα” και έτσι ο ίδιος πίστευε πως δεν μπορούσε να ρωτήσει, νιώθοντας ότι ίσως αντιδράσουν αρνητικά και αργότερα ως ενήλικας το απέφευγε για να μην στενοχωρηθούν οι θετοί γονείς. “Δεν ξέρω άμα φοβόντουσαν μήπως τους παρατήσω. Ότι έχω πρόβλημα μαζί τους. Ότι δεν τους θέλω. Αυτό μου το έχουν πει, κάπως έτσι”.

Από την άλλη, η Λένα όπως λέει “όλα αυτά τα χρόνια η στήριξη υπήρχε από την μητέρα μου και από τον πατέρα μου. Οπότε θα ήταν έτοιμοι να απαντήσουν και να κάνουμε ό,τι συζήτηση χρειάζεται”, όμως το θέμα αυτό δεν είναι ανάμεσα σε όσα νιώθει άνετα να συζητήσει μαζί τους. “Για να μαι ειλικρινής, στη μητέρα μου δεν έχω θάρρος να της πω τέτοια πράγματα”.

Η γνώση που διέθετε ο Περικλής γύρω από την υιοθεσία του μέχρι πολύ πρόσφατα ήταν αποτέλεσμα υπονοούμενων και μεμονωμένων εκφράσεων από διάφορα πρόσωπα, που τον έκαναν να υποσιγάσεται ότι είναι υιοθετημένος, χωρίς να του επιβεβαιώνεται κατά την προσπάθεια να το συζητήσει με τους θετούς γονείς. *“Και εδώ ένα χρόνο πάλευα με τους γονείς μου να κάνω να μου το πούνε για να μπορέσω να προχωρήσω γιατί δεν θα προχωρήσω πίσω από την πλάτη τους (στην αναζήτηση της βιολογικής μητέρας)”*.

Στις αφηγήσεις, η ενηλικίωση, που καλύπτει την περίοδο από την ανάδυσή της μέχρι την πιο παραγωγική της φάση, προβάλλει ως μία περίοδος κατά την οποία το ενδιαφέρον για την βιολογική οικογένεια διαφοροποιείται. Σε όλες τις αφηγήσεις γίνεται πιο ενεργό και οι συμμετέχοντες αναφέρουν πλέον έναν ξαφνικό καταγισμό ερωτημάτων, που διερευνούν για να πάρουν απαντήσεις, ενώ νέα ενδιαφέροντα κάνουν την εμφάνισή τους. Για παράδειγμα, προστίθεται το ενδιαφέρον που απορρέει από τη γονεϊκότητα, καθώς και απορίες για το ιατρικό ιστορικό της οικογένειας.

Η Λένα λέει *“από παιδάκι μέχρι και την εφηβεία δεν με απασχολούσε καθόλου, δεν το σκεφτόμουν πολύ”*. Περιγράφει την ενασχόληση με την υιοθεσία της κατά την αναδύομενη ενηλικίωση ως *“περιέργεια”* που την παρακίνησε *“να ψάξει”*. *“Μετά τα 20-25 ήταν όλη αυτή η περιέργεια, υπάρχουν στον κόσμο αδέρφια; Η βιολογική μου μητέρα άραγε ζει; Πώς είναι σε εξωτερική εμφάνιση; Πώς μοιάζουνε; Ο μπαμπάς μου; Ποιος ήταν ο μπαμπάς μου; Πώς είναι εμφανισιακά, έχει σγουρό μαλλί σαν εμένα;”*.

Ο Περικλής λέει με σιγουριά πως πλέον στα 47 του χρόνια, ο ρόλος του πατέρα έφηβης κόρης είναι πια ο σημαντικότερος. *“Ζω για τη μέρα που θα πάρει το δρόμο της με ασφάλεια, να είναι ευτυχισμένη, και πάνω απ’ όλα υγιής”*. Το *“ψέμα”* που διαμόρφωσε τη δική του ζωή και τη σχέση με τους γονείς του, δεν ήθελε να καθορίσει τη δική του σχέση με την κόρη του. *“Γιατί κοιτάζτε, όταν εγώ την είδα (την κόρη του) να γεννιέται στο (μαιευτήριο), το θυμάμαι σαν τώρα, και θυμάμαι ότι ήταν μια φωτογραφία όταν μου τη φέρανε, είπα ότι σε αυτόν τον άνθρωπο δεν πρόκειται ποτέ να πω ψέματα”*. Η προσωπική αυτή ανάμνηση είναι ιδιαίτερα σημαντική και περιγράφεται ζωηρά και με έμφαση ως αξιομνημόνευτη, καθώς θεωρείται καθοριστική ενός συνεκτικού εαυτού μέσα στο χρόνο, που διαμορφώνεται πριν και μετά από αυτή, και εξηγεί την αλλαγή.

Η υγεία της κόρης του αποτέλεσε το κίνητρο για την αναζήτηση πληροφοριών με παρότρυνση άλλων προσώπων. *“Λοιπόν, για την κόρη μου όχι για μένα. Δεν με αφορούσε τόσο. Εγώ ξεκίνησα αυτή τη διαδικασία γιατί η μητέρα της κόρης μου έφυγε από καρκίνο. Όταν μου ζήτησαν το ιστορικό και φτάσαμε σε μένα, τους είπα, παιδιά, δεν μπορώ να σας απαντήσω, για αυτό κι αυτόν τον λόγο. Εκεί εγώ μπήκα στη διαδικασία”*.

Ομοίως και ο Κυριάκος με αφορμή μία συζήτηση για ένα πρόβλημα υγείας, παίρνει απόφαση να κάνει δειλά ένα πρώτο βήμα σε μία ηλικία, που πλέον εργάζεται και ζει μόνος παρά τις αντιρρήσεις των θετών γονέων. *Και έτσι μου μπήκε στο μυαλό. Και ειδικά επειδή έτυχε σας ξαναλέω ότι να, είχα έτσι μικρό προβληματάκι με το... (πρόβλημα υγείας) τελευταία, νομίζω με αφορμή αυτό πήγα στο Ίδρυμα. Θέλοντας να δω, να ψάξω, να μάθω κάποιες πληροφορίες, μη τυχόν έχει κάποια σχέση και με αυτό.*

Η Λένα έχει τελειώσει τις σπουδές της και εργάζεται με παιδιά μικρής ηλικίας. Παρακολουθεί την πορεία τους, ρωτά και μαθαίνει από τους γονείς τους για την εξέλιξή τους. Ξέρει ποια πράγματα είναι σημαντικά ορόσημα στην ανάπτυξη ενός παιδιού. Λέει *“θέλω να μάθω πως ήμουν και εγώ σ’ αυτή την ηλικία”*. Η ενηλικίωση και η επαγγελματική απασχόληση της έφερε νέα ερωτήματα γύρω από πληροφορίες για την δική της προσχολική ηλικία που δεν είναι προσβάσιμες μέσα στην θετή οικογένεια.

Η αναζήτηση πληροφοριών επικεντρώνεται στη βιολογική οικογένεια, αλλά περιλαμβάνει επίσης τη ζωή μετά τον αποχωρισμό από τη βιολογική οικογένεια και πριν την υιοθεσία. Έτσι, σημαντικές αναδεικνύονται οι εμπειρίες ιδρυματικής φροντίδας, που οι αφηγητές επιζητούν να ενσωματώσουν στη διαδικασία διαμόρφωσης της ταυτότητάς τους.

Ο χρόνος που έζησαν μετά τη γέννηση, τα πρόσωπα που τα φρόντισαν, είναι *“κομμάτια του παζλ”* που αναζητούν ξανά να συναντήσουν και να συγκροτήσουν μία συνεκτική ιστορία για τον εαυτό από την αρχή της ζωής.

Για τη Λένα οι πληροφορίες από εκείνη την εποχή είναι πολύ σημαντικές, είναι τα κομμάτια του παζλ που συνθέτουν ολόκληρη την ιστορία, το ίδιο σημαντικές με τις πληροφορίες για τους βιολογικούς της γονείς. *“Το άλλο κομμάτι του παζλ είναι τα τρία χρόνια που έζησα μέσα στο Ίδρυμα, μέχρι να με πάρει η μαμά και ο μπαμπάς. Δεν θυμάται τίποτα από εκείνη την εποχή, μόνο όσο της έχουν πει οι γονείς της. Αυτές οι πληροφορίες δεν καλύπτουν όσα θα γνώριζε από τα ίδια τα άτομα που την φρόντιζαν. “Ας πούμε από το πιο απλό, πώς αντιδρούσα, τι έτρωγα, αν έτρωγα, έτρωγα εύκολα; Πότε*

μίλησα πρώτη φορά, τότε σηκώθηκα στα πόδια μου, ώστε να περπατήσω. Ήμουν ένα κοινωνικό πλάσμα; Ήμουν σε μία γωνίτσα μόνη μου;”.

Η Μαρίνα, που έχει μνήμες από την περίοδο που βρισκόταν στο ίδρυμα, θυμάται έντονα ότι ένιωθε μόνη κάποιες φορές που ξυπνούσε τα βράδια από κλάματα άλλων παιδιών. Όμως λέει ότι όταν της δόθηκε η ευκαιρία να επισκεφθεί ξανά αυτό το χώρο, για εκείνη ήταν μία ευχάριστη εμπειρία. Θυμάται ότι όταν ήταν περίπου 5 ετών είχε ζητήσει από τους γονείς της να ξαναπάνε στο ΜΗΤΕΡΑ για να δει τις γυναίκες που την πρόσεχαν και θυμάται μέχρι και σήμερα τα ονόματά τους. *“Όταν είχα πάει στα πέντε τις είχα βρει και είχα χαρεί πάρα πολύ”.*

Ο Κυριάκος θυμάται να ζητάει από τους γονείς του να πάει στο ΜΗΤΕΡΑ, το οποίο έβλεπε μέσα από τις φωτογραφίες της βρεφικής του ηλικίας που ήταν προσβάσιμες στο σπίτι του. *“Έχω φωτογραφίες που είμαι στους κήπους ή με κάποιες γυναίκες από το ίδρυμα, που πιθανόν να είναι ακόμα αυτές οι γυναίκες εκεί. Τις έβλεπα συχνά αυτές τις φωτογραφίες και μου είπε η μητέρα μου ότι με έχουν υιοθετήσει από αυτό το ίδρυμα... μάλιστα είχα ζητήσει και από τους γονείς μου να πάμε να το δούμε, αλλά δεν με πήγανε. Έχω πολύ καλά αυτές τις φωτογραφίες στο μυαλό μου”.*

2.Η σημασία των νέων πληροφοριών και της επανασύνδεσης με τη βιολογική οικογένεια

Αυτή η θεματική χαρακτηρίζεται από τις σκέψεις των αφηγητών σχετικά με το νόημα της επανένωσής τους με τη βιολογική τους οικογένεια για την ταυτότητά τους. Στις αφηγήσεις, η επανένωση και οι νέες πληροφορίες που απέκτησαν για τη ζωή τους πριν την υιοθεσία τους και τους λόγους που οι βιολογικοί γονείς παραιτήθηκαν από τη φροντίδα τους, αποκάλυψαν διαφορετικά νοήματα ιδιαίτερα καθοριστικά σχετικά με την αίσθηση της αυτοσυνέχειας και την διαμόρφωση ενός συνεκτικού εαυτού.

Οι αφηγήσεις έδειξαν επίσης πώς οι νέες πληροφορίες για τη βιολογική οικογένεια, διέλυσαν τις φαντασιώσεις που είχαν δημιουργήσει για τη ζωή πριν την υιοθεσία τους και για τους λόγους που δεν τους μεγάλωσαν οι βιολογικοί γονείς.

Η Λένα αναδεικνύει στην αφήγησή της τη σημασία των πληροφοριών αυτών και πόσο σημαντικό είναι να γνωρίζεις πώς η ζωή σου ξεκίνησε, ώστε να μην χρειάζεται να φαντάζεσαι τι συνέβη. Λέει ότι έφτιαχνε πολλά σενάρια για το τι είχε γίνει: *“Μπορεί να έχω αδέρφια, μπορεί η μητέρα μου η βιολογική να πέθανε στη γέννα, μπορεί να με*

κακοποιούσανε, οπότε πήραν τηλέφωνο οι γείτονες και ήρθαν να με πάρουν. Δηλαδή, έκανα πάρα πολλά σενάρια μέχρι να μάθω την αλήθεια, οπότε ήμουν προετοιμασμένη ότι ένα από αυτά, θα είναι, όχι το σωστό, η πραγματικότητα”.

Όταν η Λένα έμαθε τις νέες πληροφορίες μία σημαντική προσδοκία είχε ικανοποιηθεί. *“Ήθελα απλά να μάθω ονόματα, αν ζουν, αν έχουν πεθάνει, αν έχω αδέρφια, πού είναι τώρα, κλπ. Αυτό που με χαροποίησε ήταν όταν έμαθα ότι έχω άλλα τέσσερα αδέρφια. Οπότε δεν είμαι η μοναδική σε αυτή την οικογένεια, ήταν πολλοί”.*

Η απόκτηση των πληροφοριών για το τι έγινε, όπως λέει η Μαρίνα *“ήταν σαν μία εκκρεμότητα που κράτησε πολλά χρόνια”* και μόλις πραγματοποιήθηκε *“έσπασε ένας τοίχος επιτέλους”*. Η ανησυχία και η αγωνία για τη βιολογική οικογένεια εξαφανίστηκε. Εξηγεί αρχικά πώς τα συναισθήματα αγωνίας για το εάν είναι αποδεκτή έγιναν μεγαλύτερα όταν έμαθε ότι η μητέρα της δεν ζει, αλλά εξαφανίστηκαν μετά την επανασύνδεση με τη θεία της.

Όταν έμαθε από τη θετή της μητέρα ότι η βιολογική μητέρα δεν ζει πια, ένιωσε ότι έχασε κάθε ευκαιρία να μάθει για εκείνη και έτσι να γνωρίζει περισσότερα για τον εαυτό της. *“Δεν την είχα δει (την βιολογική μητέρα), δεν ξέρω πώς είναι, είχα πολλές απορίες... Λύγισα επειδή και να ήθελα, ακόμα και να μπορούσα, και να είχα την ευκαιρία να τη συναντήσω, τώρα δεν υπάρχει”.*

Μία νέα πληροφορία που λειτουργεί ως σύνδεσμος με την βιολογική της οικογένεια, ένα πιάνο, δώρο από την οικογένεια της βιολογικής της μητέρας στη θετή της οικογένεια όταν η Μαρίνα ήταν παιδί, αναπτέρωσε τις ελπίδες για να ικανοποιήσει τη βαθιά λαχτάρα να πάρει απαντήσεις για την ταυτότητά της, γιατί *“πώς χτίζεις τον εαυτό σου, όταν δεν ξέρεις;”*. *“Κάπου όταν πέθανε η Ε. (το μικρό όνομα της βιολογικής μητέρας), τότε μας έδωσαν το πιάνο. Όταν το έμαθα, λέω οκ, τότε μπορεί να υπάρχει ακόμα ελπίδα”.*

Πρόσφατα συνάντησε την αδερφή της βιολογικής της μητέρας, δηλαδή τη θεία της. Πριν τη συναντήσει θυμάται πολλά ανάμεικτα συναισθήματα μπροστά στο τι θα φέρει αυτή η επαφή, αν θα επιβεβαιώσει ή θα διαψεύσει τους φόβους. *“Θυμάμαι πολλά βράδια να λέω οχ τι θα αντιμετωπίσω, πάλι αυτά τα περίεργα συναισθήματα, αν με δεχτεί, αν... Δεν υπήρχε αποδοχή απ’ την άλλη πλευρά τόσα χρόνια. Και λόγω της υιοθεσίας, τελικά, που με έδωσαν. Που και αυτό γεννούσε πολλά κακά συναισθήματα... ήταν αγχωτικό”.*

Και μέσα από τις σκέψεις που αφηγείται δείχνει πώς μέσα από την απόκτηση αυτών των πληροφοριών, οι “απορίες ζωής” απαντήθηκαν κάπως, επιτρέποντας την εξέλιξη στη ζωή της που ήταν σε εκκρεμότητα και ικανοποιώντας την ανάγκη της αυτοσυνέχειας: *“Γιατί όντως χάρηκα πάρα πολύ που την είδα (την θεία). Ξέρω ότι έγινα... στο μυαλό μου, τελοσπάντων, αποδεκτή. Και ως παιδί δεν υπήρχε αυτό. Ήταν πάντα η απορία του γιατί”*. Η αφήγηση αυτής της αξέχαστης εμπειρίας χαρακτηρίζεται από το πριν και το μετά του εαυτού. Το πριν που είναι όλα τα αρνητικά συναισθήματα και το μετά που είναι η σημερινή ζωή πιο ανάλαφρη και ελεύθερη. *“Τώρα έμαθα τα περισσότερα από την (θεία). Όχι ότι τα έχω μάθει όλα, αλλά τουλάχιστον να βασιζομαι κάπου. Μαθαίνοντας λίγο περισσότερο για σένα, είσαι και πιο ελεύθερος να πεις κι άλλα πράγματα”*.

Η Μαρίνα περιγράφει ζωντανά και χαρούμενα την ανάμνηση που έχει από τον εαυτό της κατά την επιστροφή της με το ΚΤΕΛ μετά από τη συνάντηση με τη θεία της, *‘μετά τη συνάντηση με την [θεία], ήταν πολύ πιο εύκολα τα πράγματα για μένα. Τουλάχιστον, ένιωσα ένα... Δεν ξέρω, μια ελευθερία, ρε παιδί μου, ότι ξέρω κι άλλα πράγματα... Τουλάχιστον αυτά που θέλω.. Ανεβαίνοντας εκείνο το βράδυ λέω, ουφ, επιτέλους δεν με νοιάζει τίποτα”*. Έχοντας βιώσει μία πολύ καθοριστική και δυνατή συναισθηματικά εμπειρία, ακούγοντας από την ίδια τη θεία της το ποια ήταν η μητέρα της, ποια ήταν η ζωή της και τι της συνέβη, ικανοποίησε την ανάγκη για την ενημέρωση της προσωπικής της ιστορίας με νέο νόημα για την ταυτότητά της.

Αφηγείται με λεπτομέρεια ποια μέρα ήταν και ποιο δρομολόγιο λεωφορείου πήρε στη διαδρομή της επιστροφής, ενώ θυμάται πολύ χαρακτηριστικά ότι ένιωθε διαφορετικά από πριν. Αυτό που διακρίνει αυτή την αυτοβιογραφική μνήμη από τις άλλες αναμνήσεις και την κάνει καθοριστική για τον εαυτό είναι ότι περιλαμβάνει μία εκτίμηση της εμπειρίας και εκτίμηση του εαυτού. Η νέα αφήγηση για τον εαυτό συνδέει μακρινά παρελθοντικά βιώματα με το παρόν, αλλά και με το από δω και πέρα, *“πια δεν θα με εμποδίζει κάτι”*.

Από την άλλη, για άλλους συμμετέχοντες, το πρώτο σημαντικό βήμα ήταν η απόφαση για μία πρώτη επαφή με το ΜΗΤΕΡΑ για πληροφορίες, μία αρχική επεξεργασία και σύνδεση των κομματιών μεταξύ τους, το γιατί, το πότε, το ποια (μητέρα) με ανεπεξέργαστα συναισθήματα. Είναι σαν μια πρώτη συνάντηση με την

ιστορία τους, χωρίς να είναι έτοιμοι για μία επαφή με τη βιολογική οικογένεια πριν ενσωματωθεί η νέα γνώση στην ταυτότητά τους.

Ο Κυριάκος όταν έζησε πια μόνος του επιχείρησε αυτό το βήμα, με μία αβεβαιότητα, χωρίς συγκεκριμένη προσδοκία. *“Ήταν σχεδόν αδιάφορο, με μια μικρή περιέργεια να μάθω πιθανόν στο μέλλον κάτι άλλο”*. Χρειάζεται χρόνο να καταλάβει τι σημαίνουν για τον εαυτό του αυτά που έμαθε και από τα οποία διατηρεί μία απόσταση. Αν και δεν απορρίπτει κάποια επαφή στο μέλλον, προς το παρόν του αρκούν. *“Σκέφτομαι και για κάποια επαφή με αυτή τη γυναίκα, αλλά αμέσως σκέφτομαι από την άλλη τι έχω να κερδίσω, όχι ακούγεται περίεργο αυτό. Ούτε σε τι θα με ωφελήσει. Τι θα πω με αυτόν τον άνθρωπο. Δεν έχω να πω και κάτι. Και δεν το λέω από κακία. Αλλά, ναι, κάπως έτσι το αισθάνομαι”*.

Ομοίως, η Λένα λέει *“έμαθα [από το ΜΗΤΕΡΑ] ότι τα δύο μου από τα τέσσερα αδέρφια θέλουν να βρεθούμε ... και η μητέρα μου η βιολογική θέλει να με συναντήσει, δεν το σκέφτομαι προς το παρόν, θεωρώ ότι χρειάζεται χρόνος για να κατανοήσω και αυτά που έχω μάθει, θέλω λίγο να τα χωνέψω ... και δίνω χρόνο... Από τότε που το πήρα απόφαση να το ψάξω, δεν ήμουν στη διαδικασία να σκεφτώ ότι θα τους συναντήσω κιόλας”*.

Στην αφήγηση της Λένας, υπάρχουν ανάμεικτα συναισθήματα από αυτές τις πληροφορίες, *“χαρά, λύπη, θυμός”*. *“Με θύμωσε η βιολογική μου μητέρα, η οποία έκανε παιδιά τα οποία τα πήγαινε στο ίδρυμα”*. Ο θυμός για τους λόγους που η βιολογική της μητέρα *“πήγε στο ίδρυμα”* και εκείνη και τα υπόλοιπα αδέρφια της, εναλλάσσεται με την προσπάθεια να δικαιολογήσει, να συγκροτήσει μία θετική αφήγηση, ότι τελικά η μητέρα δίνει στα παιδιά την *“ευκαιρία να γίνουν κάτι καλύτερο”*.

Ιδιαίτερα ζωντανές είναι οι μνήμες από την εμπειρία που βίωσε, ως ενήλικας πλέον, κατά την επίσκεψη στο ΜΗΤΕΡΑ, που βιώνεται σαν την επανασύνδεση με ένα κομμάτι του εαυτού. Η Λένα θυμάται, *“όταν μπήκα στο Ίδρυμα, μου ήρθε λίγο μια ανατριχίλα. Αν μπορώ να το περιγράψω έτσι. Μια συγκίνηση. Γιατί είδα κάτι σπιτάκια, οπότε θυμήθηκα και το θεατρικό που παίζαμε με τους γονείς μου. Είδα τα σπιτάκια, ήρθανε, με πήραν από μικρή. Οπότε εκεί λίγο, ένα ρίγος, ένα κάτι τέτοιο. Εκεί το ένιωσα”*. Αυτό που δίνει νόημα σε αυτή τη στιγμή της Λένας, είναι αυτό το παιδικό θεατρικό, με το οποίο οι θετοί της γονείς προσπάθησαν ενεργά από την προσχολική ηλικία της να εμπλακούν ενεργά στην οικοδόμηση μίας γεμάτης νόημα ιστορίας για τη

ζωή της Λένας. Οι ιστορίες αυτές για εκείνη την εποχή της ζωής ανασύρονται στο παρόν από τις μακρινές παρελθοντικές περιόδους και συνενώνονται για την συγκρότηση μίας προσωπικής ιστορίας με νόημα δίνοντας συνέχεια στον εαυτό.

Ο Περικλής, ξεκινώντας από έφηβος να εξερευνά, χωρίς να γνωρίζει ουσιαστικά τίποτα, σε αυτή τη φάση της ζωής του με τις νέες πληροφορίες που προστέθηκαν ανασυγκροτεί την αφήγηση της ιστορίας του χωρίς κενά και σκιές, και κυρίως χωρίς ψέματα από τους θετούς του γονείς. Λέει πως κάποιος πρέπει να μπει στη διαδικασία να ψάξει και να συναντήσει τη βιολογική οικογένεια *“όταν είναι απόλυτα σίγουρος και στέκεται στα πόδια του. Μην το κάνεις αν δεν είσαι σίγουρος για τον εαυτό σου, για αυτό που είσαι”*. Ο ίδιος νιώθοντας να έχει κατακτήσει σιγουριά στη ζωή του, θέλει να καθησυχάσει και να συμφιλιώσει όλες τις ταραγμένες γονεϊκές σχέσεις, *“δεν κρατώ κακία σε κανέναν για ό,τι έγινε”*. Διατυπώνει την επιθυμία να συναντήσει τη βιολογική μητέρα για να συμπληρώσει τις πληροφορίες που λείπουν, αλλά και για να τη βοηθήσει, *“μπορεί να αισθάνεται τύψεις, στενοχώρια, ο,τιδήποτε άσχημο για το πώς είμαι εγώ και τι κάνω, θέλω απλά να ξέρει ότι είμαι καλά. Δεν πρέπει αυτή τη γυναίκα με κάποιο τρόπο αφού μπορώ να τη βοηθήσω, να μην αισθάνεται άσχημα;”*.

Η απουσία πληροφοριών για τον πατέρα σε όλες τις αφηγήσεις, σημαίνει άλλο ένα κομμάτι του παζλ που δεν μπορεί να συμπληρωθεί. Για τη Λένα, αυτό το κομμάτι, που της δημιουργεί το συναίσθημα της *αηδίας*, είναι σημαντικό. Αυτή η πληροφορία αντιπροσωπεύει το *άγνωστο* που δεν ξέρει αν θα μπορέσει να μάθει, μία περίοδος που *“είναι η ζωή πριν γεννηθώ, μία φάση άγνωστη αφού δεν ξέρω ποιος άντρας ήταν αυτός ώστε να βγω εγώ. Αλλά και η δεύτερη φάση στο μαιευτήριο, είναι αγνώστων στοιχείων, αφού είναι ένα μωρό αυτηνής και αγνώστου πατρός”*.

Ο Περικλής θεωρεί αυτό *“το κομμάτι λίγο σκοτεινό”* και δεν ξέρει αν θέλει να το ψάξει. Νιώθει θυμωμένος με αυτόν τον άνθρωπο και του προκαλεί μία διάθεση να τον τιμωρήσει με κάποιο τρόπο για όσα πέρασε η βιολογική του μητέρα, *“πέρασε δύσκολα κι αυτή η γυναίκα, δεν ξέρω τι θέλω να κάνω με αυτόν ακόμα”*.

3. Το αίσθημα του ανήκειν, η συγγένεια και η οικογενειακή αφήγηση

Η θεματική αυτή χαρακτηρίζεται από τα ποικίλα νοήματα που αναδύονται στις αφηγήσεις για την αίσθηση του ανήκειν στη βιολογική και στη θετή οικογένεια, το νόημα που αποδίδουν οι συμμετέχοντες, αλλά και το πώς το αιτιολογούν. Περιλαμβάνει αφηγήσεις που αναδεικνύουν την ενσωμάτωση βιολογικής και θετής

καταγωγής στην οικογενειακή μνήμη ή την δυσκολία προσαρμογής. Οι προσωπικές αφηγήσεις περιλαμβάνουν πολλαπλές ιστορίες από οικογενειακές εμπειρίες στις οποίες διαμορφώθηκαν οι οικογενειακοί δεσμοί.

Σε αυτή τη θεματική μπορούν να ενταχθούν οι οικογενειακές αναμνήσεις που έχουν βιωθεί μέσα στη θετή οικογένεια και αποκτούν ένα νόημα για την αποκατάσταση της συνέχειας, προσωπικής και οικογενειακής. Η αυτοβιογραφική μνήμη που αναδύεται περιλαμβάνει λέξεις, έννοιες, ρόλους, ήχους, εικόνες, μυρωδιές, γεύσεις και πράξεις που συνδέονται με την καθημερινή ζωή, τις παραστάσεις, τις σχέσεις με τους γονείς και το περιβάλλον κοινωνικοπολιτισμικό πλαίσιο.

Ο Κυριάκος δεν επιδιώκει την επαφή με τη βιολογική μητέρα, *“αυτή τη γυναίκα”*, γιατί διαπιστώνει την απόσταση και ίσως την απουσία κάθε σύνδεσης, *“σκέφτομαι και για κάποια επαφή με αυτή τη γυναίκα”*, *“όμως ...τι θα πω με αυτόν τον άνθρωπο, δεν έχω να πω κάτι”*.

Από την άλλη όταν του ζητείται να θυμηθεί τι του άρεσε από τα παιδικά του χρόνια, ανακαλεί *“θετικά και ανέμελα”* την τρυφερότητα που είχαν *“οι στιγμές που έπαιζα με τις ξαδέλφες μου, τη γιαγιά μου, τον παππού μου και τους γονείς της γιαγιάς μου. Έχουμε μάλιστα και κάποια βίντεο που μας τράβαγε ο θείος μου, και σε κάποια στιγμιότυπα που η γιαγιά μας καθάριζε αμύγδαλα και καθόμασταν εμείς μπροστά της και περιμέναμε να μας τα δώσει”*.

Οι αναφορές στην καθημερινότητα μεγαλώνοντας με την θετή του οικογένεια περιλαμβάνουν κυρίως την ανάκληση συνηθισμένων - μεμονωμένων και επαναλαμβανόμενων - γεγονότων, όπως το σχολικό ωράριο και το καθημερινό πρόγραμμα της οικογένειας, οι οποίες κατέχουν κυρίαρχο ρόλο για την ταυτότητα στην αφήγηση αυτή και δίνουν νόημα στις καθημερινές ενέργειες της οικογένειας. Σημασία για την ανεπεξέργαστη ταυτότητα έχει η επιλογή των γεγονότων που ανακαλεί και η χρονική τους ακολουθία που δεν είναι γραμμική, χαρακτηρίζεται από ξαφνικές σύντομες αναδρομές που διακόπτουν την ροή της αφήγησης σε σχέση με τον εαυτό.

Επίσης, η αφήγηση περιλαμβάνει λέξεις που δείχνουν αβεβαιότητα για την επίδραση που θα είχαν στη σχέση με τους θετούς γονείς οι δικές του ενέργειες αναζήτησης και προσπάθειας διαμόρφωσης της ταυτότητάς του, *“δεν μου είπανε κάτι, δεν γνωρίζω”*, *“δεν το θυμάμαι καλά”*, *“δεν ξέρω πώς θα αντιδρούσαν ... πιστεύω ότι θα αγχωνότουσαν”*, παραπέμποντας σε ένα κλειστό σύστημα επικοινωνίας που

αποτρέπει το μοίρασμα σκέψεων και εμπειριών. Σε όλη την αφήγηση για τον εαυτό και τη ζωή, επιλέγει να αφηγηθεί γεγονότα κυρίως από τη σχολική και φοιτητική ζωή, θυμάται τις δυσκολίες να ανταποκριθεί στις προσδοκίες των γονέων να γίνει καλός μαθητής, ένα θέμα που επαναλαμβάνεται στα διάφορα ηλικιακά στάδια, από το δημοτικό και το γυμνάσιο μέχρι το λύκειο και ακόμα και τη φοιτητική ζωή. *“Είχα εντάσεις με τους δικούς μου επειδή μπορεί να μην διάβαζα ... οι γονείς στενοχωριόντουσαν, νευριάζανε, οι καθηγητές δεν τους έλεγαν καλά λόγια ... ήμουν μέτριος μαθητής, βαριόμουν το διάβασμα, είναι πολύ πιθανό να είχα διάσπαση προσοχής, έτσι άρχισε να κρύβει την αλήθεια όπως λέει γιατί “φοβόμουν την αντίδρασή τους. Πάντα και κυρίως, φαντάζομαι μπορώ να πω τώρα, ότι από μικρός μάλλον μπορεί να είχα αυτό το πρόβλημα, γιατί ήταν αρκετά νευρικοί”*.

Η αφήγηση γίνεται πιο σαφής και συνεκτική όταν φτάνει στη σημερινή εποχή που είναι *“εντελώς διαφορετική περίοδος από όλα τα προηγούμενα χρόνια”*.

Στην αφήγηση άλλων συμμετεχόντων, όπως της Μαρίνας, αναδύθηκε η σημασία του συναισθηματικού δεσμού. Ένωσε ανακούφιση όταν συνάντησε τη βιολογική της θεία, της φάνηκε σαν να τη γνώριζε από πριν και εισέπραξε την ίδια αντιμετώπιση και από εκείνη. *“Ήταν ευχάριστα τα συναισθήματα και ανακουφιστικά. Ένωσα πολύ όμορφα, γιατί ήξερε την ύπαρξή μου και ήθελε να γίνει αυτή η συνάντηση, απλά δεν ήθελε να μπει στη ζωή μου απότομα και περίμενε να την ψάξω εγώ... Δε θέλω να χαθώ με αυτόν τον άνθρωπο”*.

Η Μαρίνα μέσα από την επανένωση συνέδεσε κομμάτια δικά της με της βιολογικής της οικογένειας κατακτώντας μία συνέχεια. Αυτά που επιβεβαιώνουν τη σύνδεση και τη συγγένεια είναι κοινά χαρακτηριστικά που με χαρά εντοπίζει, όπως: *“βλέποντας τη φωτογραφία της (μητέρας) είναι φτυστή η αδελφή μου”* και ενδιαφέροντα όπως: *“Η μουσική είναι κάτι που από μικρή μου αρέσει και θα το συνεχίσω. Εν τέλει έπαιζε και η (μητέρα) μουσική, γι αυτό και το πιάνο, ήταν πολύ καλή... Και η (θεία) τέλειωσε το (τμήμα σχολής), κι εγώ έχω τελειώσει χωρίς να το γνωρίζω”*.

Για τη Λένα, η επαφή με τα αδέρφια της αν και δεν το έχει αποφασίσει ακόμα είναι κάτι που βλέπει θετικά, γιατί επιτρέπει ένα σύνδεσμο που θα της προσδώσει μία συνέχεια μέσα από το μοίρασμα παρόμοιων συναισθημάτων με συγγενείς που έχει κοινά βιώματα. *“Αυτό που με χαροποίησε, να ‘μαι ειλικρινής, ήταν ότι έμαθα ότι έχω άλλα τέσσερα αδέρφια. Οπότε δεν είμαι η μοναδική σε αυτή την οικογένεια, ήταν πολλοί”*.

Την αφήγηση του Περικλή διατρέχει η πεποίθηση ότι “γονιός είναι αυτός που μεγαλώνει και όχι αυτός που γεννάει”. Μέσα στις προσωπικές αφηγήσεις του για το ποιος είναι και πώς έγινε αυτό που είναι, σημαντική θέση κατέχουν οι οικογενειακές ιστορίες, που δείχνουν ποια είναι η θετή οικογένειά του, ποιες είναι οι αξίες και οι παραδόσεις της και δείχνουν ένα ισχυρό δέσιμο με τις ρίζες της. Οι οικογενειακές αφηγήσεις που αντανακλούν την ταυτότητα της οικογένειας από γενιά σε γενιά ενισχύουν το αίσθημα του ανήκειν, και διαμορφώνουν μία ταυτότητα που εμπεριέχεται στην προσωπική και την οικογενειακή ιστορία. Ο Περικλής έχει αναπτύξει περηφάνεια για την καταγωγή του από την πλευρά της θετής οικογένειας. *“Είμαστε, το λέω ότι το είμαστε δεν αλλάζει, γιατί εγώ έτσι μεγάλωσα, αυτές τις αρχές έχω, είμαστε αξιόλογοι άνθρωποι που έχουν προσφέρει. Από τη μεριά του πατέρα μου είμαι πολύ περήφανος. Είμαι πάρα πολύ περήφανος. Το όνομα (της θετής οικογένειας) ήταν από τους κλασικούς ιδρυτές της αντίστασης, είναι ήρωας πολέμου, με πλατεία, με άγαλμα, κλπ. Αναφέρει τη σημαντική πορεία και τα επιτεύγματα της θείας του και του πατέρα του. Αλλά και ο ίδιος συνεχίζει την διαγενεακή διαδρομή προσφέροντας με τα δικά του επιτεύγματα “εγώ είμαι μέσα στον τομέα μου ... έχω κάνει αυτά που έχω κάνει”.*

Στην αφήγηση του Περικλή, η αναζήτηση του εαυτού ως προς την ταυτότητα της υιοθεσίας έπρεπε να μπει σε αναμονή μέχρι να έρθει η αλήθεια και η συμφιλίωση μέσα στη θετή οικογένεια, στην οποία νιώθει να ανήκει. Λέει πως τώρα το αίσθημα αυτό μεγάλωσε με την περισσότερο ανοιχτή επικοινωνία αφού αποκαλύφθηκε η ιστορία της δημιουργίας της οικογένειάς τους. *“Όταν [η θετή μητέρα] αισθάνθηκε ασφάλεια ότι δεν σκοπεύω να την προδώσω ή να την εγκαταλείψω, ο,τιδήποτε, τέλος πάντων, έχει χαλαρώσει τόσο πολύ, έχει γίνει πολύ πιο θετική, πολύ πιο ήρεμη. Από τότε που έγινε αυτό, ο τρόπος που με αγκαλιάζει πια, και το λέω και ανατριχιάζω, να ήσασταν κοντά να το βλέπατε, είναι όπως εκείνος που ήμουν μέχρι τα 14. Και είναι πολύ ωραίο αυτό το πράγμα”.*

Η αποκάλυψη της πραγματικότητας συμφιλίωσε τον Περικλή με τους γονείς του και ισχυροποίησε τους δεσμούς του με ένα ευρύτερο συγγενικό σύνολο στο οποίο νιώθει ότι ανήκει και το οποίο ο Περικλής εισπράττει ότι λειτούργησε προστατευτικά με ενδιαφέρον και αγάπη στην προσπάθειά τους να προστατεύσουν το μυστικό. *“Όχι δεν έχει αλλάξει τίποτα σ' εμένα. Εκτός από αυτούς τους ανθρώπους που, κρύψανε όλα αυτή την ιστορία τόσο όμορφα και δείχνει αυτή τη λογική για 47 χρόνια να παίζουνε παιχνίδια. Πρέπει να νοιάζεται κάποιος να το κάνει αυτό. Να προσπαθεί να σε κρατήσει*

ασφαλή. Δεν έχει να κάνει ότι σε δουλεύουν, σε κοροϊδεύουν. Αντιθέτως, σε προστατεύουν γιατί έτσι κρίνουν, έτσι νομίζουν, γι αυτό τους αγαπώ πολύ παραπάνω”.

Στον αντίποδα βρίσκεται η καταγωγή του από τη βιολογική οικογένεια, που σχολιάζει με χιούμορ, καθώς την έβλεπε υποτιμητικά πριν αλλά τώρα την έχει ενσωματώσει στην ταυτότητά του και στις κόρης του. Επίσης, οι κοινωνικο-οικονομικές διαφορές που πιθανολογεί ότι υπάρχουν ανάμεσα στις δύο οικογένειες, τη βιολογική και τη θετή, υπονοώντας ότι η θέση του είναι περισσότερο προνομιακή σε σχέση με τη βιολογική μητέρα, τον οδηγούν να σκέφτεται ακόμα και να τη βοηθήσει αν έχει ανάγκη.

Η Μαρίνα με συγκίνηση αφηγείται στιγμές γεμάτες εικόνες, γεύσεις, σχέσεις και πράξεις που σηματοδοτούν τη μετάβαση στην υιοθεσία κατά την πρώτη περίοδο που δημιουργήθηκε η οικογένειά της. *“Θυμάμαι σίγουρα την τελευταία μέρα πριν φύγω [από το ΜΗΤΕΡΑ] που είχαμε κάποια γιορτή... και ήταν και η [θετή] μητέρα μου δίπλα και θυμάμαι να ζωγραφίζω και κάτι, ένα καπέλο ινδιάνικο από χαρτί τουαλέτας, που αυτό ακόμα το έχουμε στο αυτοκίνητο να κρέμεται. Έχει χάσει και το χρώμα του τόσα χρόνια αλλά κάτι είναι». Λίγο παρακάτω προσθέτει “θυμάμαι και την πρώτη φορά που μπήκαμε στο αυτοκίνητο, με το παιδικό το καθισματάκι, και φύγαμε τέλος πάντων και πήγαμε σπίτι. Ήταν ωραία. ... Κάθε άνοιξη τρώγαμε κεράσια με τη μάνα μου. Παίζαμε”.*

Το έργο των θετών γονέων να χτίσουν την οικογενειακή μνήμη δεν διατυπώνεται ρητά από τη Μαρίνα σε κανένα σημείο, αφού δεσπόζει ο προσωπικός της λόγος κατά την αναζήτηση των ριζών και τη διαμόρφωση της ταυτότητάς της. Όμως, είναι έκδηλο το ενδιαφέρον τους να οικοδομήσουν έναν σχεσιακό χώρο στον οποίο η βιολογική και η θετή ταυτότητα έχουν θέση μέσα από πράξεις νοήματος: το πιάνο - που αποδέχτηκαν ως δώρο από τη βιολογική οικογένεια μέσα στο σαλόνι της οικογένειας, το ινδιάνικο καπέλο - φτιαγμένο στο ίδρυμα τις μέρες της γνωριμίας τους με τη Μαρίνα, μέχρι σήμερα κρεμασμένο στο αυτοκίνητο της οικογένειας.

Η διαδικασία κατασκευής της οικογενειακής ιστορίας διαμεσολαβείται από την ικανότητα ενσωμάτωσης ατομικών και οικογενειακών ιστοριών που έζησαν σε άλλο πλαίσιο και τη χρήση και διαχείριση των διαδικασιών μνήμης που εμπλέκονται στην εμπειρία της σχεσιακής ασυνέχειας και του σχηματισμού ενός άλλου οικογενειακού ανήκειν.

Συζήτηση

Βάσει της θεματικής μας ανάλυσης εντοπίστηκαν τρία μεγάλα θέματα: πρώτο θέμα, η αναζήτηση πληροφοριών σε σημαντικές περιόδους της ζωής, δεύτερο, η σημασία των νέων πληροφοριών και της επανένωσης για την ταυτότητα, και τρίτο, η ένταξη και συγγένεια εντός της οικογένειας.

Οι ιστορίες των αφηγητών είναι πλούσιες σε περιγραφές και αναμνήσεις γύρω από το εξελισσόμενο και μεταβαλλόμενο ενδιαφέρον τους σχετικά με πληροφορίες γύρω από την υιοθεσία τους και τη βιολογική τους οικογένεια στα διάφορα στάδια της ζωής τους από την παιδική ηλικία στην εφηβεία και κατά το πιο πρόσφατο της ενηλικίωσης.

Η νέα οικογενειακή σχέση της “υιοθεσίας” εμφανίζεται στις παιδικές τους μνήμες με διαφορετικό τρόπο για τον καθένα, είτε ως πραγματική εμπειρία που μέσα από την καθημερινότητα γίνεται αντιληπτή είτε ως λέξη που περιγράφεται ή που αποκρύφθηκε και δεν ειπώθηκε ποτέ. Η αναφορά σε αυτές τις μνήμες περιλαμβάνει όσα αναδείχθηκαν ως μεγάλης σημασίας για τα άτομα όχι τόσο ως προς την γνώση που έχει δοθεί δια μέσου των θετών γονέων, αλλά κυρίως ως προς τη γνώση που απουσιάζει και τα άτομα δρουν για να την βρουν, να την “ψάξουν”, να την επιβεβαιώσουν και έτσι να συνθέσουν την ιστορία που λείπει και να απαντήσουν τα ερωτήματα για τον εαυτό.

Η αφήγηση της ιστορίας εισόδου στην υιοθεσία στο νέο οικογενειακό πλαίσιο απαντά στο γιατί οι θετοί γονείς επιθυμούσαν την υιοθεσία και πώς υιοθέτησαν, και αντανακλά την προσπάθεια των θετών γονέων να δημιουργήσουν μία κοινή οικογενειακή μνήμη. Οι υιοθετημένοι θέλουν να μάθουν όμως “κάτι παραπάνω” για την προσωπική τους ιστορία, για τη δική τους αφετηρία, κάτι που επιβεβαιώνει την σύγχρονη πεποίθηση ότι η ιστορία ξεκινά με τη γέννηση του ατόμου και όχι με την υιοθεσία του (Vadilonga, 2010).

Τα πράγματα γίνονται πιο σύνθετα όταν η ταυτότητα της υιοθεσίας γίνεται ορατή από τη διαφορετικότητα των οικογενειακών χαρακτηριστικών. Όταν κοινωνικά δίνεται έμφαση στις βιολογικές σχέσεις, τα υιοθετημένα άτομα τίθενται μάλλον σε μειονεκτική θέση, αφού οι συγγενικοί τους δεσμοί θεμελιώνονται σε κοινωνικές και όχι σε βιολογικές σχέσεις (Leon, 2002).

Στη μετάβαση της αφηγήτριας από το νηπιαγωγείο στο δημοτικό, αρχίζει να θεωρείται «έγχρωμο άτομο», μια ετικέτα που δεν συνάδει με την αυτοαντίληψή της. Σε κάποιες περιπτώσεις ο March (1994) υποστήριξε ότι η έλλειψη πληροφοριών οδηγεί τα άτομα σε «αίσθηση αβεβαιότητας για την αυθεντικότητα της ταυτότητας» που παρουσιάζουν στους άλλους (σ.219). Η διαδικασία της κοινωνικής αλληλεπίδρασης πιθανόν να δημιουργεί στα υιοθετημένα άτομα την αίσθηση ότι είναι αποκομμένα από τους άλλους, επειδή οι άλλοι τους προσδιορίζουν ως κάτι διαφορετικό βασιζόμενοι στην υιοθεσία τους. Από αυτή την άποψη η απουσία ή παρουσία αυτοβιογραφικών πληροφοριών επηρεάζει το πώς το θετό άτομο θα αυτοπαρουσιαστεί στην κοινωνική αλληλεπίδραση, προκαλώντας έτσι διαφορετικές απαντήσεις από τις κοινωνικές τους συναναστροφές.

Στην εφηβεία, το ενδιαφέρον των συμμετεχόντων ενεργοποιήθηκε κυρίως σε τομείς, όπως η ανάγκη να αποκαλύψουν την υιοθεσία τους και τα στοιχεία γύρω από αυτήν, και η περιέργεια να βρουν τους λόγους που οι βιολογικοί γονείς αποκόπηκαν από το γονεϊκό τους ρόλο, αντανακλώντας το εντατικό έργο στο οποίο επιδίδονται οι έφηβοι για διαμόρφωση της ταυτότητας (Erikson, 1968, Marcia, 1980), καθώς και την ικανότητά τους να δημιουργήσουν πλέον μια πιο ρεαλιστική κατανόηση της υιοθεσίας (Brodzinsky, 2011).

Η διαδικασία αντιμετώπισης της ασυνέχειας στην ιστορία τους και των κενών που έχουν οι πληροφορίες τους για την περίοδο πριν την υιοθεσία (Grotevant, 1997), παρότι είναι μία κοινή διαδικασία στα υιοθετημένα άτομα, δημιουργεί εσωτερικές διεργασίες που συνδέονται με αισθήματα απόρριψης, λύπης, άγχους, θυμού, και τα επηρεάζει διαφορετικά ανάλογα με το πώς κατανοούν και πώς σημασιοδοτούν την εμπειρία της υιοθεσίας (Brodzinsky, Singer & Braff, 1984).

Πολλαπλές πηγές αρνητικών και θετικών συναισθημάτων για την υιοθεσία αποτελούν οι σχέσεις των αφηγητών, όπως οικογένεια, συγγενείς και ομάδα συνομηλίκων. Αυτές μπορεί να περιλαμβάνουν ρητές αρνητικές και θετικές αναφορές σχετικά με την υιοθεσία ή όταν δεν εκφράζονται ανοιχτά να δημιουργούν ένα κλίμα μέσα στο οποίο το υιοθετημένο άτομο, που απασχολείται έντονα γύρω από την υιοθεσία του, υποθέτει ότι υπονοούνται.

Κατά τη διάρκεια αυτής της περιόδου αναφέρεται αποστασιοποίηση του εφήβου από τους γονείς στις περιπτώσεις που υπήρχε η βαθιά επιθυμία για

πληροφορίες. Αυτό συμφωνεί απόλυτα με την παρατήρηση ότι οι έφηβοι οι οποίοι σκέφτονται εξαιρετικά ενεργά και έντονα γύρω από την υιοθεσία τους και αξιολογούν ως ιδιαίτερα σημαντική την κατάσταση της υιοθεσίας για τον εαυτό τους, φαίνεται να βιώνουν υψηλότερο βαθμό συναισθηματικής απόστασης από τους θετούς γονείς, έλλειψη εμπιστοσύνης και ασφάλειας στη σχέση μαζί τους κατά την περίοδο της εξερεύνησης της ταυτότητας (Kohler, Grotevant & McRoy, 2002).

Και στις δύο περιόδους ζωής, η κλειστή επικοινωνία που περιγράφεται από τους υιοθετημένους σχετικά με την υιοθεσία τους μέσα στην θετή οικογένεια, αντανακλούσε αλλού την έλλειψη πληροφοριών για την ιστορία της ζωής τους και άλλοτε τις επικοινωνιακές δυσκολίες μέσα σε αυτήν (Brodzinsky, 2006). Η δυσκολία να συζητηθεί ανοιχτά η υιοθεσία, σε κάποιες περιπτώσεις μπορεί να αντανακλά την πρακτική της μυστικότητας στις υιοθεσίες. Η εδραιωμένη αυτή πρακτική, που κυριαρχεί μέχρι σήμερα, μπορεί να εμποδίσει τους θετούς γονείς να υποστηρίξουν τους συμμετέχοντες στην ενσωμάτωση της βιολογικής οικογένειας στην ταυτότητά τους και να συνέβαλε στην “αφηγηματική ρήξη” στη ζωή τους.

Αν και το έργο διαμόρφωσης της ταυτότητας μπορεί να είναι πιο εντατικό κατά την εφηβεία (Erikson, 1968), οι ιδιαίτερες προκλήσεις ταυτότητας που αντιμετωπίζουν οι υιοθετημένοι επεκτείνουν το έργο αυτό στην ενήλικη ζωή (Grotevant, Dunbar, & Lo, 2017).

Στις αφηγήσεις αυτό εμφανίστηκε με τον αυξημένο προβληματισμό γύρω από τη σημασία των ελλιπών πληροφοριών της ιστορίας της ζωής τους για τη δημιουργία οικογένειας και την ιδιότητα του γονέα, αντανακλώντας την ιδέα ότι το έργο της διαμόρφωσης ταυτότητας στην ενήλικη ζωή ενεργοποιείται μέσω νέων κοινωνικών καταστάσεων και σχέσεων (Marcia, 1993). Ο γονεϊκός ρόλος και η ευθύνη που συνεπάγεται ήταν κίνητρο για αναστοχασμό γύρω από τη βιολογική οικογένεια, τις ρίζες, και τη σημασία των γενετικών δεσμών στη συγγένεια και τη βιολογική συνέχεια. Το αίτημα ανάκτησης του ιατρικού ιστορικού από τη βιολογική οικογένεια νομιμοποιεί και δικαιολογεί την αναζήτηση της βιολογικής οικογένειας απέναντι στους θετούς γονείς με τους οποίους πρέπει να επέλθει η συμφιλίωση και η ανοιχτή επικοινωνία, πριν το άτομο ξεκινήσει την πορεία της αναζήτησης και επανένωσης.

Επίσης, νέα ενδιαφέροντα όπως οι σπουδές στην αναδυόμενη ενηλικίωση ή η ίδια η επαγγελματική εμπειρία, π.χ. με παιδιά προσχολικής ηλικίας δημιουργούν

αναστοχασμό γύρω από τις προσωπικές αντίστοιχες εμπειρίες προσχολικής ηλικίας που απουσιάζουν και δημιουργούν μία ασυνέχεια στην σύνδεση του “ποιος ήμουν” και “πώς έγινα αυτός που είμαι σήμερα;”. Το ενεργό ενδιαφέρον για την ανάκτηση του παρελθόντος δημιουργεί περισσότερη ταυτοτική ενασχόληση που είτε μπορεί να προκαλέσει έντονα αρνητικά συναισθήματα, όταν δεν μπορούν οι πληροφορίες να προσπελαστούν είτε εξισορροπεί τα συναισθήματα απώλειας εκείνου του κομματιού του εαυτού με νέες επιλογές αναζήτησης, π.χ. με την επίσκεψη στο ίδρυμα και μία τύπου “επανένωση” με τα πρόσωπα φροντίδας.

Η σημασία των νέων πληροφοριών και της επανένωσης για την ταυτότητα αντανακλούσε τα ατομικά νοήματα για την αίσθηση συνοχής και την αίσθηση συνέχειας των συμμετεχόντων. Η αφήγηση της αναζήτησης και της επανένωσης πιστεύουμε ότι μπορεί να βοηθήσει στην ενσωμάτωση της ιστορίας για την εγκατάλειψη (ή παραίτηση ή αποκοπή από τα γονικά δικαιώματα) και της βιολογικής οικογένειας, στην ταυτότητα κατασκευάζοντας αναδρομικά τα νοήματα που αποκτώνται από την αναζήτηση και την επανένωση (McAdams & Mclean, 2013). Το παρελθόν δεν μπορεί να ανακτηθεί ως κάτι που είναι (Homans, 2013), αλλά η αφήγηση μπορεί να υποστηρίξει την οικοδόμηση μιας αίσθησης νοήματος και συνέχειας στη ζωή.

Ο αναστοχασμός που σχετίζεται με την υιοθεσία έχει ως αποτέλεσμα τον εντοπισμό επιθυμητών, αλλά άγνωστων πληροφοριών υιοθεσίας, δημιουργώντας ένα κενό πληροφοριών (information gap) μεταξύ αυτού που είναι ήδη γνωστό και του επιθυμητού. Καθώς τα νοήματα διαφοροποιούνται ανάμεσα στους συμμετέχοντες, ορισμένοι είναι ικανοποιημένοι με τις πληροφορίες που ανακτούν και δεν εντοπίζουν καμία επιθυμία για πρόσθετες πληροφορίες σχετικά με την υιοθεσία.

Έχοντας αποκτήσει πληροφορίες σχετικά με τις βιολογικές τους οικογένειες, τη ζωή πριν από την υιοθεσία και τους λόγους για την παραίτηση των βιολογικών γονέων από το γονεϊκό ρόλο, οι φαντασιώσεις των υιοθετημένων ατόμων σχετικά με τις βιολογικές τους οικογένειες και τους λόγους που αποκόπηκαν από το γονεϊκό τους ρόλο εξαφανίστηκαν, προκαλώντας τους να νιώσουν ανακούφιση. Επίσης, μέσα από την επανένωση ένιωσαν “ανακουφιστικά” από τα συναισθήματα που τους προκαλούσαν οι σκέψεις ότι δεν είναι αποδεκτοί στους βιολογικούς γονείς και γι αυτό *δόθηκαν για υιοθεσία*. Μετά τη συναισθηματική επιβάρυνση που είχε η εσωτερική αναζήτηση των

προηγούμενων ηλικιακών σταδίων, η επανένωση κατά την ενηλικίωση φάνηκε να βοηθά να αποκτηθεί μια αυξημένη αίσθηση συνοχής και συνέχειας στη ζωή, αποτέλεσμα που συνάδει με προηγούμενα ευρήματα ότι οι υιοθετημένοι μπορεί να βιώσουν μια αίσθηση ακεραιότητας μετά την επανένωση (March, 1995).

Η αναζήτηση της βιολογικής οικογένειας δεν περιορίζεται μόνο στην επίτευξη της επανένωσης και δεν ενδιαφέρονται όλοι οι υιοθετημένοι να ξεκινήσουν μια αναζήτηση ή να πραγματοποιήσουν μία επανένωση με τη βιολογική οικογένεια. Αυτό είναι ένα ζήτημα που αναδύθηκε περιορισμένα στην έρευνα αυτή, και χρήζει περαιτέρω διερεύνησης σε μία έρευνα για τους τρόπους με τους οποίους γίνεται κατανοητή η ταυτότητα της υιοθεσίας στα άτομα που δεν επιθυμούν την επανένωση με τη βιολογική οικογένεια.

Στο θέμα του ανήκειν και της συγγένειας εντός της οικογένειας, οι αφηγήσεις των υιοθετημένων αποκάλυψαν τις διαφορές στον τρόπο με τον οποίο σχετίζονται με τις βιολογικές και τις θετές οικογένειές τους και τη διαδικασία ενσωμάτωσης αυτών των δύο οικογενειών στη ζωή τους.

Αυτό διαφαίνεται στις προσπάθειές τους να δικαιολογήσουν, να ονομάσουν και να νομιμοποιήσουν την αίσθηση του οικογενειακού τους ανήκειν και στην αντίληψή τους για την οικογένεια (Galvin, 2006). Δηλαδή, παρόλο που η ανάκτηση πληροφοριών για τη βιολογική καταγωγή θεωρήθηκε σημαντική, η έννοια της οικογένειας ερμηνεύτηκε περισσότερο με όρους προσκόλλησης και ανατροφής και οι γενετικοί δεσμοί δεν υποστηρίχθηκαν ως μοναδική βάση της οικογένειας, *“γονιός δεν είναι αυτός που γεννάει, είναι αυτός που μεγαλώνει”*, *“εκείνοι [θετοί γονείς] με έκαναν αυτό που είμαι σήμερα”*. Επιπλέον, η θεώρηση της οικογένειας πρωτίστως ως μία κοινωνική και ψυχολογική κατασκευή, δείχνει τον τρόπο με τον οποίο τα άτομα αποδίδουν αξίες και συναισθηματική σημασία στην οικογένεια ως θεσμό και κατασκευάζουν την αίσθηση του πώς σχετίζονται με τους άλλους (Brockmeier & Carbaugh, 2001). Ενδεικτικό είναι ότι ο θεσμός της υιοθεσίας επικυρώθηκε από όλους τους συμμετέχοντες ως αποδεκτός και επιθυμητός τρόπος δημιουργίας οικογένειας.

Οι αφηγήσεις σκιαγραφούν τις διαφορετικές προσπάθειες των ατόμων να ενσωματώσουν τη θετή και βιολογική καταγωγή ακόμα και στις περιπτώσεις που η διαδικασία αυτοδιαπραγμάτευσης του ανήκειν χαρακτηρίζεται από αβεβαιότητα ή αδιαφορία στην απόδοση του νόηματος που η υιοθεσία έχει για τον εαυτό. Όταν η

αφηγούμενη ιστορία δεν αντανακλά τον προσωπικό αναστοχασμό της διαπραγμάτευσης, είτε υπονοείται ότι δεν αποτελεί ζητούμενο την παρούσα περίοδο είτε τα άτομα προτιμούν να την προστατεύσουν και δεν συζητούν γι αυτό.

Σε περιπτώσεις που η επικοινωνία δεν είναι ανοιχτή στην οικογένεια ή πολύ περισσότερο υπάρχει ο φόβος της άγνωστης αντίδρασης στην εξωτερίκευση αυτών των αποριών, και δεν απαντάται η ανάγκη δημιουργίας μίας ολοκληρωμένης και σταθερής ταυτότητας, το άτομο βιώνει στη διάρκεια της ζωής μία ανομολόγητη σύγχυση. Η ύπαρξη εσωτερικευμένων δυσκολιών προσαρμογής συμπορεύεται με την ανεπεξέργαστη ταυτότητα της υιοθεσίας σε μία ιστορία για τη ζωή χωρίς σαφείς ορισμούς και με αστάθεια στις περιγραφές για τον εαυτό. Η προσπάθεια δημιουργίας νοήματος γύρω από τον εαυτό φαίνεται σαν να συγκροτείται τη στιγμή της αφήγησης με αφορμή πρόσφατες σκέψεις και εμπειρίες σε μία εν εξελίξει αφήγηση στα διάφορα στάδια της ζωής. Μία πρώτη αναζήτηση πληροφοριών όμως έστω και με αβεβαιότητα, σε μία περίοδο κατά την ενηλικίωση, που η επίδραση των οικογενειακών πλαισίων αποδυναμώνεται, φανερώνει ότι η σημασία της ταυτότητας της υιοθεσίας παραμένει προϋπόθεση για μία πιο σαφή εικόνα για τον εαυτό.

Ανεξάρτητα από τον τρόπο διαπραγμάτευσης, πρόκειται για ένα έργο που είναι διαρκώς εν εξελίξει για τους αφηγητές, όπως αναγνωρίζεται στις σχετικές θεωρίες ότι είναι και η φύση της ταυτότητας (Erikson, 1968). Γι αυτό και η πληροφορία του θανάτου του βιολογικού γονέα προκαλεί συναισθήματα απόγνωσης, μπροστά στην πιθανότητα της ανολοκλήρωτης ταυτότητας. Η αναδιαπραγμάτευση ανάμεσα στο επιθυμητό και το εφικτό φέρνει την ανακούφιση όταν το υιοθετημένο άτομο επανενώνεται με άλλους συγγενείς. Η μνήμη αυτή ανακαλείται ως μία καθοριστική στιγμή για το άτομο που συνέδεσε παρόν και παρελθόν, εξηγώντας την αλλαγή ανάμεσα στο πριν και το μετά. Η αφήγηση αυτής της αυτο-προσδιοριστικής ανάμνησης (self-defining memory) είναι γεμάτη αντιθέσεις, ήταν/είναι, ήταν/τώρα, τοίχος/ελευθερία.

Παρότι τα υιοθετημένα άτομα δεν επιλέγουν την κατάσταση υιοθεσίας τους, όμως έχουν επιλογές για το πώς και πότε να αποδεχτούν την ταυτότητά τους. Ο μεγάλος βαθμός επίδρασης της θετικής ταυτότητας και το νόημα που δίνεται στη σχέση με τη βιολογική οικογένεια, επιβεβαιώνεται και από τους στόχους που εκφράζουν οι υιοθετημένοι. Η αναζήτηση εκπαιδευτικών επιλογών για να καταφέρει να εργαστεί

μέσα από τα ανθρωπιστικά επαγγέλματα με άτομα με δυσκολίες παρόμοιες με της βιολογικής μητέρας που έχει αποβιώσει και να μάθει τι τους συμβαίνει και πώς μπορούν να βοηθηθούν, αντανακλά κι άλλους τρόπους αναδιαπραγμάτευσης της βαθιάς επιθυμίας για επανένωση που δεν μπορεί να πραγματοποιηθεί, αλλά δεν παύει να υπάρχει.

Η ενεργή ενασχόληση των υιοθετημένων για την κατασκευή μίας προσωπικής ιστορίας που αφηγείται τη ζωή και περιγράφει με σαφήνεια το “πώς έγινα αυτός που είμαι σήμερα;” συνθέτοντας αφηγήσεις που αποκαθιστούν την αυτοσυνέχεια, συμφωνεί με την άποψη ότι οι άνθρωποι έχουν το κίνητρο να πιστεύουν ότι η ταυτότητά τους είναι συνεχής στην πάροδο του χρόνου παρά τις σημαντικές αλλαγές στη ζωή τους (το κίνητρο της συνέχειας) (Vignoles, 2011), και αναδύθηκε πολύ έντονα στην έρευνά μας ως ζητούμενο κατά την ενηλικίωση, που τα άτομα αποζητούν να συγκροτήσουν μία πιο πληρέστερη γνώση για τον εαυτό.

Στην αφήγηση του ενός συμμετέχοντα που μεγάλωσε χωρίς να του αποκαλύπτεται η μη βιολογική σύνδεση με τους θετούς γονείς, ακολουθούμε μία αφήγηση που οι αλλαγές στη διάρκεια της ζωής είναι διαρκείς και ξαφνικές, με μεγάλες ρήξεις και εναλλαγές ανάμεσα στην ηρεμία και την δυσκολία, και με σκηνικό τις οικογενειακές σχέσεις αρχικά στη θετή οικογένεια και μετά στις προσωπικές σχέσεις στην ενηλικίωση. Το κίνητρο για αυτοσυνέχεια αποκαλύπτεται στη συνειδητή επιλογή της πρόσφατης συμφιλίωσης με τη θετή οικογένεια μέσα από τη συγχώρεση, ως ο τρόπος να βιωθεί ότι η ζωή είναι μία αδιάσπαστη πορεία με συνέχεια και ότι στην ιστορία της πορείας αυτής εξηγείται η αλλαγή.

Αποδεχόμενος και αφηγούμενος την αλλαγή, εξηγεί τις θεωρίες που πλαισιώνουν τα λάθη του και αποδίδουν ευθύνες, γεφυρώνοντας μεγάλες και διαρκείς ασυνέχειες. Καταλήγει στο ποιος είμαι σήμερα, ως αποτέλεσμα των εμπειριών της ζωής, επιβεβαιώνοντας την ιδέα ότι τα άτομα μπορούν να κατασκευάσουν την αίσθηση της αυτοσυνέχειας μέσω της ανάπτυξης αφηγήσεων που εξηγούν την αλλαγή υιοθετώντας αφηγηματικές τεχνικές, όπως η αιτιώδης εξέλιξη και τα σημεία καμπής για να δώσουν νόημα στην αλλαγή και την αστάθεια μέσα σε μια ενιαία ιστορία (McAdams, 2013, McLean, Pasupathi, & Pals, 2007).

Στην τελευταία αυτή θεματική για τα ποικίλα νοήματα που αναδύονται στις αφηγήσεις για την αίσθηση του ανήκειν στη βιολογική και στη θετή οικογένεια,

υπάρχουν οι αφηγήσεις ιστοριών από οικογενειακές εμπειρίες στις οποίες διαμορφώθηκαν οι οικογενειακοί δεσμοί και αποκτούν ένα νόημα για την αποκατάσταση της συνέχειας, προσωπικής και οικογενειακής. Η αυτοβιογραφική μνήμη που αναδύεται περιλαμβάνει λέξεις, έννοιες, ρόλους, ήχους, εικόνες, μυρωδιές, γεύσεις και πράξεις που συνδέονται με την καθημερινή ζωή, τις παραστάσεις και τις σχέσεις με τους γονείς.

Οι σημαντικές περιόδους της ζωής, οι ατομικές αφηγήσεις των υιοθετημένων για την υιοθεσία και η φύση των σχέσεων της θετής οικογένειάς τους μέσα σε ορισμένα πολιτισμικά και κοινωνικά πλαίσια αποτελούν τη βάση πάνω στην οποία κατασκευάζουν το νόημα της βιολογικής τους οικογένειας για την προσωπική και οικογενειακή τους ταυτότητα. Η διαδικασία κατασκευής της οικογενειακής ιστορίας διαμεσολαβείται από την ικανότητα ενσωμάτωσης ατομικών και οικογενειακών ιστοριών που βιώθηκαν εκτός αυτού του σχεσιακού πλαισίου και τη χρήση και διαχείριση των διαδικασιών μνήμης που εμπλέκονται στην εμπειρία της σχεσιακής ασυνέχειας και του σχηματισμού ενός άλλου οικογενειακού ανήκειν (Paradiso, 2017).

Τα παρόντα ευρήματα υποδηλώνουν ότι οι επαγγελματίες της υιοθεσίας πρέπει να έχουν καλύτερη επίγνωση της ποικιλίας των τρόπων με τους οποίους η έλλειψη γνώσης σχετικά με τις συνθήκες αποκοπής της βιολογικής οικογένειας από τη γονεϊκή μέριμνα βιώνεται από τους υιοθετημένους και πώς αυτό μπορεί να αμφισβητήσει τη συνεκτική κατασκευή της ταυτότητάς τους.

Η γνώση από τις εμπειρίες των ίδιων των υιοθετημένων θα πρέπει να αξιολογηθεί στην υποστήριξη και των τριών πόλων της τριάδας της υιοθεσίας στις διαδικασίες αναζήτησης και επανένωσης.

Επιπλέον, επειδή η αναζήτηση της βιολογικής οικογένειας δεν περιορίζεται μόνο στην επίτευξη της επανένωσης και επειδή δεν ενδιαφέρονται όλοι οι υιοθετημένοι να ξεκινήσουν μια αναζήτηση, απαιτείται επίσης έρευνα σχετικά με τις σκέψεις και τα συναισθήματα των υιοθετημένων που δεν έχουν τη δυνατότητα ή την επιθυμία να επανενωθούν με τις βιολογικές τους οικογένειες για να διαπιστωθεί πώς ενσωματώνουν τις βιολογικές τους οικογένειες στην ταυτότητά τους και στην κατανόηση της οικογένειας.

Τέλος, καθώς τα τρία θέματα που εντοπίστηκαν στην παρούσα μελέτη ήταν ευρεία, προτείνουμε ότι μελλοντικές έρευνες θα πρέπει να μελετήσουν κάθε ένα από

τα θέματα ξεχωριστά και σε μεγαλύτερο βάθος για να κατανοήσουν καλύτερα τη σημασία που έχουν η αναζήτηση και η επανένωση για την ταυτότητα και την κατανόηση της οικογένειας των υιοθετημένων.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Η υιοθεσία βιώνεται και αναπαρίσταται μέσω μιας άλυτης αντίθεσης μεταξύ της πίστης από τη μια στην έμφυτη φύση των ανθρώπινων χαρακτηριστικών και από την άλλη στην πίστη ότι αυτά κατασκευάζονται και μεταβάλλονται κάτω από ορισμένες συνθήκες (Homans, 2013).

Ενώ ορισμένοι πιστεύουν ότι οι υιοθετημένοι δεν μπορούν να είναι ολοκληρωμένοι αν δεν επανασυνδεθούν με την καταγωγή τους, άλλοι πιστεύουν ότι η προτίμηση της βιολογίας επιβεβαιώνει ιεραρχίες (όπως αυτές της φυλής) που βλάπτουν τις κοινωνίες και τα άτομα.

Η παρούσα έρευνα πιστεύουμε να συμβάλλει στο να αναδειχθούν κάποιοι από τους τρόπους που τα υιοθετημένα άτομα διαχειρίζονται αυτή την αντίθεση, στο πλαίσιο της διαρκούς αλληλεπίδρασης ανάμεσα στον εαυτό, τη βιολογική οικογένεια, τη θετική οικογένεια και το πολιτισμικό επίπεδο (Grotevant H. , Dunbar, Kohler, & Esau, 2000), και τα νοήματα που αποδίδουν για την διαμόρφωση της ταυτότητάς τους.

Οι θετές οικογένειες δεν γεννιούνται, δημιουργούνται, και οι υιοθεσίες τείνουν να δημιουργούν ιστορίες. Έτσι και “τα υιοθετημένα παιδιά πρέπει να αυτοανακαλύπτονται γιατί δεν γίνεται αλλιώς” (Winterson, 2012). Είτε συναντούν τις βιολογικές οικογένειες είτε όχι, πρέπει μάλλον να κατασκευάσουν τις ιστορίες τους παρά να τις βρουν έτοιμες.

Τα ευρήματα από την παρούσα έρευνα, που αφορούν περιπτώσεις εγχώριας υιοθεσίας, υποδηλώνουν ότι οι επαγγελματίες της υιοθεσίας πρέπει να αποκτούν βαθύτερη επίγνωση γύρω από τους τρόπους που βιώνεται από τα υιοθετημένα άτομα η έλλειψη γνώσης σχετικά με την ιστορία της υιοθεσίας, και πώς αυτό μπορεί να επηρεάσει μία συνεκτική κατασκευή της ταυτότητάς τους. Ελπίζουμε ότι συμβάλλουμε κάπως σε αυτό.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Addis, D. R., & Tippett, L. J. (2004). Memory of myself: autobiographical memory and identity in Alzheimer's disease. *Memory, 12*(1), σσ. 56-74.
- Arnett, J. J. (2006). *Emerging Adulthood: The Winding Road from the Late Teens Through the Twenties*. New York: Oxford University Press.
- Azmitia, M., Syed, M., & Radmacher, K. (2008). On the intersection of personal and social identities: Introduction and evidence from a longitudinal study of emerging adults. Στο M. Azmitia, M. Syed, & K. Radmacher (Επιμ.), *The intersections of personal and social identities. New Directions for Child and Adult Development* (Τόμ. 120, σσ. 1-16).
- Barroso, R., & Barbosa-Ducharne, M. (2019). Adoption-related feelings, loss, and curiosity about origins in adopted adolescents. *Clinical Child Psychology and Psychiatry, 24*(4), σσ. 876-891.
- Bauer, J., & Bonanno, G. (2001). Continuity and discontinuity: Bridging one's past and present in stories of conjugal bereavement. *Narrative Inquiry, 11*, σσ. 123–158.
- Baumeister, R. (1999). *The self in social psychology*. Philadelphia: PA:Psychology Press.
- Becker, M., Vignoles, V., Easterbrook, M., Brown, R., Owe, E., & Smith, P. (2017). Being oneself through time: bases of self-continuity across 55 cultures. *Self and Identity, 17*(3), σσ. 276-293.
- Berge, J., McRoy, R., Green, K., & Grotevant, H. (2006). Adolescent Sibling Narratives Regarding Contact in Adoption. *Adoption Quarterly, 9*(2/3), σσ. 81-103.
- Berzonsky, M. D., Cieciuch, J., Duriez, B., & Soenens, B. (2011). The how and what of identity formation: Associations between identity styles and value orientations. *Personality and Individual Differences, 50*, σσ. 295-299.
- Bowlby, J. (1980). *Attachment and loss*. New York: NY:Basic Books.
- Brockmeier, J., & Carbaugh, D. (2001). *Narrative and Identity: Studies in autobiography, self and culture*. Amsterdam: John Benjamins.
- Brodzinsky, D. (2006). Family structural openness and communication openness as predictors in the adjustment of adopted children. *Adoption Quarterly, 9*(4), σσ. 1-18.

- Brodzinsky, D. (2011). Children's Understanding of Adoption: Developmental and Clinical Implications. *Professional Psychology: Research and Practice*, 42, σσ. 200-207.
- Brodzinsky, D. M. (1993). Long-term Outcomes in Adoption. *The Future of Children*, 3(1), σσ. 153-166.
- Brodzinsky, D. M., Schechter, M. D., & Henig, R. M. (1992). *Being Adopted*. New York: Doubleday.
- Brodzinsky, D., Singer, L., & Braff, A. (1984). Children's Understanding of Adoption. *Child Development*(55), σσ. 869-878.
- Brown-Smith, N. (1998). Family Secrets. *Journal of Family Issues*, 19(1), σσ. 20-42.
- Bruner, J. (1997). *Πράξεις νοήματος*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- Camia, C., & Zafar, R. (2021). Autobiographical meaning making protects the sense of self-continuity past forced migration. *Front. Psychol.*, 12, σ. 618343.
- Campbell, J. (1990). Self-esteem and clarity of the self-concept. *Journal of Personality and Social Psychology*, 59, σσ. 538-549.
- Campbell, J., Trapnell, P., & Heine, S. (1996). Self-concept clarity: Measurement, personality correlates, and cultural boundaries. *Journal of Personality and Social Psychology*, 70(1), σσ. 141–156.
- Chandler, M., Lalonde, C., Sokol, B., & Hallett, D. (2003). Personal persistence, identity development, and suicide: a study of Native and Non-native North American adolescents. *Monogr Soc Res Child Dev.*, 68(2), σσ. 1-130.
- Colaner, C. W., Horstman, H. K., & Rittenour, C. E. (2018). Negotiating Adoptive and Birth Shared Family Identity: A Social Identity Complexity Approach. *Western Journal of Communication*, 82(4), σσ. 393-415.
- Cooper, C. R. (1999). Multiple selves, multiple worlds: cultural perspectives on individuality and connectedness in adolescent development. Στο A. Masten (Επιμ.), *Minnesota symposia on child psychology: culture and development* (σσ. 25-57). Mahwah: NJ:Erlbaum.
- Damashek, A. L., & Chaffin, M. J. (2012). Handbook of evidence-based practice in clinical psychology. Στο P. Sturney, & M. Hersen (Επιμ.), *Child Abuse and Neglect* (σσ. 647-678). New York: John Wiley & Sons, Inc.
- Demetrio, D. (2008). *La scrittura clinica. Consulenza autobiografica e fragilità esistenziari*. Milano: Raffaello Cortina.
- Dorow, S. K. (2006). *Transnational adoption: A cultural economy of race, gender, and kinship*. New York: NYU Press.

- Dunbar, N. (2003). Typologies of adolescent adoptive identity: The influence of family context and relationships. *Unpublished doctoral dissertation, University of Minnesota.*
- Dunbar, N., & Grotevant, H. (2004). Adopton narratives: The construction of adoptive identity during adolescence. Στο M. Pratt, & B. Fiese (Επιμ.), *Family stories and the life course: Across time and generations* (σσ. 135-161). Mahwah: NJ:Erlbaum.
- Erikson, E. (1950). *Childhood and Society*. New York: Norton.
- Erikson, E. (1968). *Identity: youth and crisis*. Norton & Co.
- Ferrari, L., & Rosnati, R. (2013). Internationally Adopted Adolescents: How do they integrate Ethnic and National Identity? *Italian Journal of Sociology of Education*, 5(3), σσ. 45-61.
- Field, J., & Pond, R. (2018). How adoption affects the experience of adult intimate relationships and parenthood - A systematic review. *New Zealand Journal of Counselling*, 38(2), σσ. 24-55.
- Fiese, B. H., Sameroff, A. J., Grotevant, H. D., Wamboldt, F. S., Dickstein, S., & Fravel, D. L. (Επιμ.). (1999). The stories that families tell: Narrative coherence, narrative interaction, and relationship beliefs. *Monographs of the Society for Research in Child Development*, 64(2), σσ. x-159.
- Fivush, R. (2007). Maternal Reminiscing Style and Children's Developing Understanding of Self and Emotion. *Clinical Social Work Journal*, 37-46.
- Fivush, R. (2010). Speaking silence: The social construction of silence in autobiographical and cultural narratives. *Memory*, 18(2), 88-98.
- Fivush, R. (2011). The Development of Autobiographical Memory. *Annual Review of Psychology*, 62, σσ. 559-582.
- Fivush, R., & Nelson, K. (2019). The Development of Autobiographical Memory, Autobiographical Narratives, and Autobiographical Consciousness. *Psychological Reports*, 0(0), σσ. 1-26.
- Fivush, R., Habermas, T., Waters, T. E., & Zaman, W. (2011). The making of autobiographical memory: Intersections of culture, narratives and identity. *International Journal of Psychology*, 46(5), σσ. 321-345.
- Galvin, K. M. (2006). Diversity's impact on defining the family. Στο L. H. Turner, & R. West (Επιμ.), *The Family communication sourcebook* (σσ. 3-19). Thousand Oaks: CA:Sage.
- Grotevant, H. D., Wrobel, G. M., Von Korff, L., & Skinner, B. F. (2007). Many faces of openness in adoption: Perspectives of adopted adolescents and their parents. *Adoption Quarterly*, 10(3-4), σσ. 79-101.

- Grotevant, H. (1987). Toward a Process Model of Identity Formation. *Journal of Adolescent Research*, 2(3), σσ. 203-222.
- Grotevant, H. (1992). Assigned and chosen identity components: A process perspective on their integration. Στο G. R. Adams , R. Montemayor , & T. Gulotta (Επιμ.), *Advances in adolescent development* (Τόμ. 4, σσ. 73-90). Newbury Park: Sage.
- Grotevant, H. (1997). Coming to terms with Adoption. *Adoption Quarterly*, 1(1), σσ. 3-27.
- Grotevant, H. D. (1993). The integrative nature of identity: Bringing the soloists to sing in the choir. Στο J. Kroger (Επιμ.), *Discussions on ego identity* (σσ. 121-146). Hillsdale: NJ: Erlbaum.
- Grotevant, H., & Von Korff, L. (2011). Adoptive Identity. Στο S. Schwartz, K. Luyckx, & V. Vignoles (Επιμ.), *Handbook of Identity Theory and Research* (σσ. 585-601). New York: Springer.
- Grotevant, H., Dunbar, N., & Lo, A. (2017). Adoptive identity and adjustment from adolescence to emerging adulthood: A person-centered approach. *Developmental Psychology*, 53(11), σσ. 2195-2204.
- Grotevant, H., Dunbar, N., Kohler, J., & Esau, A. (2000). Adoptive Identity: How contexts within and beyond the Family Shape Developmental Pathways. *Family Relations*, 49(4), σσ. 379-387.
- Grotevant, H., Lo, A., Dunbar, N., & Fiorenza, L. (2017). Adoptive Identity and Adjustment from adolescence to Emerging Adulthood: A person-centered approach. *Developmental Psychology*, 53(11), σσ. 2195-2204.
- Habermas, T. (2007). How to tell a life: The development of the cultural concept of biography across the lifespan. *Journal of Cognition and Development*, 8, σσ. 1-31.
- Habermas, T., & Bluck, S. (2000). Getting a life: The emergence of the life story in adolescence. *Psychological Bulletin*, 126(5), σσ. 748-769.
- Habermas, T., & Köber, C. (2015). Autobiographical reasoning in life narratives buffers the effect of biographical disruptions on the sense of self-continuity. *Memory*, 23, σσ. 564-574.
- Hermans, H. (2001). The Dialogical Self: Toward a Theory of Personal and Cultural Positioning. *Culture and Psychology*, 7(3), σσ. 243-281.
- Homans, M. (2013). *The Imprint of another life. Adoption narratives and human possibility*. Ann Arbor: The University of Michigan Press.

- Horstman, H., & Kellas, J. (2011). "Instead of Growing Under Her Heart, I Grew in It": The Relationship Between Adoption Entrance Narratives and Adoptees' Self-Concept. *Communication Quarterly*, 59, σσ. 179-199.
- Jiang, T., Chen, Z., & Sedikides, C. (2019). Self-concept clarity lays the foundation for self-continuity: The restorative function of autobiographical memory. *Journal of Personality and Social Psychology*, 119(4), σ. 978.
- Kaye, K. (1990). Acknowledgment or rejection of differences? Στο D. M. Brodzinsky, & M. D. Schechter (Επιμ.), *The psychology of adoption* (σσ. 121–143). Oxford University Press.
- Kirk, D. (1964). *Shared Fate: A Theory of Adoption and Mental Health*.
- Kirk, D. (1981). *Adoptive Kinship: A Modern Institution in Need of Reform*.
- Kohler, J., Grotevant, H., & McRoy, R. (2002, Feb.). Adopted adolescents' preoccupation with adoption: The impact on Adoptive family relationships. *Journal of Marriage and Family*, 64(1), σσ. 93-104.
- Larson, R., & Kleiber, D. (1993). Daily experience of adolescents. Στο P. H. Tolan, & B. J. Cohler (Επιμ.), *Handbook of clinical research and practice with adolescents* (σσ. 125-145). John Wiley & Sons.
- Lee, R. (2003). The Transracial Adoption Paradox. *Couns Psychology*, 31(6), σσ. 711-744.
- Leon, I. G. (2002). Adoption losses; Naturally occurring or socially constructed. *Child Development*, 73, σσ. 652-663.
- March, K. (1995). Perception of adoption as social stigma. *Journal of Marriage and the Family*, 57, σσ. 653-660.
- Marcia, J. E. (1980). Identity in Adolescence. Στο *Handbook of adolescent psychology* (σσ. 159-187). New York: Wiley.
- Marcia, J. E. (1993). The relational roots of identity. Στο J. Kroger (Επιμ.), *Discussions on ego identity* (σσ. 101-120). Erlbaum.
- Marcus, H. (1980). The self in thought and memory. Στο D. M. Wegner, & R. R. Vallacher (Επιμ.), *The self in social psychology* (σσ. 102-130). New York: Oxford University Press.
- Marcus, H., & Wurf, E. (1987). The Dynamic Self-Concept: A Social Psychological Perspective. *Annual Review of Psychology*, 38, σσ. 299-337.
- McAdams, D. (1992). The five-factor model in personality: A critical appraisal. *Journal of Personality*, 60(2), σσ. 329–361.
- McAdams, D. (1993). *The stories we live by: personal myths and the making of the self*. New York: Morrow.

- McAdams, D. (1995). What do we know when we know a person? . *Journal of Personality*, 63(3), σσ. 365–396.
- McAdams, D. (2001). The Psychology of Life Stories. Review of General Psychology. 5(2), 100-122.
- McAdams, D. (2008). Personal narratives and the life story. Στο *Handbook of Personality: Theory and Research* (σσ. 241-261). New York: Guilford.
- McAdams, D. (2021). Narrative identity and the life story. Στο O. John, & R. Robins (Επιμ.), *Handbook of personality: Theory and Research* (4th εκδ., σσ. 122-141). Guilford Press.
- McAdams, D., & McLean , K. (2013). Narrative Identity. *Current Directions in Psychological Science*, 22(3), σσ. 233-238.
- McGinnis, H., Smith, S. L., Ryan, S. D., & Howard, J. A. (2009). *Beyond culture camp: Promoting healthy identity formation in adoption*. New York: NY: Evan B. Donaldson Adoption Institute.
- McKail, R., Hodge, S., Daiches, A., & Misca, G. (2017). Life Stories of International Romanian Adoptees: A Narrative Study. *Adoption Quarterly*, 20(4), σσ. 309-328.
- McLean, K., & Thorne, A. (2003). Late adolescents' self-defining memories about relationships. *Developmental Psychology*, 39(4), σσ. 635–645.
- McLean, K., Pasupathi, M., & Pals, J. (2007). Selves Creating Stories Creating Selves: A Process Model of Self-Development. *Personality and social psychology review*, 11(3), σσ. 262-78.
- Nelson, K. (2003). Self and social functions: Individual autobiographical memory and collective narrative. *Memory*, 11(2), σσ. 125-136.
- Nelson, K., & Fivush, R. (2004). The Emergence of Autobiographical Memory: A Social Cultural Developmental Theory. *111(2)*, σσ. 486–511.
- O' Connor, A., Egan, M., & Egan, J. (2022). Creating a new narrative: a theory of how adopted individuals readjust their adoptive identity in parenthood. *Adoption & Fostering*, 46(3), σσ. 318-335.
- Paradiso, L. (2017). Memorie familiari e narrazioni nella genitorialita e filiadita adottiva. *Rivista Italiana di Educazione*, 1, σσ. 77-95.
- Parise, M., Canzi, E., Olivari, M., & Ferrari, L. (2019). Self-concept clarity and psychological adjustment in adolescence: The mediating role of emotion regulation. *Personality and Individual Differences*, 138, σσ. 363-365.

- Park, C. L. (2010). Making sense of the meaning literature: An integrative review of meaning making and its effects on adjustment to stressful life events. *Psychological Bulletin*, 136, σσ. 257-301.
- Pasupathi, M., Mansour, E., & Brubaker, J. (2007). Developing a life story: Constructing relations between self and experience in autobiographical narratives. *Human Development*, 50(2-3), σσ. 85–110.
- Pasupathi, M. (2001). The Social Construction of the Personal Past and its implications for Adult Development. *Psychological Bulletin*, 127(5), σσ. 651-672.
- Perry, T. (2006). Transracial Adoption and Gentrification: An Essay on Race, Power, Family, and Community. *B.C. Third World L.J.*, 26(1-4), σσ. 25-60.
- Ricoeur, P. (1991). Narrative Identity. *Philosophy Today*, 35(1), 73-81.
- Rogers, L. O. (2018). Who Am I, Who Are We? Erikson and a Transactional Approach to Identity Research. *Identity*, 18(4), σσ. 284-294.
- Santona, A., Tognasso, G., Miscioscia, C., Russo, D., & Gorla, L. (2011). Talking about the birth family issues since the beginning: the communicative openness in the new adoptive family. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 19, σ. 1203.
- Schneider, D. (1980). *American Kinship: A cultural account*. The University of Chicago Press.
- Schwartz, S. J., Marilyn, J., & Montgomery, E. B. (2006). The Role of Identity in Acculturation among Immigrant People: Theoretical Propositions, Empirical Questions, and Applied Recommendations. *Human Development*, 49(1), σσ. 1-30.
- Sedikides, C., Hong, E., & Wildschut, T. (2023). Self-Continuity. *Annual Review of Psychology*, 74, σσ. 333-361.
- Smith, D., & Brodzinsky, D. (χ.χ.). Stress and coping in adopted children: a developmental study. *Journal of Clinical Child Psychology*, 23, σσ. 91-99.
- Sorosky, A., Baran, A., & Pannor, R. (1978). *The Adoption Triangle*. Garden City: NY:Anchor Press.
- Steinberg, L., & Morris, A. (2001). Adolescent development. *Annu Rev Psychol.*(52), σσ. 83-110.
- Steiner, K., Thomsen, D., & Pillemer, D. (2017). Life story chapters, specific memories and conceptions of the self. *Appl.Cogn.Psychol.*, 31(5), σσ. 478-487.

- Syed, M., & McLean, K. C. (2015). *The future of identity development research: Reflections, tensions, and challenges*. (M. Syed, & K. C. McLean, Επιμ.) New York: NY:Oxford University Press.
- Thorne, A. (2004). Putting the person into social identity. *Human Development*, 47, σσ. 361-365.
- Vadilonga, F. (2010). Introduzione. Στο F. Vadilonga (Επιμ.), *Curare l' adozione* (σσ. XV-XXVIII). Milano: Raffaello Cortina Editore.
- Van Dijk , M., Branje , S., Keijsers , L., Hawk , S., & Hale, W. (2014). Self-concept clarity across adolescence: longitudinal associations with open communication with parents and internalizing symptoms. *J Youth Adolesc.*, 43(11), σσ. 1861-76.
- Van Dijk, M., Branje, S., Keijsers, L., Hawk, S., Hale, W., & Meeus, W. (2014). Self-concept clarity across adolescence: longitudinal associations with open communication with parents and internalizing symptoms. *Journal of Youth and Adolescence*, 43(11), σσ. 1861-1876.
- Vignoles, V. L. (2011). Identity motives. Στο S. J. Schwartz , Luyckx, & V. L. Vignoles (Επιμ.), *Handbook of identity theory and research* (σσ. 403–432). Springer Science + Business Media.
- Von Korff, L., & Grotevant, H. (2006). Openness arrangements and psychological adjustment in adolescent adoptees. *Journal of Family Psychology*, 20(3), σσ. 531-534.
- Von Korff, L., & Grotevant, H. (2011). Contact in adoption and adoptive identity formation: The mediating role of family conversation. *Journal of Family Psychology*, 25(3), σσ. 393-401.
- Wilson, A. E., & Ross, M. (2011). The role of time in self-enhancement and self-protection. Στο M. D. Alicke, & C. Sedikides (Επιμ.), *Handbook of self-enhancement and self-protection* (σσ. 112-127). The Guilford Press.
- Winterson, J. (2012). *Lost Daughters*. Ανάκτηση από <https://www.thelostdaughters.com/2012/09/jeanette-winterson-author-and-adopted.html>
- Wrobel, G. M., & Dillon, K. (2009). Adopted Adolescents: Who and what are they curious about. Στο G. M. Wrobel, & E. Neil (Επιμ.), *International advances in adoption research for practice* (σσ. 217-244). New York: Wiley.
- Wrobel, G. M., Kohler, J., Grotevant, H., & McRoy, R. (2003). The Family Adoption Communication (FAC) Model: Identifying Pathways of Adoption- Related Communication . *Adoption Quarterly*, 7(2).

- Wrobel, M. G., Grotevant, H. D., Samek, D. R., & Von Korff, L. (2013). Adoptees' curiosity and information-seeking about birth parents in emerging adulthood: Context, motivation, and behavior. *International Journal of Behavioral Development, 37*(5), σσ. 441-450.
- Yngvesson, B., & Mahoney, M. (2000). 'As One Should, Ought and Wants to Be': Belonging and Authenticity in Identity Narratives. *Theory, Culture & Society, 17*(6), σσ. 77-110.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΠΑΝΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

Έντυπο Συγκατάθεσης για συμμετοχή σε Ποιοτική Έρευνα

Σας καλούμε να συμμετάσχετε στην έρευνα που διεξάγεται από την κα Ευαγγελία Χαμουργιωτάκη (Α.Μ. 0622Μ006), μεταπτυχιακή φοιτήτρια του Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών (ΠΜΣ) «Ψυχολογία», στην Ειδίκευση «Ταυτότητες και Διαπροσωπικές Σχέσεις» του Τμήματος Ψυχολογίας του Παντείου Πανεπιστημίου Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών, με θέμα «Η ταυτότητα του υιοθετημένου, μία σύνθεση του εαυτού στο χρόνο που αποκτά συνοχή μέσα από την αυτο-βιογραφική μνήμη», η οποία περιλαμβάνει ποιοτική έρευνα.

Σκοπός της έρευνας

Η παρούσα έρευνα επικεντρώνεται στο πώς η αυτό βιογραφική μνήμη μπορεί να έχει μία αποκαταστατική λειτουργία στη δημιουργία συνοχής ανάμεσα στην εικόνα για τον εαυτό και την αυτοσυνεχία. Προσεγγίζουμε την κατανόηση αυτής της σχέσης επικεντρώνοντας τη μελέτη μας στην ταυτότητα του υιοθετημένου ατόμου.

Η ταυτότητα πλαισιώνεται ως μια αφήγηση ή συνεκτική ιστορία ζωής που συνδέει παρελθόν, παρόν και μέλλον. Τα άτομα κατασκευάζουν τις ιστορίες ζωής προκειμένου να δημιουργήσουν και να επικοινωνήσουν μία αίσθηση νοήματος και ταυτότητας.

Η ύπαρξη ενός μεγάλου κενού στην ελληνική βιβλιογραφία γύρω από τις προκλήσεις που αντιμετωπίζουν τα άτομα που έχουν υιοθετηθεί στην ανάπτυξη της ταυτότητας τους, αντανακλάται στην ανάγκη των ατόμων κατά την εφηβεία και αργότερα στην ενήλικη ζωή να αποκτήσουν μια συνεκτική εικόνα του εαυτού, και στην ανάγκη των οικογενειών να κατανοήσουν πώς δομείται η ταυτότητα της υιοθεσίας και από την άλλη στην αδυναμία των υπηρεσιών να ανταποκριθούν στις ανάγκες αυτές.

Στις συνεντεύξεις δίνεται ιδιαίτερος χώρος στις ιστορίες ζωής των συμμετεχόντων και την εμπειρία της υιοθεσίας. Η ερευνήτρια θα σας ζητήσει στο βαθμό που

επιθυμείτε να μιλήσετε ελεύθερα γύρω από αυτά.

Σας διαβεβαιώνουμε ότι οι απαντήσεις σας θα είναι ανώνυμες, απόλυτα εμπιστευτικές και θα χρησιμοποιηθούν μόνο για τους σκοπούς της έρευνας. Επίσης, επισημαίνουμε ότι δεν υπάρχουν σωστές και λάθος απαντήσεις και ότι όλες οι απαντήσεις είναι σεβαστές και καλοδεχούμενες για την έρευνα. Δεν μετράμε τις γνώσεις σας, αυτό που μας ενδιαφέρει είναι η προσωπική σας άποψη και για το λόγο αυτό θα θέλαμε να απαντήσετε αυθόρμητα και ειλικρινά.

Πρέπει να είστε τουλάχιστον 18 χρονών για να συμμετέχετε στην έρευνα. Η συμμετοχή σας είναι εθελοντική.

ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΙΑΖΟΜΕΝΗΣ/ΟΥ

- Έχω κατανοήσει τον σκοπό και τη φύση της έρευνας, όπως αναλύθηκε στο εισαγωγικό πλαίσιο αυτού του εγγράφου και είχα την ευκαιρία να κάνω διευκρινιστικές ερωτήσεις για την έρευνα αυτή.
- Συμμετέχω εθελοντικά στην έρευνα.
- Όποιες αναφορές έκανα στη συνέντευξη και επιθυμώ να διαγραφούν, δεν θα συμπεριληφθούν στο απομαγνητοφωνημένο κείμενο.
- Μπορώ να αποχωρήσω από την έρευνα ανά πάσα στιγμή, χωρίς καμία συνέπεια/κύρωση.
- Μπορώ να αρνηθώ να απαντήσω σε οποιεσδήποτε ερωτήσεις δεν επιθυμώ να απαντήσω και να παραμείνω στην έρευνα.
- Συναινώ στην μαγνητοφώνηση της συνέντευξης για τους σκοπούς της έρευνας.

ΔΗΛΩΣΗ ΕΧΕΜΥΘΕΙΑΣ ΕΡΕΥΝΗΤΗ

Ο Ερευνητής δηλώνει ότι:

- Η συνέντευξη και τα προσωπικά σας στοιχεία θα είναι πλήρως ανώνυμα, ώστε δεν θα είναι δυνατόν να σας αναγνωρίσουν προσωπικά. Η μαγνητοφωνημένη συνέντευξη και τα προσωπικά στοιχεία κάθε συμμετέχοντα θα αποθηκευτούν

σε εξωτερικούς δίσκους και όχι σε διαδικτυακά απομακρυσμένους server (cloud, drop box); και

- Τα προσωπικά σας στοιχεία θα διαγραφούν όταν επιτευχθεί ο σκοπός της έρευνας.

(Ημερομηνία, Υπογραφή)

Τηλέφωνο Επικοινωνίας ερευνητή:

ΔΗΛΩΣΗ ΣΥΝΑΙΝΕΣΗΣ ΤΟΥ ΣΥΜΜΕΤΕΧΟΝΤΑ ΣΤΗΝ ΕΡΕΥΝΑ

Εγώ _____ (Αρχικά _____ ονόματος) _____ συμφωνώ να συμπεριληφθούν ανώνυμα αποσπάσματα από τη συνέντευξή μου από τους ερευνητές για την καταγραφή των απόψεων του υπό μελέτη θέματος, για ανακοινώσεις σε συνέδρια, για δημοσιεύσεις, κτλ.

(Ημερομηνία, Υπογραφή)